

libret^{El}

La Morera de Montsant / Scala Dei

Setembre 2026

Amb el cor ple

Fa onze anys que vaig assumir formar part del govern municipal i també l'alcaldia del nostre municipi. Onze anys que, d'una manera o altra, han estat una part molt important de la meua vida, i que m'han permès veure el municipi des d'una perspectiva diferent, amb molta més responsabilitat, però també amb molt més orgull i estima.

Ara que s'acosten unes noves eleccions municipals, no sé encara quin serà el meu camí a partir de l'any vinent. Potser continuaré al capdavant de l'Ajuntament, potser serà el moment de deixar pas a altres persones. Sigui com sigui, he sentit que aquest era un bon moment per mirar enrere i sobretot per donar les gràcies.

Gràcies a totes les persones que, durant aquests anys, heu dipositat la vostra confiança en mi. Sé que representar un poble és un privilegi, però també una gran responsabilitat. He intentat sempre treballar amb honestedat, amb dedicació i pensant en allò que creia que era millor per als nostres pobles.

I si avui estic aquí també és gràcies a algú que em va ensenyar què significa estimar un poble: el padrí Benito. Ell em va transmetre uns valors que he intentat portar amb mi al llarg de la vida: l'estima per les nostres arrels, per la nostra gent i la importància de treballar i fer costat als altres. Em va ensenyar, amb el seu exemple, que estimar un lloc també vol dir implicar-s'hi i cuidar-lo.

I si hi ha un agraïment que també vull fer de manera especial, és als meus companys i companyes de govern, als actuals i als passats. Sense elles i ells, res del que hem fet hauria estat possible. Hem compartit moltes hores, moltes decisions, preocupacions, discussions, alegries i també moments difícils. Governar no és una feina individual, i darrere de cada projecte, cada millora i cada decisió hi ha moltes persones que hi han posat temps, esforç i il·lusió. A totes elles, gràcies de tot cor.

També he après durant aquests anys que governar un poble petit i rural no és fàcil. Sovint treballem amb recursos limitats, amb moltes necessitats i amb unes possibilitats que no sempre són les que voldríem. Les administracions petites tenim moltes obligacions i, sovint, pocs mitjans. Però també tenim una cosa que no té preu: la proximitat. Conèixer les persones, escoltar-les, compartir el dia a dia i treballar perquè el nostre poble continuï avançant.

I és precisament per això que voldria fer una petita crida: **Animeu-vos a participar. Animeu-vos a donar un cop de mà al vostre poble.**

No cal ser polític, ni tenir grans coneixements, ni saber-ho tot. Només cal estimar el lloc on vivim i tenir ganes de treballar pels altres. Les persones passen, els càrrecs passen, però els pobles continuen. I necessiten persones disposades a implicar-se, a dedicar-hi una part del seu temps i a assumir el repte de fer-los avançar.

Jo m'emporto molt més del que mai hauria imaginat: records, vivències, amistats, moments bons i moments no tan bons, però també la satisfacció d'haver intentat donar el millor de mi mateixa per allò que considero casa nostra.

I si finalment aquest és el final d'una etapa, només puc dir una cosa: Gràcies per haver confiat en mi. Gràcies per haver-me deixat servir el nostre poble durant aquests onze anys. I gràcies per haver-me fet sentir, cada dia, que tot aquest esforç valia la pena.

Sigui des de l'alcaldia o des de qualsevol altre lloc, espero continuar fent costat a aquest municipi que m'estimo tant.

Meritxell Martorell
Alcaldeessa de la Morera de Montsant

Editorial

Un any més, teniu a les mans una nova edició d'El Llibret: ja hem arribat al número 46. Molts anys, moltes paraules i imatges, i molta feina de les diferents persones que s'han ocupat de preparar la publicació al llarg del temps. El Llibret d'enguany ens arriba després de les pluges de tardor i d'hivern i d'un estiu sense ni una gota. Quin goig quan vèiem el riu de Scala Dei arribant a la Vilella Baixa o les basses ben plenes! Se suposa que tenim els aqüífers en bon estat. I si plou menys de l'habitual a partir d'ara? Tots recordem les restriccions d'aigua de fa dos estius. Quant de temps serem capaços d'aguantar la propera sequera?

Entre els articles d'enguany en destaca un del Joan Ferran, sobre una qüestió que afecta totes i tots: analitza la pluja – o la falta de pluja – al poble al llarg dels últims 40 anys. Diu que, segons l'estadística, sí que plou, però plou de forma «desendreçada», amb poca aigua quan més la necessitem, però també amb pluges intenses i poc previsible que poden causar estralls com l'ensulada de la Grallera, que ja forma part del teló de fons del Cingle Major. En aquest context, també tenim un petit escrit de la Plataforma pel riu Siurana, que argumenta que, si volem seguir vivint i treballant per aquí, haurem d'aprendre a gestionar millor el que tenim. Hem d'aprendre de les experiències passades, i ser creatius a l'hora de trobar solucions. (De fora no vindran). Tornant a parlar de El Llibret, l'actual Grup de Redacció ja porta uns anys, però sempre està obert a cares i idees noves: si t'animes a formar-ne part, o tens alguna idea per la propera edició, endavant! Pots parlar amb algú de nosaltres. (Hi ha la llista al peu d'aquesta pàgina).

I finalment, només falta animar-vos a gaudir aquest mes de setembre de les dues festes majors, la de la Morera i la de Scala Dei. Teniu els programes de festa a les pàgines centrals. A veure si us queda temps per llegir la resta d'El Llibret!

Tenim la satisfacció d'anunciar-vos que a la pàgina web de l'Ajuntament es poden consultar on-line 25 dels exemplars d'El Llibret, del 1999 al 2022 i el de 2025. Progressivament s'hi aniran afegint la resta d'exemplars.

Aquí teniu l'enllaç: <https://lamorerademontsant.org/ca/llibrets-festa-major>

Crèdits
Portada: Tapís creat per Dolors Baiges a partir d'un dibuix de Clàudia Franquet Fuentes. Fotografia: Carles Segarra
Grup de redacció: Joan Ferran, Claustre Grau, Mike Holt, Sabí Peris, Carola Ribas, Susanne Schmelzer

Col·laboració: M. del Carme Roig i Joan de Salas
Maquetació: Arts Gràfiques Octavi i Carola Ribas
Impressió: Arts Gràfiques Octavi S.A.
Edició: Ajuntament de la Morera de Montsant
Dipòsit legal: T1098-2026

Continguts 2026

Amb el cor ple.....	1
Editorial.....	2
Continguts	3

El passat:

Alguns monjos notables d'Escaladei.....	5
Sebastià Garcia Robles, un precursor?	9
A la recerca de la família de la meva rebesàvia Rosa, filla de la Morera.....	13

Notícia de les associacions:

Associació de Joves.....	19
Associació l'Escletxa 2026.....	21
ADF Montsant, un any més al servei del territori	23
Societat de Caçadors La Morera de Montsant "La Caçadora"	25
Els Quaderns de Cornudella 1906-2026.....	28
Prior[it]at, paisatge cultural patrimoni mundial.....	33
El raïm de la ira	37

L'entorn:

Plou poc, però prou plou?	39
Quan la Lluna tapa el Sol.....	51

Programes de les Festes Majors	54
---	-----------

Persones:

Nets i netes que parlen amb el avis i àvies: Josep Manuel i Maria Neus...57	57
Pares i mares que parlen dels fills.....	65
Morerenques del món, Valérie Tessier.....	73
Entrevista al Pepe de Rialp	75
En el record	81

Calaix de sastre:

El Priorat avui	83
Dolors Baiges, autora de la portada.....	85
La punta de la llengua: Fidels a la llengua	87
Convivència amb seminaristes. Diari d'un monjo de Scala Dei	89
Sempre ha estat aquí. La Morera	90
L'edat d'or de la vinya al Priorat (1876-1896): el fracàs d'un model de Pere Audí.....	93
Reflexions d'una nova morenca	95
Receptes	97

Il·lustracions gràfiques de la nostra història:	102
Col·laboracions econòmiques.....	108

*Oferim tot tipus de tancaments
d'alumini i envidrament,
així com persianes, mosquiteres
i mampares de bany, entre d'altres,
tant per a la llar com per projectes
de rehabilitació i obra nova.*

Aluminis del Montsant SL

977 82 10 49 - 609 62 32 74

contacte@aluminismontsant.com

C/Vinyeta, 3. 43360 Cornudella de Montsant

la morera

RESTAURANT

**Cuina tradicional amb
producte local i de proximitat**

**Menú La cuina del Priorat,
les nostres arrels
Recuperació de receptes antigues
Àmplia carta de vins
Descobreix vins en família**

Carrer de la Bassa, 10
43361 La Morera de Montsant
Priorat. Tarragona
T. 667 442 904

restaurantlamorera@gmail.com

 @restaurantlamorera

VILÀ

**EINES,
MAQUINÀRIA I ARTICLES VARIS
PER A L'AGRICULTURA,
LA CONSTRUCCIÓ I LA LLAR**

C. Menta, 3-5 baixos
(al costat dels Mossos d'Esquadra)
43202 REUS • Tel. **977 311 380**
vilamaq@gmail.com

Alguns monjos notables d'Escaladei

Escaladei durant els seus 641 anys d'existència activa (1194-1835), va ser governat per un centenar ben llarg de priors, dels quals en la majoria de casos ens ha arribat el seu nom, mentre que d'altres avui ens són desconeguts. Pel que fa al nombre i el nom dels monjos que poblaren la cartoixa en aquest llarg període, la gran majoria ens són totalment ignorats perquè per ara no s'han localitzat els registres del monestir.

De tots ells, alguns destacaren per haver ocupat càrrecs més enllà de l'orde, com ara els monjos que van ser bisbes o bé cardenals, però també alguns altres per haver ocupat la dignitat de prior de manera reiterada a Escaladei o bé els que foren elegits priors en diverses cases de l'orde, i encara els que foren elegits com a visitadors, amb l'obligació de recórrer periòdicament totes les cases de la província cartoixana de Catalunya i que tenien com a missió el control i la correcció de la vida monàstica (i algun fins i tot actuà en altres províncies) i també assistir a les reunions de la casa mare, la Gran Cartoixa, a Grenoble. A banda, a més dels que foren priors, també hi hagué alguns monjos notables per la seva vida contemplativa i miraculosa, com seria el cas del més conegut, el de dom Joan Fort.

Vegem breument alguns dels monjos, no pas tots, que destacaren, començant per un bisbe prou notable: Alonso de Madrigal, més conegut arreu com «el Tostado» i que fou bisbe d'Àvila. La seva estada a l'orde va ser verament curta, i mítica pel que fa a Escaladei, ja que hi va prendre l'hàbit el 16 de gener de 1444 i no va perseverar, perquè en va sortir el 15 d'abril. Es diu que deixà l'orde perquè fou requerit pel seu rei —el rei de Castella— per conveniència de la política reial. Va ser mestre en Arts i Teologia i va escriure alguns llibres, donà lliçons al consistori dels cardenals, davant del papa Eugeni IV, va ser ambaixador del rei de Castella davant el rei Alfons IV, a Nàpols, va ser canonge a Salamanca i rector de la seva universitat.

Per a Escaladei va ser més important dom Andreu Capella. Valencià d'origen, va professar dues vegades a l'orde, primer a Portaceli i després a Escaladei, on fou elegit prior el 1584. Però no únicament, perquè en altres moments també ho va ser de les cases de Portaceli, el Paular, Nàpols i Milà. També va exercir com a visitador a la Llombardia i participà en les Corts de Montsó. El 1587 fou nomenat bisbe d'Urgell. Però no per ser bisbe va deixar de ser mai cartoixà, ni menys monjo d'Escaladei, on anava a recloure's sempre que podia i es va convertir en un mecenes del monestir. Va bastir l'ermita de la Pietat, on ell anava sovint i que per això es va conèixer com l'ermita del bisbe.

Un monjo poc conegut va ser dom Joan de Prunera, natural de Tàrraga, que va prendre l'hàbit a Escaladei el 1492 i hi professà el 1499. L'arquebisbe

d'Arles, Joan Ferrer, que era oncle seu, el cridà al seu costat i hi anà passant per Grenoble. En el camí, féu aturada a la cartoixa d'Avinyó on el prior aleshores també era un fill d'Escaladei, dom Ramon de Palomar (el qual, entre 1488 i 1492 també va ser prior d'Escaladei). Es quedà a la seu arxiepiscopal d'Arles i el 1518, el rei de França, Francesc I, va demanar al papa que fes Prunera coadjutor de l'arquebisbe.

Un altre monjo que seria bisbe, però del que per ara no en sabem gairebé res, va ser dom Joan Falcó, natural de Barcelona i professat a Escaladei. Ja al segle XVII no es devia tenir gaire clara l'evolució d'aquest personatge, perquè el canonge tarragoní Josep Valls, que és qui l'esmenta, no ho sabia, la qual cosa justificava tot dient que «porque como la Cartuxa no trata de las glorias del siglo, sino de las celestiales, por falta de noticias sepulta en el olvido las Dignidades de este mundo». Però sí que afirma que l'any 1499 va tornar per visitar Escaladei, una notícia que va trobar escrita a un llibre avui desaparegut i que es coneixia com el «catàleg dels monjos d'Escaladei».

També hi hagué monjos d'ascendència noble, com seria el cas de dom Lluís Mercader, que procedia d'una casa noble valenciana —la dels comtes de Bunyol— i que va professar al monestir de Valldecrist. Més endavant, essent prior d'Escaladei, va ser elegit bisbe de Tortosa (1514 i 1516).

Entre els priors que van servir a diverses cases de l'orde, hi ha dom Francesc Vidal, que se'l suposa professat a Escaladei. Ho va ser dues vegades: primer entre 1716 i 1721 i després entre 1726 i 1738. Amb anterioritat, però, ja havia estat prior a Las Fuentes entre 1700 i 1705, a Valldemossa entre 1705 i 1716, i després entre el 1721 i fins al 1726 ho fou de Montalegre, per tornar finalment a Escaladei. També va exercir de covisitador almenys entre 1722 i 1724, acompanyant dom Agustí Massot, amb el qual el 1722 anà a la Gran Cartoixa.

Enmig de les dues ocasions que fou prior d'Escaladei dom Francesc Vidal, hi hagué un altre prior d'anomenada, dom Agustí Massot, que havia professat a Montalegre el 1697 i que arribà a Escaladei, elegit com a prior el 1721, després d'haver-ho estat de Montalegre durant els anys 1713 a 1721, i exercí la dignitat fins al 1726. Després, entre 1732 i 1734 ho va ser de Portaceli i tot seguit, entre 1734 i 1735, ho fou de Valldemossa. També va ser covisitador i després visitador de la província de Catalunya en el període comprès entre 1716 i 1733 (covisitador 1716-1723, visitador 1724-1733).

Entre els monjos que ocuparen diverses vegades el priorat d'Escaladei, destaca dom Miquel Clua, professat també a la casa, que figura documentat els anys 1758, 1764, 1767 i 1772. També ho fou de Valldemossa (1738-1744) i de Portaceli (1744-1746). Com els priors anteriors, també va actuar de visitador.

Alguns pares foren també fundadors de noves cases de l'orde, com és el cas de dom Lluís Telm, que era natural de Lleida i llicenciat en dret civil i canònic. Nat el 1548, a poc més de vint anys entrà a Escaladei. Se li atribueix haver fruit de moltes visions de la Mare de Déu, i fins s'ha dit que en contemplació, rebia notícies tant del passat com del futur, sobre coses que ell no podia saber. Inclús tenia visions d'ànimes en pena que li demanaven el seu ajut. Vivia moments d'èxtasis amb revelacions divines, i encara hom afegeix que per la seva intercessió es feren alguns miracles. El 1586, fou prior d'Escaladei, però hi va ser poc temps, perquè el 1587 el Capítol General de l'orde li manà passar a Portugal, on fundà dues cartoixes. El 1598 era visitador a la província cartoixana de Castella.

Dom Joan Valero era natural de Sogorb, estudià lletres, llatí, retòrica, filosofia, dret civil i canònic. Professà a l'orde a Escaladei, on va rebre l'hàbit el 1596, a trenta anys. Aviat hi destacà, car només al cap de sis mesos la comunitat el féu procurador per atendre negocis i plets «de molt de pes». El 1599 va ser elegit prior i ho fou fins al 1601. Després ho fou a Valldecrist i el 1609 a la Vall de Misericòrdia, a Portugal, fins al 1613. A continuació, entre 1614 i 1621, ho fou de Valldemossa. Després, elegit de nou com a prior d'Escaladei, no va voler acceptar el càrrec. També va ser visitador i definidor de l'orde i autor de diverses obres.

Finalment, esmento dom Enric Tristany, prior d'Escaladei en dues ocasions, 1616-1617 i 1623-1626, i que a més de ser visitador, va ser prior de las Fuentes, de Valldecrist, i d'Aracristi.

Per tancar aquesta molt breu i incompleta llista de monjos destacats, n'afegeixo dos de dubtosos pel que fa a la seva relació amb Escaladei, però importants al seu temps. A l'època del Cisma d'Occident hom esmenta dos monjos suposadament professats a Escaladei, que foren cardenals nomenats per Benet XIII. Es tracta de Domènec Bonafè i Eiximèn Dahe.

Eiximèn Dahe, probablement aragonès, era llicenciat en Decrets i batxiller en Lleis, Benet XIII el féu cardenal amb el títol de Sant Llorenç *in Lucina* el 1422.

Domènec Bonafè, se'l suposa nascut a Badalona i profés a Vallparadís. El 1413 va ser el darrer prior de Vallparadís i després el primer de Montalegre (1415-1418). Fou després cardenal nomenat per Benet XIII el 1423 amb el títol de Sant Pere *ad Vincula*.

Després de la mort del papa, van ser dos dels tres cardenals que el juny de 1423, a Peníscola, van elegir Gil Sanxís Munyós com a nou papa, amb el nom de Climent VIII, continuant així uns anys més el Cisma.

ADD END

Equipament per a la recerca, la creació audiovisual
i el pensament crític. La Morera de Montsant
www.addend.comissariat.cat addend@comissariat.cat

CELLER COOPERATIU COR- NUDELLA S.C.C.L.

C/ Comte de Rius, 2 Tel./Fax 977 82 13 29
43360 Cornudella de Montsant (Priorat-Tarragona)
www.cellercornudella.cat / info@cellercornudella.cat

Traduccions Priorat

Rambla de la Cartoixa, 16
43379 Escaladei
652 669 403 www.trad.cat

Sebastià Garcia Robles, un precursor?

Al llarg de la història hi ha persones que, per les seves idees, actituds, fets... s'avancen al seu temps. Són els precursors. I un d'ells fou Sebastià Garcia Robles (o de Robres segons les fonts).

Havia nascut a Oriola i, a la partida de naixement del seu fill Pere nascut el 1858, figura com a «del comercio y Bachiller en Jurisprudencia».¹ Per tant, no podem dir que era pagès però, sense descartar que els pagesos i pageses que treballaven per ell el poguessin aconsellar, alguna cosa devia saber si fem cas dels premis que els productes sortits de les seves propietats van aconseguir i que enviava a exposicions. He localitzat els següents:

- 1873, a l'exposició agrícola organitzada per l'Institut Agrícola de Sant Isidre i celebrada als Camps Elisis de Barcelona, medalla d'or pel conjunt de vins que va presentar entre els que van destacar el ranci i la malvasia entre d'altres, així com pel vinagre, oli i alcohol d'oruxo.

- A la mateixa exposició, medalla de bronze per les seves ametlles, avellanes i cigrons, entre d'altres productes.²

- 1876 Premi sense especificar a l'Exposició Universal de Filadelfia.

- 1877 Premi sense especificar a l'Exposició Nacional Vitícola de Madrid.

- 1878 Medalla d'or a l'Exposició Universal Internacional de París.

També va enviar mostres a Viena (1873) i Barcelona (1888) però no va obtenir cap premi.³

Aquests productes sortien de les terres que posseïa a Escaladei (La Morera de Montsant) i que entenc que li van pervindre arrel del seu matrimoni amb Rosa Faria, membre d'una de les famílies que, després de la desamortització, posseïa terres que havien pertangut a la Cartoixa d'Escaladei.⁴ Probablement era un dels propietaris més importants de la comarca a finals del s.XIX (la premsa el defineix com a "rico propietario del Priorato"),⁵ i el seu fill Sebastián García Faria era el propietari més important a principis del s.XX.⁶

1 MIRANDA, M.A. *Pedro García Faria, ingeniero de caminos (y arquitecto)*. Scripta Nova, Universidad de Barcelona, vol. X, núm. 25. Consultable a la xarxa: <https://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-221.htm>

2 *Diario de Tarragona*, 11.I.1873, p.2.

3 AUDÍ, Pere. *L'Edat d'or de la vinya al Priorat (1876-1896): El fracàs d'un model*. Lo Diable Gros Edicions. Tarragona-Priorat, 2026, p.354.

4 *La Vanguardia*, 25.II.1891, p.1 (casament). ANGUERA, PERE; ARAGONÈS, M. *El Priorat de la Cartoixa d'Escaladei*. Santes Creus: Fundació Roger de Belfort, 1985, p.48. ACPR, Fons Manuscrits i documents solts, *Contracte signat entre Isidre Sanauja i la societat Unión de Scala Dei*, 5.IX.1844.

5 *La Opinión*, 9.I.1877, p.2; *Diario de Tarragona*, 15.III.1878, p.2; 31.XII.1878, p.2.

6 AUDÍ, Pere. *Cooperativistes, anarquistes i capellans al Priorat (1910-1923)*. Centre Cultural i Recreatiu La Unió de Torroja del Priorat-Arxiu Comarcal del Priorat. Torroja del Priorat-Falset, 2010, p.480.

D'altra banda, va ostentar diversos càrrecs a institucions relacionades amb l'agricultura i l'economia. Quan el 1876 es creà l'associació *Fomento de la Producción Española* n'era un dels dos vicepresidents, càrrec en el qual el troben altres anys. Posteriorment en fou president.⁷

El 1875 apareix com a Comissari de la Junta d'Agricultura, Indústria i Comerç de la província de Tarragona. Des d'aquesta institució va lluitar per aconseguir la construcció d'una carretera que acabés amb l'aïllament de molts pobles del Priorat històric.⁸

El 1876 va ser nomenat Comissari Reial de la província de Barcelona i el 1878 Comissari de la Junta d'Agricultura de la província de Barcelona deixant la de Tarragona.⁹ Com a representant d'aquesta institució va prendre part en el Congrés Econòmic Nacional celebrat el 1888.¹⁰

Malgrat ostentar tots aquests càrrecs es pot dir que la lluita política segurament l'interessava poc ja que, malgrat formar part d'una candidatura a diputat pel districte de Valls a les eleccions generals que es van celebrar el 20 d'abril de 1879, es retirà "con objeto de no contribuir a la division de las fuerzas conservadoras liberales".¹¹

Com ja hem vist, va participar activament, com a expositor, en totes les exposicions que es van celebrar durant la seva vida (va morir a finals de febrer de 1891).¹² Ara bé, també va col·laborar en la seva organització i desenvolupament. Així fou jurat de l'Exposició Vitivinícola de 1877 i vicepresident de la comissió que havia de fomentar la participació en aquest esdeveniment. De fet va fer campanya per la província esperonant els vinicultors a prendre-hi part.¹³ Entenem que va ser aquesta dedicació la que li va valdre, aquell any, la concessió de l'ordre d'Isabel la Catòlica.¹⁴ També fou jurat de l'Exposició Universal de París el 1878 i, com a Comissari d'Agricultura, Indústria i Comerç fou vocal d'una de les comissions que van formar el consell general organitzador de l'exposició universal de Barcelona.¹⁵

I és en el seu paper d'organitzador que el trobem com a precursor del que posteriorment seria la DOQ Priorat. Vegem-ho. El 1877, quan ja les cures de vins espanyols amb destí als vinicultors i mercat francesos eren molt importants, es va celebrar a Madrid una exposició vitivinícola. Fou com una mena d'aparador destinat a mostrar tots els productes vinícoles espanyols al mercat francès. La presència d'expositors prioratins i els premis

7 *La Opinión*, 14.VI.1876, p.2; *La Vanguardia*, 1.III.1881, p.5; 15.II.1883, p.3 (vicepresident); 23.II.1885, p.4; 17.II.1886, p.1.

8 *Diario de Tarragona*, 24.II.1875, p.2; 31.VII.1877, p.2.

9 *La Opinión*, 2.V.1876, p.2; *Diario de Tarragona*, 31.XII.1878, p.2.

10 *La Vanguardia*, 2.VIII.1888, p.2; 2.X.1888, p.2.

11 *Diario de Tarragona*, 9.IV.1879, p.2.

12 *La Vanguardia*, 25.II.1891, p.2, notícia del seu enterrament.

13 *Diario de Tarragona*, 30.XII.1876, p.2; *La Opinión*, 9.I.1877, p.2.

14 *Diario de Tarragona*, 7.VIII.1925, p.1; *Diario de Tarragona*, 20.VI.1877, p.2.

15 *Diario de Tarragona*, 14.VI.1878, p.2.; *Boletín Oficial de la Provincia de Madrid*, 31.VIII.1887, p.5.

que obtingueren fou important. Al catàleg de l'exposició es recollia una sèrie de dades de cada expositor: nom, localitat de procedència, tipus de vins presentats i, en alguns casos, quantitat elaborada. Ara bé, hi figura quelcom més a la informació dels expositors procedents de Gratallops, Pobolada, Torroja i la Vilella Baixa, pobles els tres primers que havien pertangut al Priorat d'Escaladei i tots quatre avui dia part de la DOQ Priorat: hi figura entre parèntesi una anotació interessant al costat del nom de la localitat: "Priorato de Scala-Dei".¹⁶ És a dir, s'associen els vins de determinades localitats al nom del Priorat d'Escaladei, com si aquesta denominació fos una marca, com volent remarcar la procedència del vi, com reclamant una exclusivitat. N'hi va haver d'altres productors comarcals que presentaren vins sota la denominació priorato però amb minúscula, com definint un tipus de vi, però sense anar més lluny.

A més, tots aquests productors més un altre de Cabacés, tenen quelcom més en comú: a tots hi ha una anotació addicional: "Representante en Madrid, D. Sebastian Garcia." Efectivament, segons l'article 59 del reglament de l'exposició els expositors podien nomenar un representant davant de la comissaria.¹⁷ Respecte a quines tasques podia desenvolupar el representant només es concreta que els expositors poden enviar els productes a exposar a través de les comissions provincials constituïdes per a promoure i facilitar l'accés a l'exposició, portar-los directament o "por medio de su representante" (article 50). També es diu que el representant havia d'estar present en el moment que s'obriessin les caixes que contenien els productes (article 28.a). Malgrat aquesta poca concreció entenc que el representant podia resoldre, en nom dels seus representats, qualsevol conflicte o problema que es presentés durant l'exposició, vetllar perquè els productes estiguessin ben exposats i en condicions, vetllar perquè els productes fossin enviats segons les condicions que es demanaven...

Doncs bé, la meua hipòtesi és que Garcia va fer gestions per aconseguir esdevenir representant de tots els expositors d'una bona part dels pobles del Priorat històric i, a més, va introduir l'afegitó mencionat "Priorato de Scala-Dei", amb les intencions ja esmentades, i penso que podem estar parlant de la primera llavor del que posteriorment esdevindria la DOQ Priorat. A manca de documentació que aclareixi la qüestió no puc anar més enllà, però és evident que l'ús de l'*etiqueta* i el fet que fos el representant de molts pobles del Priorat històric pressuposa alguna mena d'organització. A més, trobo molt significatiu que el seu fill Sebastià Garcia Faria figurés entre els impulsors d'un primer intent de crear una denominació d'origen.¹⁸

Pere Audí Ferrer

¹⁶ Hi ha dos casos en què no fou així, el de Joan Juncosa Caballé i el de Ramon Samora Aragonés, ambdós de Pobolada. Ignoro el motiu si bé es poden fer diverses suposicions, com que es tracti d'una omisió involuntària.

¹⁷ *Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona*, 3.XII.1876, pp.1-4.

¹⁸ *La Vanguardia*, 13.VIII.1930, p.6.

FONDA
El Recó

Fundada el 1794

Plaça de la Vila, 10
Tel. i Fax 977 82 10 32
43360 CORNUDELLA
www.fondaelreco.com

CASA
ESTIVILL

Allotjament Rural

Casa pairal S.XIX

Capacitat
11 places

Plaça de la Vila, 15
Tel. i Fax 977 82 10 32
43360 CORNUDELLA
www.casaestivill.com

EL BALCÓ
DEL
PRIORAT

HOTEL - RESTAURANT

Carrer Bonrepòs, 18
43361 La Morera de Montsant

elbalcodepriorat@gmail.com
info@balcodepriorat.com
telèfon / whatsapp 609947605
web: balcodepriorat.com

A la recerca de la família de la meva rebesàvia Rosa, filla de la Morera

Soc rebesnet de la morenca ROSA CRIVILLÉ BARRULL. Nascuda l'any 1835, va morir a Margalef l'1 d'octubre de 1871.

Des de que estic jubilat una de les activitats en que ocupo el meu temps és la realització d'arbres genealògics. Vaig començar pel de la meva família. Vaig començar a buscar informació dels ascendents. Especialment dels avis que no havia conegut, ja que havien mort quan jo vaig néixer.

El meu avi i l'àvia paterna provenien d'Alforja, així com els seus ascendents des del segle XVII. De la branca materna tenia molt poca informació. A casa se n'havia parlat molt poc, en part perquè la meva mare havia mort als 63 anys. Buscant, vaig trobar que l'avi era fill de Reus i descendent de reusencs i l'àvia materna era filla de Falset. Va ser al buscar informació dels rebesavis que vaig trobar que els de la línia materna procedien de Margalef i que la meva rebesàvia Rosa nascuda a la Morera s'havia casat amb Miquel Vilà Perelló. Després he sabut que aquesta informació ja la coneixia el meu oncle Josep Sardà Vilà que havia vingut a la Morera a començament dels anys 80, acompanyat de la seva filla Marian, per preguntar per la família. En aquella ocasió no va obtenir resposta.

Com que amb el Joan Ferran som coneguts des de fa anys i se que està vinculat amb la Morera, em vaig posar en contacte amb ell. Va ser qui va preguntar al Josep Manuel Crivillé pel possible vincle familiar. A rel de la confirmació vam organitzar una trobada que es va produir la tarda del 28 de juliol de 2025. L'objectiu s'havia aconseguit.

Passada aquesta data, i després de consultar les fonts que utilitzo habitualment, vaig venir en persona a l'Ajuntament de la Morera a buscar més informació al Registre Civil. Amb tot el

Fotografia del Josep Manuel i l'Àlvar

que havia trobat vaig realitzar els arbres genealògics del Josep Manuel Crivillé Vilà i de la Neus Miró Dosaigües. Fent seguiment de la família Crivillé he trobat que el Ramon Crivillé Barrull, germà de la meva rebesàvia, s'havia casat a Bellmunt del Priorat amb Cecília Bartolomé Muntané. El Josep Manuel recorda haver conegut una parenta de Bellmunt, era Ramona Marco Crivillé que havia nascut el 28 de gener de l'any 1902.

La genealogia, és una de les ciències auxiliars de la història, que estudia l'origen i el desenvolupament familiar, reconstruint l'ascendència i descendència de persones. Permet construir un arbre genealògic. Per fer-lo s'han d'obtenir el màxim nombre de dades possibles.

A continuació teniu algunes de les fonts que he consultat per poder-les aconseguir. Cal tenir en compte que existeix una regulació de Protecció de Dades que fa que no es puguin consultar algunes fonts si no ets una persona directament interessada. Per exemple, els arxius eclesiàstics no permeten l'accés lliure a la informació de menys de cent anys.

ORALS. Son aquelles dades obtingudes del boca a boca, proporcionades per la família, avis, oncles, coneguts, etc.

REGISTRES CIVILS. Van ser creats a partir de l'any 1870. Es poden demanar certificats o còpies literals de partides de naixement (secció 1ª), matrimonis (secció 2ª), defuncions (secció 3ª).

ARXIU ECLESIASTICS. A les parròquies hi ha els registres de baptismes, casaments, òbits d'albats i majors, confirmacions, compliments pasquals i altres. Si la parròquia no els té, estan dipositats en els arxius de les diòcesis. Poden estar digitalitzats o no. El Bisbat de Tortosa, avui en dia no té cap tipus d'arxiu, els documents estan a les parròquies de la seva jurisdicció eclesiàstica.

ARXIU MUNICIPALS/AJUNTAMENTS. Guarden tota la documentació de la població, padrons municipals, impostos, etc.

ARXIU COMARCALS. Preserven tots els documents que els hi son enviats pels Ajuntaments que no disposen d'arxiu. L'Arxiu Comarcal del Priorat, situat a Falset, també conserva entre d'altres documentacions, els microfilmats de la Baronia d'Entença i Comptat de Prades. Així mateix, preserva el fons Juan Pascó i Ardèvol, Notari de Porrera i després de Falset, que disposa de bona part dels esborranys notariaus, de finals del segle XVIII i primer terç del segle XIX, que supleixen en part la pèrdua de l'Arxiu Notarial del districte que es produí l'any 1936.

ARXIU GENERAL DE LA DIPUTACIÓ DE TARRAGONA. Està situat a La Canonja i té tots els Cens Electorals de la província des de l'any 1894 al 1955.

CEMENTIRIS. Hi ha poblacions on existeix un registre de les persones enterrades.

Per tal d'obtenir informació de les circumstàncies relacionades amb l'exercit que poden aclarir etapes d'algunes persones tenim dos arxius:

ARCHIVO GENERAL MILITAR DE GUADALAJARA. Conserva la informació de les persones que han fet o havien de fer el Servei Militar.

ARCHIVO DEL TRIBUNAL MILITAR TERCERO DE BARCELONA. Aquest arxiu conserva les actes judicials militars, Consells de Guerra, etc. Pot ser útil per consultar fets de la Guerra Civil i posteriors.

Passo a explicar amb més detall la utilitat de l'ARXIU HISTÒRIC DE L'ARQUEBISBAT DE TARRAGONA.

El gener de 1920, es determinà la creació d'un Arxiu Diocesà on es guardessin tots els documents històrics i manuals antics de la diòcesi de Tarragona. D'aquesta manera els documents dispersats pel territori, van quedar recollits, conservats i custodiats. El finançament de l'arxiu, prové en un 75% de l'aportació que rep de l'Arquebisbat de Tarragona i el 25% restant de l'administració pública local o provincial, Diputació de Tarragona i Lleida, per projectes arxivístics concrets i de la Generalitat de Catalunya, així com d'aportacions individuals i empresarials. Avui en dia, hi ha molts documents digitalitzats, però no tots. Es pot fer la consulta directament online sense cost.

Els fons documentals de l'Arquebisbat estan organitzats d'aquesta manera: Arquebisbe, Vicariat i Oficialitat Eclesiàstica, Secretaria, Cambra i Govern, Seminari de Sant Pau i Santa Tecla de Tarragona, Parroquials, Confraries i associacions, Monacals, Religiosos i religioses, Província Eclesiàstica Tarraconense, Personals, Baronials, Institucions, Litúrgics, Còdex i manuscrits, Col·leccions.

L'Arquebisbat de Tarragona, està organitzat en 209 parròquies. Molts dels documents parroquials són consultables per internet. Amb tot hi ha parròquies que no surten en el llistat, ja que les seves documentacions foren destruïdes durant la guerra. L'obtenció de qualsevol tipus de documentació en paper (naixement, matrimoni, defunció) té un cost.

A continuació teniu l'índex de la documentació que es pot consultar a la pàgina web i que fa referència a la Morera.

7.98 – Morera de Montsant, La Parròquia de la Nativitat de la Mare de Déu.

7.98.1 – Parroquial.

7.98.1.1 – Església.

7.98.1.1.1 – Constitució de l'Església. Aranzel parroquial de l'Arquebisbat de Tarragona a la parròquia de la Nativitat de la Mare de Déu. 14.8.1867 – 22.2.1868.

7.98.1.1.2 – Inventaris.

Ynventarios de los objetos que posee la Yglesia parroquial de La Morera 1877–1899.

Ynventario de la Morera (primera mitad del siglo XX).

Ynventarios de la parroquia de Santa Maria del pueblo de La Morera, Arciprestage de Falset. 10.11.1924–1931.

7.98.1.1.4 – Relíquies.

7.98.1.1.5 – Consuetes (*) i dietaris.

Consueta de la Iglesia parroquial de La Morera y tabla sinóptica de sus curas (finals segle XIX – 1952).

7.98.1.1.6 – Imatges, altars, campanes, orgues i objectes litúrgics.

Auténtica de reliquia, Sant Josep, Sant Cristòfol i Santa Barbará. 10.10.1922.

Autorització per instal·lar un rellotge al campanar. 2.12.1929.

Autorització per beneir la imatge del Sagrat Cor de Jesús. 6.6.1940.

Autorització per exposar al públic la imatge de la Mare de Déu del Carme. 13.9.1940.

Decret de benedicció de la imatge de la Mare de Déu de la Mercè. 25.9.1941.

Decret d'autorització de la benedicció i exposició al poble de la imatge del Sant Crist. 29.1.1947.

Auténtico de reliquia de Sant Isidor, Sant Sebastiá, Sant Ramón Nonat y Santa Lúcia. 29.1.1947.

7.98.1.1.9 – Llicències i celebracions.

"Facultas binandi" 23.6.1842–9.1.1933.

7.98.1.2 – Sacramentals.

7.98.1.2.1- Baptismes.

7.98.1.2.1.1- Registres.

Llibre de baptismes y desposoris de la parròquia de La Morera. 26.10.1717–13.11.1799. El llibre II 14.11.1799–31.12.1851. No s'han trobat el Llibre III i IV de batejos 2.1.1852–2.7.1989.

7.98.1.2.1.3 – Índexs

Índice general de las partidas sacramentales de este archivo parroquial del pueblo de La Morera. Bautismos 1736–1852.

7.98.1.2.3 – Matrimonis.

7.98.1.2.3.1 – Registres.

Llibre V de matrimonis. 10.1.1852–12.4.1936.

7.98.1.2.4 – Òbits. (**)

Llibre VII d'òbits. 24.7.1854–5.12.1890.

- Llibre d'exèquies de la Parròquia de Santa Maria de La Morera de Montsant. 10.1.1891–16.4.1989.
- Llibre VIII d'òbits. 11.8.1918–5.5.1989.
- 7.98.1.2.4.5 – Declaració d'autèntica (**).
- Declaració d'autèntica de Federico Dittrich. 1.3.1932.
- 7.98.1.2.4.5.1. – Compliments pasquals.**
- Compliments pasquals començant el 1860 fins 1936.
- 7.98.1.3 – Administració Econòmica.
- 7.98.1.3.3 – Celebracions.
- Butlles de la creuada 1936 – 24.7.1951.
- Autorització per la celebració de la Santa Missió pels PP Missioners del Sagrat Cor de Maria. 13.12.1943.
- 7.98.1.3.6 – Obres.
- Autorització per pintar i restaurar el baptisteri. 25.4.1930.
- 7.98.1.9 – Confraries.
- 7.98.1.9.1. Comptes de la Confraria de la Mare de Déu del Carme. 31.12.1921–4.1.1933.
- 7.98.1.9.2. Confraria de la Mare de Déu del Roser.
- Cofradia del Santísimo Rosario, constituida y erigida canónicamente en la Iglesia parroquial de Santa Maria de La Morera el dia 6 de Octubre del año 1895. – 10.12.1894 – 6.10.1895.
- 7.98.1.9.3. Confraria del Santíssim Sagrament. Relació d'associats a la Confraria del Santíssim Sagrament. 7.4.1894–1898.
- 7.98.1.14. Episcopal.
- 7.98.1.14.1. Visites pastorals.
- Informació per realitzar la visita pastoral 4.5.1858–4.7.1859.
- Llibre de visitas 1828–1934 Parroquia de Santa Maria de La Morera. 10.10.1821–7.6.1934.
- 7.98.1.15 – Botiga del Blat.
- Llibre de la llavor de la botiga de La Morera. 1608. 1687–20.4.1784.
- 7.98.1.24 – Abadies.
- Expedient sobre l'ús de l'Abadia per part de la Guardia Civil. 20.4.1950.
- 7.98.2 – Notarial.
- 7.98.2.3 - Testaments (**). 14.11.1777–11.11.1869, 2.1.1870–22.12.1907, 5.4.1908–14.6.1964.
- 7.98.5 – Universitat.
- 7.98.5.9 – Cadastre. Libreta de catastro de La Morera. Extraordinario (segle XVIII). Repartiment fet per la justicia y regidors de La Morera, subdelegació de Montblanch, entre los individuos que deuen contribuir a la paga de 446 lliures, 8 sous que se ha repartit al poble per la contaduría principal de Cataluña per la contribució del presente ñ 1782, qual quantitat deuran pagar los individuos ab la forma seguent 1782.

Aclariments:

(*) Consueta, és un llibre (generalment manuscrit) on es descriuen els actes litúrgics i tot el necessari per la seva realització: textos, música, acotacions...

(**) Òbits, en aquest registre, també s'anoten les defuncions d'albats, que és una criatura morta abans de tenir ús de raó, per la qual cosa es creia que no tenia la marca del pecat original.

(***) En els pobles on no hi havia notari, el rector de la parròquia del poble, realitzava aquesta funció, quedant els testaments registrats i custodiats a la rectoria.

Per poder fer els arbres genealògics hi ha diverses pàgines web que permeten emmagatzemar dades per fer el teu arbre. La que jo he utilitzat és Geneanet que està disponible online. N'hi ha d'altres com FamilySearchs, Myheritage, Ancestry, etc.

Desitjo que aquest escrit ús hagi estat útil per si voleu fer el vostre arbre. És una feina entretinguda, però molt gratificant.

Us escric el motiu per el qual he realitzat l'arbre genealògic de la meva família: "Aquest arbre s'ha fet per saber qui som i d'on venim. Així com per fer un homenatge als nostres predecessors, conèixer el possible de les seves vides i vicissituds, per tal de que no caiguin en l'oblit. Moltíssimes gràcies a tots ells."

Àlvar Valls Sardà

ASSOCIACIÓ DE JOVES

Sis anys d'Associació de Joves

Aquest any es compleixen 6 anys des que vam iniciar aquesta etapa com Associació de Joves, però molts més com a Comissió de Festes. No sembla gaire temps, però si mirem enrere ens adonem de tot el camí recorregut, un camí que no hauria estat possible sense el llegat de les Comissions de Festes que ens van precedir, i sense totes les persones, que al llarg dels anys i de forma desinteressada, hi han dedicat temps i esforços.

Quan vam emprendre aquest projecte ho vam fer amb una idea molt senzilla: **seguir fent poble**, intentant aprofitar tot el llegat dels que ens precedien, i aportar-hi el nostre petit granet de sorra. Durant tot aquest temps hem organitzat moltes activitats, donant continuïtat i innovant a les que s'han consolidat, recuperant iniciatives que s'havien perdut i fins i tot n'hem impulsat de noves. Un dels pilars fonamentals del nostre projecte sempre va ser la col·laboració amb els establiments del poble i l'aposta pels productes de proximitat. Hem procurat que totes les activitats que organitzàvem fossin una oportunitat per donar valor als productes, als professionals i a la feina que es fa en el nostre terme. Creiem que és una manera d'enriquir el teixit social i econòmic del poble, ja que ajudant-nos mútuament, hi surt guanyant tot el poble.

Tres iniciatives de les quals ens sentim molt orgullosos són, per una banda, el nou Casal d'Estiu, un espai que permet a infants i joves gaudir del poble mentre juguen i aprenen. D'aquesta manera, ensenyem a les generacions futures a transmetre l'estima pel poble i l'entorn, tal i com nosaltres l'hem rebut, donant valor a totes les riqueses naturals i culturals que tenim. D'altra banda, el nou format de la Castanyada, que s'ha consolidat gràcies a la bona acollida que ha rebut. Cal destacar però, que l'èxit d'aquest nou format recau

sobretot en els grans restauradors i professionals que tenim al municipi, ja que gràcies a ells i els seus menjars, hem pogut gaudir dels seus plats.

És un dels exemples que quan sumem esforços, els resultats són molt millors. Per últim, volem destacar la Setmana dels Esports i dels Jocs de Taula. Aquesta iniciativa s'ha consolidat com una de les activitats amb més participació, reunint persones de totes les generacions. És una bona oportunitat per compartir moments, conèixer i fer poble, i per això esperem que continuï molts anys més!

Però també volem ser honestos, ja que no hem aconseguit tot allò que ens vam proposar. Un dels objectius que ens marcàvem era millorar la comunicació i la participació de tot el poble, per tal d'escollir totes les vostres opinions, propostes i inquietuds. Tot i que ho hem intentat, som conscients que és una assignatura pendent i que no hem arribat tan lluny com voldríem.

Però després d'aquests anys, les circumstàncies han canviat, i creiem que ha arribat el moment de començar una nova etapa. Tal com vam recollir nosaltres el testimoni de les generacions que ens van precedir, ara creiem que és el moment de donar pas als joves que venen darrere. Durant els pròxims 2 anys (esperem), volem fer un relleu progressiu, compartint la nostra experiència i acompanyant les noves generacions perquè puguin continuar fent créixer aquest projecte. Estem convençuts que sabran conservar tot allò que s'ha construït, i alhora, aportar una mirada renovada que ajudi a afrontar els nous reptes, deixant-hi la seva empremta.

Les persones passen, les generacions canvien, però allò que realment perdura són les ganes de **seguir fent poble**. Mirant enrere, ens sentim orgullosos de la feina feta, agraïts per la confiança que hem rebut i il·lusionats de veure com una nova generació comença a agafar el relleu. Perquè si alguna cosa hem après és que la força d'un poble recau en la seva gent.

Aquest text no és només un comiat, o un recordatori de tot el que hem fet al llarg d'aquests anys, sinó que sobretot volem donar les gràcies. Gràcies a totes les persones que heu participat, a tots els que ens heu donat un cop de mà quan ha calgut, a les famílies que ens han confiat els seus infants, als establiments que han col·laborat, i sobretot, a tota la gent que ens ha animat i donat suport per continuar endavant. Veure tota la gent del poble gaudint de les activitats, és sens dubte, la millor recompensa que podem tenir.

Moltes gràcies per la confiança i per aquests anys compartits.

Bona Festa Major i ens veiem pel poble!

Associació de Joves de la Morera de Montsant i Scala Dei

Associació l'Escletxa 2026

L'associació de veïns, veïnes, amics i amigues de Scala Dei, l'Escletxa, aquest "curs", ha continuat impulsant i col·laborant en els actes al nostre nucli. Les activitats més importants han estat aquestes:

19/03/2026: Homenatge al Tio Pepe

El primer dia de Sant Josep sense el Josep Maria de Rialp i de Sentmenat, el nostre "tio Pepe", es va organitzar una sardinada i un sopar al celler de la Conreria de Scala Dei en memòria seva. Després d'una petita caminada, passant pel barranc de les Cabres, ens vam aplegar al celler, amb bon vi i un bon menjar en el que no podien faltar les sardines: durant molts anys, el Pepe ens les havia preparat a casa seva pel dia del seu sant. Un brindis pel tio Pepe, tot recordant els bons moments viscuts amb aquest gran coneixedor de Montsant, que sempre gaudia ensenyant-nos racons i camins nous.

12/04/2026: Caminada solidària

El dia 12 d'abril, l'Associació Excursionista de Cornudella de Montsant va organitzar una caminada a benefici de l'Associació de Familiars i Amics de Nens Oncològics de Catalunya (AFANOC) repetint l'acte de l'any passat a Torroja, aquest cop amb la col·laboració dels Ajuntaments de la Morera i Torroja. La caminada ens va portar a la Pietat, on la nostra gran experta, la Marta de Rialp, ens va explicar la història del lloc abans de tornar pel barranc de les Cabres. L'Escletxa va col·laborar preparant el local social de Scala Dei pel dinar popular, el taller creatiu de l'artista de Cornudella Montserrat Adzerias i organitzant el servei de barra. Malgrat una mica de pluja (que sempre fa falta, tot sigui dit) l'acte va ser tot un èxit, implicant unes 130 persones i recaptant més de 2000 € per a l'AFANOC.

09/05/2026: Trobada cervesera

Aquest any s'ha celebrat la sisena edició de la trobada cervesera de Scala Dei,

Backing Track Band

impulsada pel nostre mestre cerveser, el David Garcia (Rústica Bufona) amb la col·laboració de l'Ajuntament i de l'Escletxa. El dia va començar amb un esmorzar popular. Vam poder gaudir de diferents cerveses artesanes, de música en directe del Backing Track Band i de les hamburgueses, croquetes i pastissos preparats pels nostres socis i sòcies; això sí, al local social, atès el mal temps. Sembla que aquí només plou quan muntem alguna activitat festiva. Això vol dir que n'hem de fer més!

23/06/2026: Sant Joan

Aquest any va ser una mica diferent, perquè no podíem fer ni foguera ni petards. No obstant, vam acollir amb refrescos la gent valenta que havia baixat corrent des de la Morera amb la flama. Amb tot el personal dutxat i mínimament reposat, vam preparar un sopar de poble a la plaça per celebrar entre totes i tots la nit més llarga de l'any.

Fins ara, malgrat ser una entitat legalment constituïda, l'Escletxa treballa de forma més aviat informal, com a eina per organitzar aquestes i altres activitats. Aquest curs, la idea serà organitzar-nos una mica més, per poder fer encara més coses a Scala Dei. Totes les persones i idees són benvingudes. Envieu-nos un correu a escletxa.sd@gmail.com, o truqueu al 699277985 (Mike Holt).

ADF Montsant, un any més al servei del territori

Aquest any, des de l'ADF La Morera de Montsant, hem continuat treballant dia rere dia en nombroses tasques de prevenció i de manteniment forestal. Potser és una feina menys visible que la d'altres anys, ja que per sort i de moment, no hem hagut de fer front a cap incendi forestal a la zona que és quan més visible és fa la nostra tasca. Que no hi hagi hagut focs no vol dir que no hi hagi hagut feina. Al contrari: la prevenció és una tasca constant i necessària durant tot l'any.

Durant aquests mesos hem arranjat la pista del camí dels horts i hem fet una franja de protecció al voltant de la pista per contribuir a la prevenció d'incendis. Hem anat reomplint els punts d'aigua i les basses perquè estiguin operatius de cara a l'estiu, també s'ha col·laborat amb la Societat de Caçadors omplint els abeuradors per la fauna.

Durant l'hivern i els episodis de nevades vam donar suport als bombers i al servei de carreteres per restablir la normalitat a la comarca. Vam estar al sud de les Terres de l'Ebre col·laborant en restablir la normalitat després d'un episodi de fortes pluges a l'octubre. Hem participat, juntament amb altres ADF, la Brigada del Parc Natural i els Agents Rurals, en tasques relacionades amb el tancament del massís de Montsant els dies de més risc. També hem dut a terme rutes de vigilància i prevenció per detectar possibles incidències i contribuir a la protecció del nostre entorn durant tot l'estiu.

A més a més, l'ADF ha estat present en diferents esdeveniments del territori fent tasques de prevenció i suport, com ara la Flama, curses i diverses activitats a la comarca i fins i tot ens hem desplaçat a la zona de Lleida per donar suport al GEPIF durant la campanya de la sega.

Als inicis de la pesta porcina africana també vam estar col·laborant amb els agents rurals en la desinfecció de vehicles i gent a la zona zero.

Tot això és possible gràcies a les persones voluntàries que formem part de l'ADF. Com ja sabeu, som un grup petit i, sovint, acabem sent els quatre de sempre els que hem d'estirar del carro. Sabem que no sempre és fàcil trobar temps, però qualsevol ajuda, per petita que sigui, suma. Per això, aprofitem aquestes festes per fer una crida a tots els veïns i veïnes: us animem a col·laborar amb l'ADF Montsant. No cal ser especialista ni tenir experiència forestal. Hi ha moltes maneres de donar un cop de mà i moltes tasques en què podeu participar.

La prevenció dels incendis i la cura del nostre entorn és cosa de tots. Si som més, podrem fer més i millor.

Us hi esperem!

Societat de Caçadors La Morera de Montsant **“La Caçadora”**

Els membres de la Societat de Caçadors La Morera de Montsant volem aquest any recordar el Quim Figueres. Va néixer l'any 1947 i en va ser president i ànima des de finals dels anys 90 fins que ens va deixar sobtadament l'any 2018.

Des de fa temps pensem que es mereix un reconeixement com a caçador i amic.

Coneixia perfectament tot el territori, no hi havia cap indret que no conegués. Havia estat un munt de vegades dalt a Montsant i en coneixia tots els racons.

Sabia interpretar tots els rastres de fauna, cosa que li permetia per exemple saber on podria trobar un senglar ferit el dia abans.

Després d'haver caçat un tudó

Aprofitava tots els “tiros”.

Sovint sortia a caçar sol. Sempre anava amb els gossos que l'ajudaven assenyalant i alçant les preses i, un cop abatudes, a recuperar-les. També sortia amb grups molt reduïts. Formava parella amb el Ramon Miralles quan la feina li permetia pujar a la Morera. Amb mi vam sortir diverses vegades. Quan ho fèiem voltàvem tot el terme.

Començàvem ben aviat, abans d'esmorzar, per una banda del poble i no tornàvem fins les 5 de la tarda per l'altra cantó ben carregats.

Li encantava caçar becades que són unes de les aus de caça més gustoses. La seva captura requereix molta expertesa ja que és un ocell molt esmunyedís que s'amaga a la fullaraca dels boscos espessos. Pots caminar ben a prop d'ella i has d'estar ben preparat perquè quan s'aixeca fa un gran sorollam que fins i tot pot espantar el caçador. Hi anàvem els dies freds, als llocs humits com el barranc de Sant Blai.

Quan pujàvem a Montsant ell anava davant amb el cigarro a la boca i jo tenia feina a seguir el seu pas. Una vegada quan érem dalt s'hi va posar la boira i era tan espessa que fins i tot ell es va desorientar, no parava de dir “no anem bé”. Finalment i després de posar-se varies vegades el dit a la boca per mullar-lo amb saliva i aixecar-lo per veure d'on venia el vent, va aconseguir orientar-se.

Amb el Sergio al mas del Tancat l'any 2005

Mentre va ser president es va encarregar, amb l'ajut de la Judit, de fer des de l'Ajuntament tots els tràmits que la gestió de la Societat comportava.

Aprofitem l'ocasió per explicar el funcionament de la Societat de Caçadors.

Existeix des de mitjans dels anys 70 amb la finalitat de gestionar el vedat de caça "coto" i la formen veïns residents a la Morera i altres persones no residents que tenen casa o terres al terme. A Scala Dei existeix una altra societat. Per poder gaudir d'alguns ajuts cal que el nombre d'associats sigui com a mínim de 10. Es reuneix formalment cada quatre anys per escollir els càrrecs directius. En l'última època que el Quim va ser president els altres càrrecs eren el Ramon Miralles com a vicepresident, com a secretari el

Ricard Pasanau i com a tresorer l'Albert de Rialp. Actualment el president soc jo i l'altre càrrec que ha canviat és el de secretari, ara és el Pep Fuentes.

Les modalitats de caça són dues. Pel que fa a la caça major, que es practica durant la tardor i l'hivern es poden capturar senglars, cabirols i cabres salvatges utilitzant armes llargues. La caça menor es pot practicar de mitjans d'octubre a mitjans de febrer i permet la captura d'un sèrie d'aus i de les guineus. Actualment la caça del conill de bosc només està permesa, durant tot l'any, a les Terres de Lleida. Per motius específics com evitar danys a l'agricultura es concedeixen permisos especials.

Pel que fa a la caça major, des de fa 8 anys, la gestió de l'organització de les batudes la porta la Societat. Abans la gestió estava cedida als caçadors d'Ulldemolins pel que fa al territori de dalt de Montsant i als caçadors de Poboleda al territori del Cingle en avall. En aquella època els caçadors de la Morera

"Coto" de la Morera

s'afegien a les batudes que s'organitzaven des d'aquestes entitats. Per fer una batuda cal avisar a l'Ajuntament i també al PN de Montsant si es realitza dins del seu límits. Hi ha un cap de colla que escull la zona on es farà i 2 o 3 responsables de sector que decideixen on es col·loquen els tiradors. Es deixen anar dues colles de gossos que encerclen la zona i alcen les preses. Ara les batudes acostumen a ser profitoses i es poden capturar uns quants exemplars; però a mitjans dels anys 90 les captures eren molt migrades i es feia festa si s'aconseguia abatre un senglar.

Esmorzant a Montsant

Per poder caçar s'han de complir uns requisits: Cal ser soci del "coto" i disposar del permís anual, disposar de la llicència de caça que emet la Generalitat, tenir contractada una assegurança de responsabilitat civil i disposar de la llicència d'armes i de la documentació de l'arma utilitzada.

La Societat realitza també altres tasques vinculades indirectament amb la cacera. Es col·labora en el manteniment dels camins de carro, es fan tasques de neteja als espais naturals. Fa pocs anys s'han construït i condicionat uns abeuradors per ajudar a pal·liar els efectes de la sequera en les espècies de fauna. Amb l'ajut de l'ADF es revisen i s'omplen d'aigua 5 o 6 vegades a l'any.

Caçant perdus

A l'època de la presidència del Quim Figueres es van fer actuacions per promoure la recuperació de la perdiu. Així, amb l'acord dels seus propietaris, es van llaurar i sembrar amb cereal alguns terrenys que estaven erms. La Federació Catalana de Caça va promoure la cria de la perdiu per ajudar a la seva repoblació. Ells proporcionaven les perdiganes i la Societat les alimentava i les alliberava un cop eren adultes. Era el Joaquim qui se n'encarregava, i sovint comprava el menjar i després no el cobrava.

El record d'un gran caçador i amic perdura entre nosaltres.

Sergio, en nom de la Societat de Caçadors
Fotografies de Ramon Miralles

Els Quaderns de Cornudella 1906–2026

Addend. Equipament per a la recerca, la creació audiovisual i el pensament crític.

La Morera de Montsant (Priorat)

Un projecte d'Oriol Vilapuig amb la participació de l'alumnat de cinquè i sisè de Primària de l'Institut Escola Corbatera de Cornudella de Montsant. Teatre La Renaixença de Cornudella de Montsant. 27 i 28 de juny de 2026.

Els Quaderns de Cornudella 1906-2026 és un projecte artístic inscrit en el territori del Montsant que vol teixir i relligar formes per construir relacions amb les comunitats i els llocs que les acullen, utilitzant la pràctica artística com a eina per generar capital simbòlic i coneixement. És una experiència que s'ha produït de manera compartida gràcies a la participació de diversos agents: escoles, centres d'art, museus i artistes.

Joan Miró travessa tota la proposta. És sabuda la seva estreta relació amb aquest territori, un lligam que, en el seu cas, no es pot separar de l'obstinat desig d'assolir una forma de llenguatge de representació visual, una forma específica de coneixement produïda a través de les pulsions i les friccions que acull un cos sensible.

Les imatges que aquestes pàgines mostren són una petita part dels imaginaris sorgits de les accions que han tingut lloc al llarg del projecte. El dibuix ha estat el llenguatge que ha fet possible generar relació i coneixement, però també una manera de pensar el nostre vincle amb el territori. Dibuixar és una forma de mirar, i mirar és també una manera de construir-nos com a subjectes.

Hem explorat aquesta relació amb el Montsant a partir d'un quadern que Joan Miró va iniciar l'any 1906. Aquest document extraordinari ha actuat, per a nosaltres, com un quadern de bitàcola. Els dibuixos que conté, la majoria realitzats a Cornudella, ens mostren els apropaments i les distàncies d'un adolescent que observa amb una atenció extraordinàriament acurada. Els gestos que Miró fixa en aquest quadern revelen una experiència perceptiva en què el món sembla desvelar-se per primera vegada.

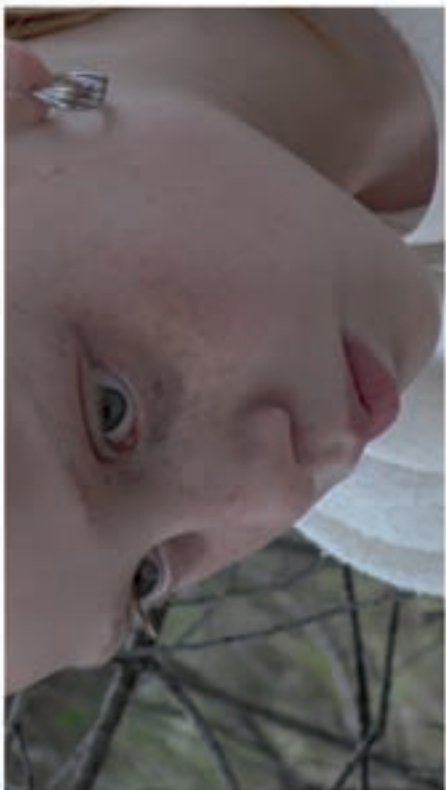
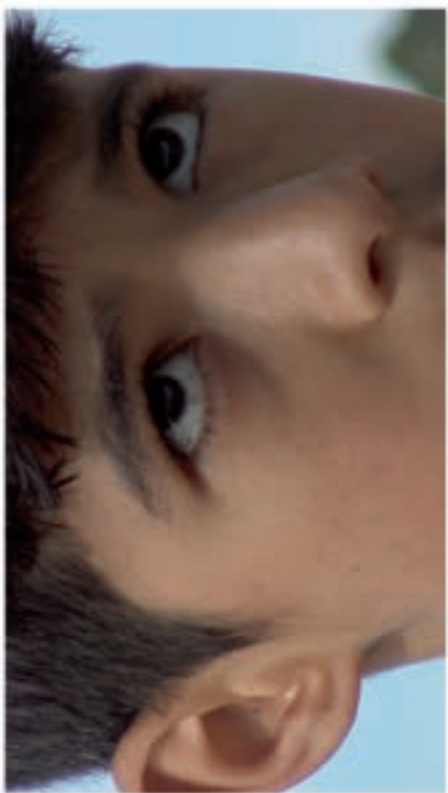
Cent vint anys després, hem recorregut de nou aquests itineraris amb l'alumnat de l'Institut Escola Corbatera. Hem tornat a caminar pels senders sagrats de Montsant, camins ascendents que condueixen a ermites i temples i que, encara avui, semblen preservar la capacitat de sacralitzar i protegir tot allò que la mirada abraça.

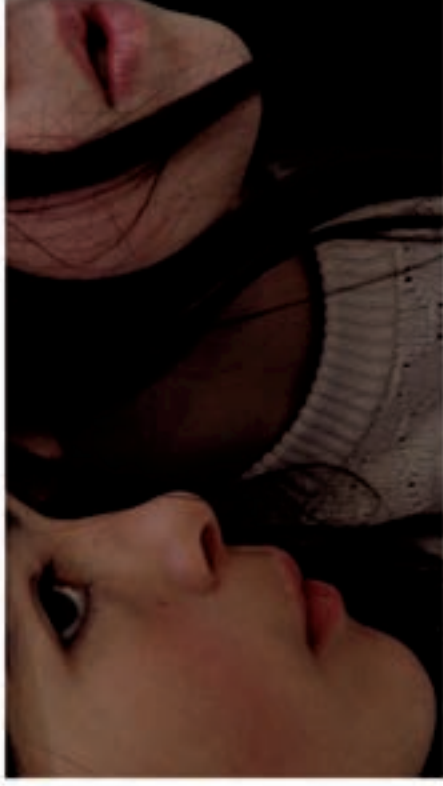
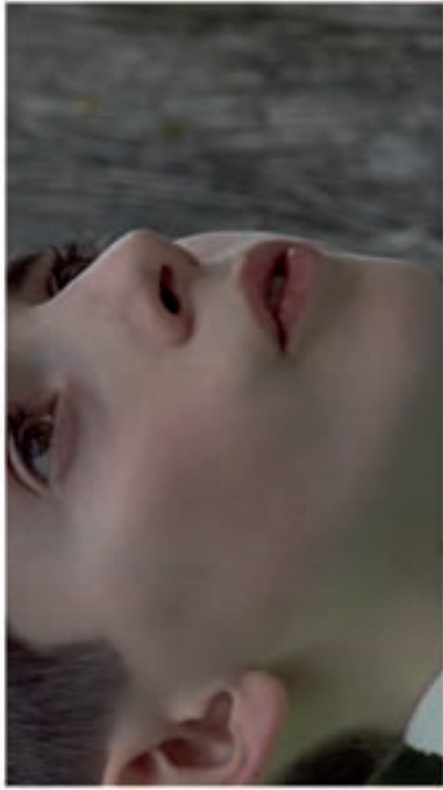
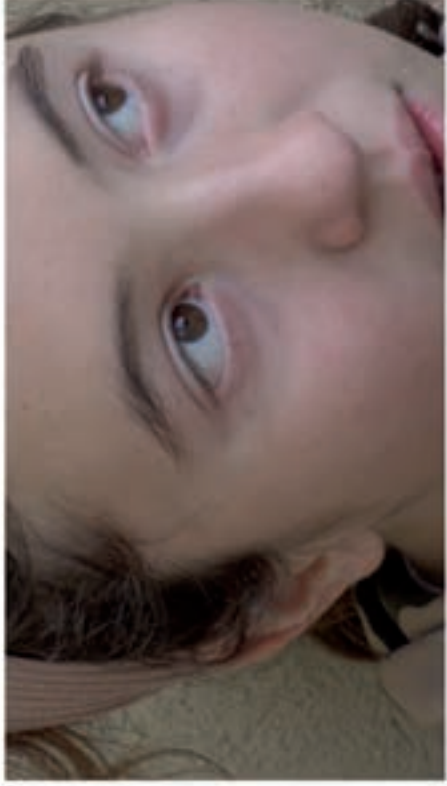
La peça central del projecte ha estat una filmació que recull els gestos dels adolescents actuals en la seva acció de dibuixar i mirar. Observar la tensió dels seus cossos, la gestió d'un temps de concentració per relligar-se amb el lloc, ens permetia, alhora, renovar la relació sensible amb aquest territori.

Unes mirades en potència que ens indiquen també una nova forma de cura i una possibilitat en allò que està per venir.

Oriol Vilapuig

Fotogrames de la filmació "Els quaderns de Cornudella 1906-2026". Vídeo 4K HD. 10 min 8 s. 2026. Direcció oriol vilapuig. Realització i muntatge Mireia Vilapuig. Producció addend.

**FUSTERIA
RAUL
VIÑES
VERGE**

**C. Major, 26
43375 LA VILELLA ALTA
Tel: 977 839 077
Mòbil: 686 987 873**

**Fruites, verdura,
vins i flors**

**Plaça de la Vila, 3
Cornudella de Montsant
(+34) 626 233 922**

**ESTANC
PASA**

**TABACS
ARTICLES DE REGAL
PERFUMERIA
MERCERIA**

**C/ de les Bodegues, 3
Tel. 659 478 202
Tel. 977 82 12 22
43360 CORNUDELLA DE MONTSANT**

Prior[it]at, paisatge cultural patrimoni mundial

Ara fa dinou anys, l'associació Prioritat va néixer amb una idea clara: treballar perquè el Priorat fos reconegut com a paisatge cultural patrimoni de la humanitat per la UNESCO. Dit així pot sonar una mica gran, institucional o llunyà. Però, en realitat, darrere d'aquest objectiu hi havia —i encara hi ha— una cosa molt senzilla d'entendre: posar en valor el nostre paisatge i defensar una manera de viure al Priorat.

Segons els seus estatuts, Prioritat es va crear per impulsar, coordinar i gestionar les actuacions necessàries per presentar la candidatura del Priorat a la UNESCO; per donar suport a totes les accions encaminades al reconeixement del valor patrimonial del paisatge cultural de la comarca; i per vetllar per la preservació d'aquest valor patrimonial, promovent un model de desenvolupament respectuós amb aquests valors, en col·laboració amb persones, entitats i institucions.

Però, més enllà de les paraules dels estatuts, Prioritat va de paisatge. Del nostre paisatge. Del Priorat que veiem cada dia quan sortim de casa, quan anem al tros, quan baixem cap a Falset, quan pugem cap a la Morera o quan mirem Escaladei amb el Montsant al darrere. Un paisatge que no és només una postal bonica per ensenyar als visitants, sinó l'espai físic, natural, cultural i humà on vivim. És el lloc on treballem, on fem festa, on anem envellint, on ens arrelem i on voldríem que les noves generacions també poguessin viure.

El paisatge del Priorat, i el que defensem, no és decorat: és casa nostra. És el mosaic de vinyes, olivers, avellaners, boscos, marges, cingles, camins, pobles i ermites. És també la pagesia que el manté viu, els pobles petits que són vius, les associacions que fan comunitat, les cooperatives, els cellers, les festes majors, les converses de plaça o al pedrís a la fresca de l'estiu, i la tossuderia tan prioratina.

I precisament per això Prioritat no defensa el patrimoni en un sentit solament acadèmic, sinó també en el sentit cultural ja que el paisatge és modelat per les persones. I per tant, s'ha de defensar. Un patrimoni que té a veure amb la Cartoixa d'Escaladei, sí, però també amb el camí que hi porta, amb les vinyes que l'envolten, amb la gent que hi viu a prop, amb el poble de la Morera, amb la Serra de Montsant i amb una manera d'entendre el territori que no es pot separar de la vida quotidiana. Dels cartoixans als prioratins i prioratines.

De què serveix una entitat com Prior[it]at?

Serveix, en primer lloc, per **recordar-nos que el Priorat té un valor immens i que aquest valor no es pot donar per descomptat**. Durant molts anys, molta gent de la comarca va haver de sentir que vivia en un lloc pobre, difícil, apartat o sense futur. Avui sabem que aquest territori té un valor extraordinari, però també sabem que aquest valor es pot perdre si no es cuida. Prioritat serveix per posar paraules, arguments i projectes a aquesta estima pel lloc on vivim.

Serveix també per fer de veu col·lectiva davant les administracions. La candidatura a Patrimoni Mundial és una cursa de fons, amb moments d'entusiasme, moments d'aturada i moments de replantejament. Implica reunions, informes, contactes amb la Generalitat, el Ministerio, el Parlament, organismes tècnics i institucions diverses. Aquesta feina sovint no es veu, no fa soroll i no sempre dona resultats immediats. Però és important. Perquè quan es parla del futur del Priorat en despatxos llunyans, cal que hi hagi algú recordant que aquest paisatge no és un solar disponible, ni un parc temàtic, ni una marca buida, sinó una comarca viva.

Prioritat serveix, per tant, per defensar una idea de fons: el reconeixement del paisatge només té sentit si beneficia la gent que hi viu. No volem un Priorat convertit en aparador de postal, bonic per mirar però difícil d'habitar. **Volem un Priorat on hi hagi pagesia, habitatge, escola, serveis, comerç, aigua, camins, vida associativa i oportunitats per als joves.** La UNESCO, quan arribi, no hauria de ser una medalla per penjar a l'entrada de la comarca, sinó una eina per reforçar un model de desenvolupament respectuós, a petita escala i arrelat al territori. Actualment, hem aconseguit entrar a la *llista indicativa de l'estat espanyol* amb la candidatura *Priorat-Montsant-Siurana* per optar a ser patrimoni mundial, i cal seguir el camí per assolir-ho.

I aquí és on Prioritat és útil avui, més enllà de la candidatura. Perquè molts dels debats actuals del Priorat —l'aigua, la MAT, el PLATER, el turisme, l'habitatge, el relleu agrari, la mobilitat, els serveis als pobles— tenen a veure amb el paisatge. Quan es perd pagesia, canvia el paisatge. Quan no hi ha habitatge assequible, es buiden els pobles. Quan el turisme creix sense mesura, es transforma la vida quotidiana. Quan es plantegen grans infraestructures energètiques sense tenir en compte el territori, es posa en risc allò que ens fa ser com som.

Prioritat serveix per connectar aquests temes i per insistir que el futur de la comarca no es pot decidir a pedaços. No podem parlar de vinya sense

parlar d'aigua. No podem parlar de turisme sense parlar de veïnat. No podem parlar de patrimoni sense parlar d'habitatge. No podem parlar de paisatge sense parlar de pagesia. Aquesta mirada ampla és una de les aportacions més importants de l'entitat.

Des de la Morera de Montsant i Escaladei, aquesta reflexió pren encara més força. Pocs llocs expliquen tan bé la relació entre història, paisatge i vida com aquest racó del Priorat. La Cartoixa d'Escaladei ens parla d'un passat profund, d'una empremta espiritual i cultural que ha marcat el territori. Montsant ens recorda la força de la natura, la muntanya com a refugi, com a límit i com a presència constant. Abans, ara i en el futur.

En aquests dinou anys, Prioritat ha estat present en moltes lluites i debats de comarca. Ha contribuït a fer entendre que el paisatge del Priorat no és un luxe, sinó una eina per pensar el desenvolupament local. Ha participat en espais de treball sobre la candidatura, la transició energètica, el turisme sostenible, l'educació, l'aigua, l'agricultura i la participació ciutadana en les decisions polítiques. Ha ajudat a situar el Priorat en converses institucionals on abans no hi era, i ha defensat que la comarca ha de poder decidir quin futur vol.

Saber-ne més

En una comarca petita com la nostra, tot compta. Cada soci, cada entitat, cada ajuntament, cada persona que participa en una sortida, en una assemblea, en una reunió o en una conversa ajuda a mantenir viu aquest fil. El Priorat no es defensa sol. El paisatge tampoc. Cal gent que el treballi, que l'expliqui, que el pensi i que el protegeixi.

Potser, al final, Prioritat serveix per una cosa tan senzilla i tan important com aquesta: per recordar-nos que el Priorat no és només un lloc bonic, sinó un lloc que volem continuar habitant dignament. I que, si volem que continuï sent viu, cal organitzar-se, fer xarxa i defensar-lo plegats.

Podeu seguirnos a les xarxes socials ([@prioritat_priorat](https://twitter.com/prioritat_priorat)), consultar la nostra pàgina web www.prioritat.org per tal d'estar al dia de les accions de l'associació o bé associar-vos.

Otger Vallès Julià, tècnic de Prioritat.

El raïm de la ira

Unes lectures d'estiu

El raïm de la ira és una novel·la de John Steinbeck de l'any 1939 – i una pel·lícula de John Ford de 1940 –, que narra les experiències d'una família nord-americana forçada a traslladar-se de l'estat d'Oklahoma a Califòrnia per la sequera i l'empobriment del sol. És una lectura dura, però val la pena: hi ha una traducció al català de Mercè López Arnabat, publicada per Edicions 62. La imatge real més coneguda d'aquesta migració dels anys 30 del segle passat, que va afectar uns tres milions de persones, és la fotografia de Dorothea Lange (1936): *Mare migrant*.

És una història d'un altre temps, d'un altre país, però tan la novel·la com la foto fan pensar en les migracions globals d'avui i, en el canvi climàtic, en les sequeres que tant de mal fan al camp. Al Priorat, a banda de saber-ne bastant del *raïm* del títol, històricament ja sabem el que és haver de marxar per buscar-se la vida, i encara patim un degoteig d'habitants, sobretot joves, per diferents motius. La base de l'economia i de la societat a la comarca continua sent l'agricultura (i un turisme atret en gran mesura pels paisatges i els productes creats per aquesta agricultura). I és clar, un condicionant de l'agricultura, aquí i arreu, sempre serà l'aigua, un bé cada cop més escàs i – esperem – preuat.

Acabarem sent migrants climàtics?

La pregunta és provocadora, i esperem que no passi. Però, per continuar vivint i treballant aquí, hem d'aprendre a gestionar els recursos que tenim, si no volem convertir-nos, o els nostre fills o nets, en «refugiats climàtics». Està prou clar que les necessitats de rec de suport no aniran a la baixa, tot al contrari, per molt bé que gestionem tot plegat. Tard o aviat, caldrà un estudi dels aqüífers del Priorat, per servir de base d'una planificació sostenible del desenvolupament de la comarca. D'altra banda, abans d'acceptar projectes importants, siguin turístics, immobiliaris o agraris, cal tenir clar quanta aigua consumiran, i d'on vindrà.

Uns prometen, i altres demanen...

Ens prometen solucions que pengen de l'aigua de l'Ebre, tot i que no sabem ni quan arribaran – si arriben – ni a quin preu sortirà tot plegat. En tot cas, una de les idees és ampliar la zona de rec del sud de la comarca

Riu Siurana al seu pas per la Font del Mingot després de les pluges

per arribar fins al nord. I, des de Riudecanyes, s'agafen a aquesta idea per reivindicar que es connecti el «seu» pantà a Siurana amb l'Ebre – per després poder transvasar l'aigua cap al Baix Camp. Al Camp, ja tenen el mini-transvasament d'aigua de l'Ebre, i aviat tindran aigua de la depuradora de Reus en una quantitat semblant a la que es transvasa del Siurana cada any, però els surt molt més cara que

la del Siurana: aquí potser tenim l'arrel del problema. I no cal dir que les necessitats del Priorat no figuren a la seva comptabilitat.

Recuperem l'aigua del Siurana

A la conca del Siurana, tenim recursos locals, menys costosos i més fiables que qualsevol canonada; o en tindríem, si deixessin baixar prou aigua pel riu per omplir bé els pous i aquífers. Per tant, al nord de la comarca, pensem que la prioritat

ha de ser recuperar l'aigua del riu, en lloc de llançar diners públics per protegir els negocis de la Comunitat de Regants del Pantà de Riudecanyes o d'Aigües de Reus – recordem que l'accionista majoritari del pantà de Riudecanyes sempre ha estat l'Ajuntament de Reus -. Rec sostenible i un riu viu **sí**, malbaratar i exportar aigua de franc **no**. L'aigua del Siurana s'ha de gestionar, i gestionar bé, des del Priorat.

Més lectura per saber-ne més

Sobre la qüestió de l'aigua, si encara no l'heu vist, us recomanem aquesta publicació de l'associació Prioritat (quan acabeu de llegir aquest Llibret!): <https://prioritat.org/wp-content/uploads/2025/10/butlleti-estiu-25.pdf>. És de l'estiu passat; actualment, afortunadament ja no estem en època de sequera, però val la pena llegir-la per veure els diferents punts de vista sobre la qüestió, tant de la comarca com de fora.

Fotografies del riu Siurana de Lluís Garcia Manchón

Panoràmica del Cingle Major des del riu Siurana a la Font del Mingot

Plou poc, però prou plou?

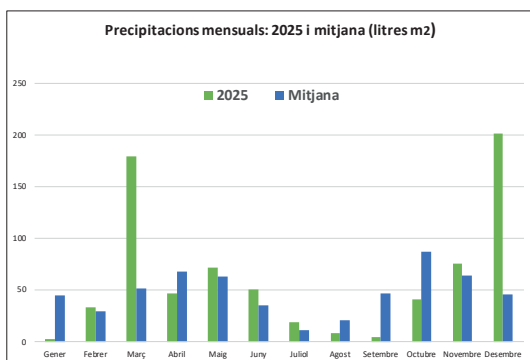
Pluviometria a la Morera de Montsant 1986-2025

Des de fa temps moltes de les persones que tenim relació amb la Morera de Montsant sabem que el Josep Manuel Crivillé registra sistemàticament les dades de les precipitacions. Sovint l'endemà de la pluja li preguntem: quants litres han caigut? i ell respon satisfet proporcionant-nos la informació.

Fa un parell d'anys li vaig demanar si em podia passar les dades que havia recollit amb la intenció de fer l'estudi que trobareu a continuació. Al proporcionar-me-les vam comprovar que les havia recollit durant 39 anys. Per realitzar un estudi pluviomètric són necessaris un mínim de 30 anys de dades, per tant ja es podia fer, però vam decidir esperar un any més per poder arribar als 40 anys de dades recollides.

Començarem pel final per veure com la variabilitat és un factor característic de les precipitacions a la Morera de Montsant. Les dades recollides l'any 2025 són indicatives del que acostuma a succeir alguns dels anys analitzats. Una precipitació extraordinària salva la mitjana d'un any que fins llavors hauria estat sec.

Si ens fixem en les dades mensuals recollides al llarg de l'any 2025 veiem que els únics mesos que tenen unes precipitacions significatives són el març (143,2 l) i el desembre (201 l) amb un registre de 111,8 l el dia 15 de desembre. Fins aquesta data només s'havien recollit 448,2 l el que ens situaria en un any dels secs, situat per sota de la mitjana de 568,37 l. Si ens fixem en les mitjanes mensuals, el desembre és el menys plujós de la tardor. Aquest any, la precipitació va ser escassa la resta de la primavera

Gràfic 1: Comparativa entre l'any 2025 i la mitjana climàtica (1986-2025)

i els mesos de tardor, significativament molt baixa el mes de setembre amb només 4,5 litres recollits. Els mesos d'estiu, l'estació més seca, van seguir la tònica habitual de poques precipitacions. Finalment, el total de l'any 2025 va ser de 734 litres, que el va situar en la categoria d'any plujós.

D'aquí la importància de la recollida sistemàtica de dades en períodes llargs.

Recollida de les dades

El pluviòmetre que utilitza el Josep Manuel és de tipus Hellman i en l'actualitat està ubicat a la casa de la família Crivillé-Miró a una altitud de 750 m. Va arribar al poble a començaments dels anys 50 com a molts altres pobles. Segons recull Viçens Biete, a Cabacés es van recollir les

Pluviòmetre Hellman

dades a partir de 1951. El pluviòmetre l'havia enviat la Secció de Climatologia del Servei Meteorològic Nacional. A la Morera segons recorda la Neus Miró es va instal·lar al collet de la Bassa i l'encarregat de recollir les dades va ser el Sr. Torres que era el mestre del poble. Quan el mestre va ser destinat a un altre poble es va traslladar al pati de cal Miró, que era on vivia el Ramon Miró Vellvè, secretari de l'Ajuntament. Va ser l'any 1985 que van proposar al Josep Manuel que se'n fes càrrec. A partir del gener 1986 va començar a registrar sistemàticament les precipitacions fins ara.

El pluviòmetre Hellmann és l'instrument estàndard de l'Organització Meteorològica Mundial per mesurar la precipitació. Consta d'un embut col·lector que en l'embocadura fa 200 cm²

D'esquerra a dreta: proveta graduada, recipient exterior i embut col·lector.

de superfície, un vas col·lector intern i un recipient exterior. Dissenyat pel meteoròleg alemany Gustav Hellmann a finals del segle XIX, minimitza l'evaporació i els esquitxos. La lectura es realitza abocant l'aigua recollida en una proveta graduada calibrada per a la superfície de l'embut, que indica directament els litres per metre quadrat (equivalents a mil·límetres de precipitació). El mesurament s'efectua normalment cada 24 hores al matí.

Anàlisi de les dades de Pluviometria de la Morera de Montsant 1986-2025

Dades anuals

Mitjana anual: 568,37 l.

L'any més plujós va ser el 1994, tot i els cinc mesos que van registrar zero litres de precipitació. El 1996 va ser el segon any més plujós, amb precipitacions en molts mesos, van caure 874,5 l en 45 dies. El tercer any més plujós va ser el 2018, amb precipitacions en tots els mesos, amb un total de 844 l que van caure en 46 dies.

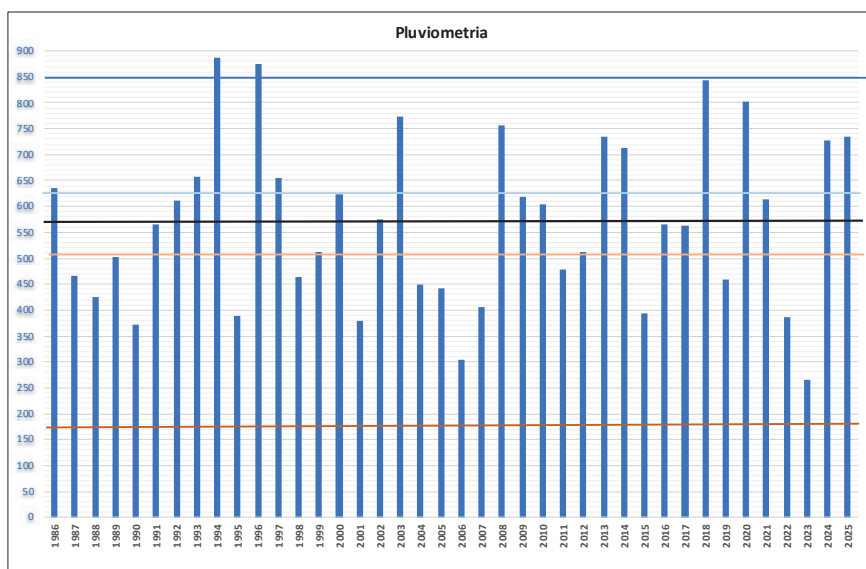
Com era de suposar l'any més sec va ser el 2023 amb només 265,6 l.

Full de registre del primer semestre de l'any 1986.

Al gràfic de l'evolució de la **precipitació anual** que acompanya el text es destaca la variabilitat interanual pròpia d'una zona de clima mediterrani. Hi trobem períodes d'entre dos i quatre anys secs seguits de períodes més curts (un o dos anys) plujosos.

Si ens fixem en els períodes de sequera en destaquen dos. Els de 4 anys seguits que són dos. El primer del 1987 al 1990. La suma de les precipitacions és de 1762,5 l que si la dividim entre 4 dona 440,6 l (un 77,5% de la mitjana). El segon del 2004 al 2007. La suma és de 1602 l que si la dividim entre 4 dona 400,5 l (un 70% de la mitjana). Per altra banda és molt significatiu, per extremament sec, l'episodi de només 2 anys 2022 i 2023.

Gràfic 2: Precipitació anual. Tipus d'anys respecte de la mitjana climàtica segons la classificació del Meteocat:

Anys molt plujosos ($\rightarrow 150\%$): **2**. 1994 amb 887,5 l i 1996 amb 874,5 l. (Per sobre de la línia blau fort).

Anys plujosos ($\text{entre } \rightarrow 110\% \text{ i } \leftarrow 150\%$): **11** (Entre la línia blau cel i la blau fort).

Anys normals ($\text{entre } \rightarrow 90\% \text{ i } \leftarrow 110\%$): **11** (Entre la línia taronja i la blau cel).

Anys secs ($\text{entre } \rightarrow 30\% \text{ i } \leftarrow 90\%$): **16** (Entre la línia vermella i la taronja).

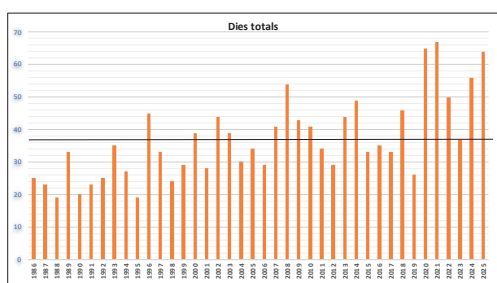
Anys molt secs ($\leftarrow 30\%$): **0** (Per sota de la línia vermella).

La suma és de 653,1 l que si la dividim entre 2 dona 326,55 l (un 57,5% de la mitjana).

Els períodes d'anys plujosos seguits són només de 2 anys o de 3 si en considerem algun de normal que està per sobre de la mitjana. Aquest és el que es produeix entre 1992 i 1994. La suma de les precipitacions dona 2155 l que si la dividim entre 3 dona 718,3 l (un 126,4% de la mitjana climàtica). Un altre del 2008 al 2010. La suma dona 1979 l que si la dividim entre 3 dona 659,7 l (el 116,1% de la mitjana climàtica). De dos anys consecutius trobem: 1996 i 1997, 2013 i 2014, 2020 i 2021, i els més recents 2024 i 2025.

Quant a **dies de pluja**, la mitjana és de 36,8 dies anuals, amb una màxima de 67 dies el 2021 i una mínima de 19 que es produeix els anys 1988 i 1995.

Pel que fa a la tendència és indubtable que la quantitat ha experimentat un augment significatiu a partir de l'any 2000 que s'accentua en l'últim decenni. Podem afirmar que l'augment és conseqüència de l'increment de dies de pluja de la primavera especialment en els mesos de març i abril d'alguns anys. Destaquen el 16 dies en que va ploure el mes març de 2022 i 2025.

Gràfic 3: Dies de pluja anual

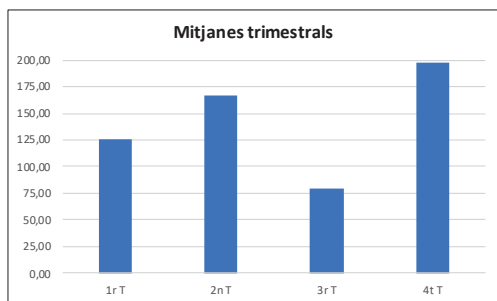
Dades trimestrals

Es produeixen episodis plujosos trimestrals sobretot a la tardor i a la primavera. En bona part la causa és l'efecte prelitoral. Las serralades prelitorals concentren més pluviositat al provocar l'ascens orogràfic de l'aire marítim humit.

Observant les dades trimestrals es constata que les precipitacions representen règims mediterranis, amb màxims de precipitació a la tardor i a la primavera, un mínim molt acusat a l'estiu, centrat al juliol i l'agost i un mínim secundari a l'hivern, centrat al febrer. Aquestes mitjanes responen

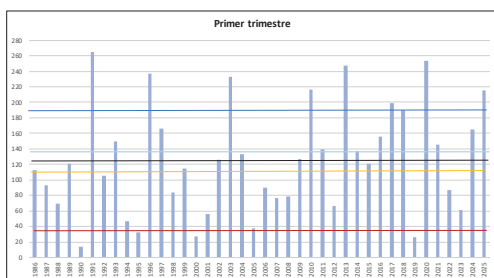
a un règim pluviomètric TPHE (Tardor, Primavera, Hivern, Estiu), típic de les regions litorals, prelitorals i interiors de baixa altitud.

Les dades trimestrals són molt útils per poder estudiar a fons els anys pluviomètrics. Segons el Servei Meteorològic de Catalunya aquests són els que permeten fer el balanç de les reserves hídriques d'un

Gràfic 4: Mitjanes trimestrals

territori. Aquesta informació és bàsica per a l'activitat agrícola. Correspon al període comprès entre l'inici de la tardor d'un any i el final de l'època estival de l'any següent. Se sol escollir aquest període perquè s'inicia un cop acabat l'estiu, que és l'estació amb la màxima evapotranspiració, en el moment de l'any en què la humitat del sòl comença a recuperar-se i es produeix una recàrrega d'aigua als aqüífers. A Catalunya els trimestres s'han establert de la següent manera. Tardor: S, O, N. Hivern: D, G, F. Primavera: M, A, M. Estiu: J, J, A. En el nostre cas i per tal de facilitar el tractament estadístic de les dades obtingudes s'ha optat per establir els trimestres en funció dels mesos d'un mateix any natural.

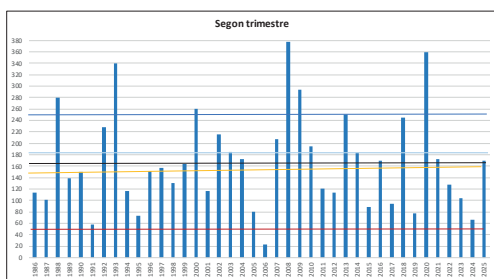

Gràfic 5: 1r Trimestre

Primer trimestre:

Les pluges hivernals són les que ajuden a millorar la mitjana anual ja que algunes són extraordinàries, per exemple la de l'any 2020 provocada per l'huracà Glòria que va comportar una precipitació de 104 l. La mitjana climàtica és de 125,46 l. Si ens fixem en la regularitat veiem que aquesta

característica és inexistent. Així trobem 9 hiverns molt plujosos, per sobre de 188,19 l, a destacar el de l'any 1991 (264,5 l) i el de 2020 (253 l). Per contra trobem 4 hiverns molt secs, per sota de 37,7 l, destaca l'any 1990 amb només 14 l. Pel que fa als hiverns més moderats en trobem 12 de secs, 7 de plujosos i 8 de normals.

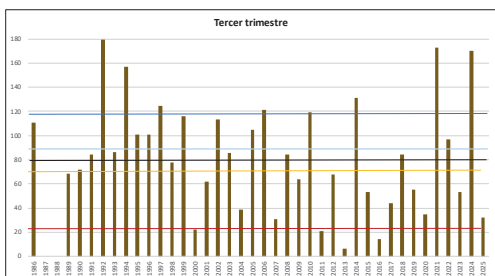

Gràfic 6: 2n Trimestre

Segon trimestre:

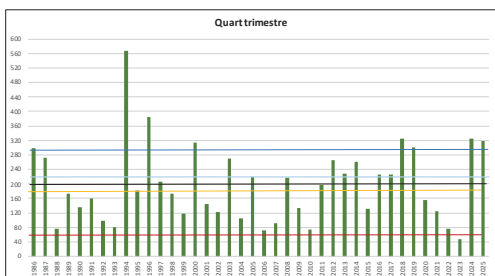
Les pluges de primavera que acostumen a ser més regulars, són les que aporten més precipitacions després de les de tardor. La mitjana climàtica és 166,76 l. Només trobem un trimestre molt sec, per sota dels 50 l, el de l'any 2006 (22,5 l). Les primaveres molt plujoses, per sobre de 250,2 l, són 7. Destaca la de

l'any 2008 amb 378 litres dels quals en van caure 277 el mes de maig, essent el mes de maig més plujós de tota la sèrie. Pel que fa a les primaveres moderades en trobem 18 de seques, 6 de plujoses i 8 de normals.

Gràfic 7: 3r Trimestre

els mesos de setembre dels anys 1992 (125 l), 1994 (141 l) essent el mes de setembre més plujós de tota la sèrie, 2006 (111 l), 2009 (100 l), 2014 (100 l) i 2024 (135,5 l). Pel que fa als estius moderats n'hi ha 12 de secs, 7 de plujosos i 7 de normals.

Gràfic 8: 4t Trimestre

amb 567,5 l que distorsiona totalment la gràfica. Pel que fa a les tardors més moderades en trobem 8 de plujoses i només 4 de normals. Per contra, hi ha 19 tardors seques. Pel que sembla, les pluges escasses de la tardor són les responsables dels anys secs, recordem que d'aquests n'hi ha 16.

Dades mensuals

La gràfica de les mitjanes mensuals és la típica del clima mediterrani prelitoral. És en els mesos d'octubre i d'abril per aquest ordre on s'acumulen durant més anys registres mensuals que superen ostensiblement les mitjanes mensuals.

Les precipitacions mensuals més elevades se situen a l'octubre de 1994 que va ser excepcional amb un total de 420,5 litres. Si obviem aquesta dada, és a la primavera que es registren les pluges més abundants: el maig de 2008 amb 277 l i l'abril de 2009 amb 265,5 l.

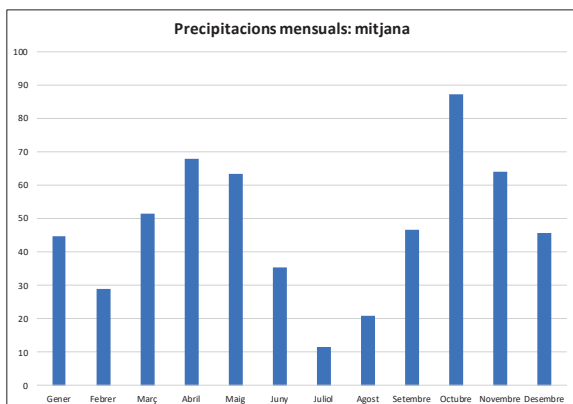
Els anys més plujosos són els que registren les precipitacions mensuals excepcionals. Aquestes s'acostumen a produir el mes d'octubre. Aquest és

Tercer trimestre:

És el trimestre més sec amb una mitjana climàtica de només 79,01 l. Trobem 6 estius molt secs, per sota de 23,7 l, a destacar que hi ha dos trimestres amb cap precipitació els dels anys 1987 i 1988. Es registren 8 estius molt plujosos, per sobre del 118,5 l. Aquestes precipitacions es produeixen

Quart trimestre:

És el trimestre amb més precipitacions amb una mitjana climàtica de 197,11 l. Només trobem una tardor molt seca, precisament la de l'any 2023, la més seca de tota la sèrie amb només 47 l. Pel que fa als trimestres molt plujosos, per sobre dels 295,7 l, en trobem 8. A destacar com era d'esperar el de l'any 1994

Gràfic 9: Mitjanes de les precipitacions mensuals

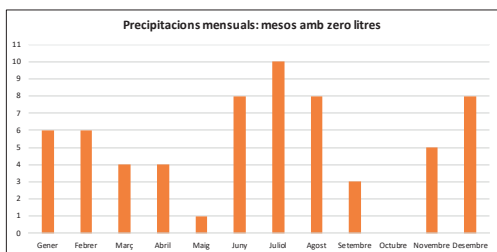
l'any 1986, amb només 5 dies es van recollir 236 l. També amb només 5 dies l'any 2012 es van registrar 202 l. L'any 2018 en 7 dies es van recollir 231 l. Per excepcional la precipitació de 177 l en un sol dia que va succeir el 22 d'octubre de l'any 2019. Una pluja ben rebuda va ser la de l'octubre del 2024: 228 l repartits en 10 dies. Altres mesos que superen els 200 l acumulats són per ordre cronològic: març de 1991 (221,5 l), abril de 2009 (265,5 l en 10 dies), novembre de 2014 (229 l en 4 dies consecutius), gener de 2020 (202 l) i per últim el desembre de 2025 amb 201 litres dels quals en van caure 120 en un sol dia, el 15.

Hi 8 anys en que s'han registrat precipitacions tots els mesos: 2003, 2007, 2008, 2014, 2017, 2018, 2021, 2024.

Com és previsible són **els anys més secs** els que destaquen per tenir mesos sense precipitacions.

La causa de la sequera són els episodis amb molt poca precipitació. Al gràfic 10 podem veure la quantitat de mesos sense precipitació. Veiem que es concentren als mesos d'estiu i en segon lloc als mesos d'hivern. Assenyalar que l'únic mes on aquest fenomen no succeeix és l'octubre que és el més plujós.

Una dada que no apareix a la gràfica i que ajuda a entendre la preocupació que comporta la sequera és la successió de mesos sense precipitació. A continuació els

Gràfic 10: Nombre de mesos sense cap precipitació

cas de l'any 1994. El 10 d'octubre van caure més de 289 l ja que segons indica el Josep Manuel Crivillé aquest dia el vas col·lector es va sobreexir. Al cap de pocs dies, el 4 de novembre es van registrar 139 l. Les conseqüències d'aquest episodi d'aiguats encara es recorden en l'actualitat. Altres episodis els trobem

tenim: juny i juliol de 1986; juliol, agost i setembre de 1987; juny i juliol de 1989; juny i juliol de 1994; gener i febrer del 2000. L'any 1988, amb un registre total de 424,5 l, és el que acumula més episodis

de mesos sense pluja: febrer i març; juliol, agost i setembre; novembre i desembre; set mesos en total.

Precipitacions en 24h

D'aquest tipus de dades l'aspecte que s'analitza és l'acumulació. Les categories d'acumulació segons el Meteocat es defineixen en funció del tipus de precipitació (pluja o neu) i a partir de les quantitats acumulades en 24 hores.

Pel que fa a la pluja aquestes són les categories. Inapreciable (ip.): menys de 0,1 mm en 24 hores. Minsa: quantitats de fins a 5 mm. Poc abundant: quantitats superiors a 5 mm i de fins a 20 mm. Abundant: quantitats superiors a 20 mm i de fins a 50 mm. Molt abundant: quantitats superiors a 50 mm i de fins a 100 mm. Extremament abundant: quantitats superiors a 100 mm.

En el moment de fer el tractament de les dades es desconeixia aquesta categorització i se'n va establir una altra que és la que s'explica a continuació. Hem trobat que en 79 ocasions s'han produït precipitacions situades entre els 40 i 65 l que podríem assimilar a la categoria d'abundant. En 35 ocasions s'han produït precipitacions situades entre el 65 i 99 l que es poden categoritzar com a molt abundant. Pel que fa a la categoria d'extremament abundant, de més de 100 l, la trobem en 6 ocasions: El 23 de març de 1991 (120 l), el 26 de setembre de 1992 (100 l), el 10 d'octubre de 1994 (289 l), el 4 de novembre de 1994 (139 l), entre el 16 i el 18 de novembre de 2013 (185 l), el 29 de novembre de 2014 (105 l), el 2 novembre de 2015 (114 l), el 22 d'octubre de 2019 amb 177 l (aquest va ser un any sec i aquest dia va caure el 38% de la precipitació anual), el 15 de desembre de 2025 (120 l).

És molt significativa la dada que en els anys 2022 i 2023 no hi va haver cap precipitació diària (24h) superior als 40 l. Recordem que són els dos anys consecutius de la sequera més extrema de tot el període estudiat. Aquesta es va acabar amb un bon final a partir del setembre de 2024 quan va ploure bé, sense fer mal. Després d'un xàfec important al setembre, les pluges d'octubre i novembre es van produir al llarg de 24 dies amb episodis de 4 dies consecutius.

Les dades d'acumulació són útils per a calcular els períodes de retorn. És un concepte estadístic que intenta proporcionar una idea de fins quin punt un succés pot considerar-se rar. En hidrologia, es realitza l'estudi a partir de taules amb la precipitació màxima recollida en 24 hores en un any, durant una sèrie d'anys consecutius. D'aquesta manera es pot obtenir la freqüència esperada d'un aiguat. Els experts de l'Agència Catalana de l'Aigua utilitzen tres escenaris principals: Probabilitat alta (10 anys): Aiguats freqüents. Probabilitat mitjana (100 anys): Inundacions excepcionals que afecten moltes zones. Probabilitat baixa (500 anys): Aiguats històrics i extrems.

A nivell informatiu és bo saber que el Servei Meteorològic de Catalunya (SMC) emet un Avís de Situació Meteorològica de Perill (SMP) quan preveu

la superació d'uns llindars específics per a cada meteor. Per a cadascun d'ells es defineix un llindar alt i un llindar baix. Pel que fa a l'acumulació de pluja són aquests: més de 100 mm i més de 200 mm.

Un altre aspecte que es té en compte actualment i que no s'ha pogut registrar és la intensitat, ja que per mesurar-la s'utilitzen els pluviòmetres automàtics amb un mecanisme de balancí. D'una manera indirecta sí que es valora a les converses de cafè l'endemà de la pluja quan aquesta es qualifica així: "ha plogut bé" si ho ha fet abundantment, però a poc a poc i suaument o "ha plogut malament" quant ha fet escòrrecs.

Nevades i pedregades

Gairebé cada any es produeixen nevades a la serra de Montsant que, sovint, afecten també els pobles situats a la base de la muntanya. A continuació tenim les més significatives de les 13 que s'han registrat aquests últims anys: 14 de desembre de 2001 (50 cm), 20 i 21 de febrer de 2003 (20 cm),

Nevada del 8 de gener de 2021

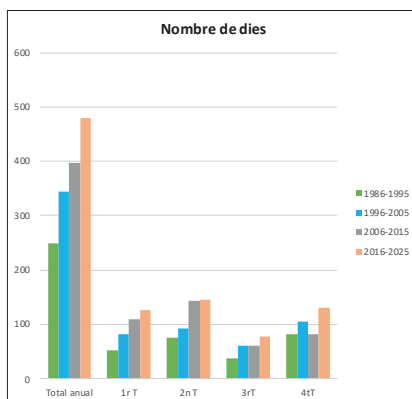
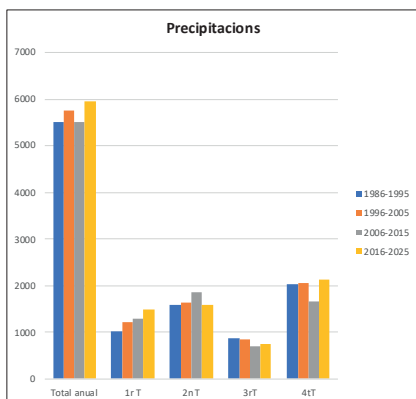
20 de gener de 2006 (20 cm), 7 de gener de 2010 (60 cm), 4 de febrer de 2015 (16 cm), 27 de febrer de 2016 (54 cm), la provocada per la depressió Filomena el 8 de gener de 2021 (65 cm).

Pel que fa a les pedregades són més difícils de registrar ja que es produeixen en zones molt reduïdes, de manera esporàdica i a qualsevol hora del dia. Per significativa tenim la del 31 d'agost de 2022 que va comportar una precipitació de 26,5 l.

Les tendències

Per poder respondre a la pregunta que segurament tots ens fem: Plou més o plou menys ara que abans? Cal fixar-se en les tendències. Per fer aquesta anàlisi cal escollir un període més llarg que l'annual per tal que sigui significatiu. Hem triat un període de 10 anys que és prou ampli. Si ens fixem en les gràfiques dels totals anuals, resulta evident que l'últim decenni 2016-2025 és el que registra més precipitacions i alhora més dies de pluja dels quatre. Si ens fixem en les dades trimestrals succeeix pràcticament el mateix amb l'excepció del segon trimestre en que el decenni 2006-2015 és el que queda en primer lloc i que el decenni 2016-2025 queda en últim lloc, encara que quasi empatat amb el primer decenni (1986-1995). Les dades del 3r trimestre, l'estiu, són molt semblants entre elles i més baixes que les dels altres trimestres.

Per altra banda, si agafem tot el període i el partim per la meitat ens queden dos blocs de 20 anys. La mitjana dels anys que van del 1986 al 2015

Gràfic 11 i 12: Seqüències de 10 anys

és 562,58 l que està uns 6 litres per sota de la mitjana dels 40 anys (568,37 l). En canvi la mitjana de la segona meitat 2016-2025 que és de 574,07 l està uns 6 litres per sobre.

Amb tots aquests càlculs podem concloure que en els últims 20 anys ha plogut una mica més que en els 20 primers i la causa podria ser que la precipitació està més repartida com reflecteix la gràfica del nombre de dies. Aquest estudi ha volgut ser una contribució més a aportar dades per fer possible progressar en l'estudi del clima de Montsant.

Dites i refranys de la Morera

Per complementar la informació vaig demanar a la Neus Miró que fes un exercici de memòria recollint les dites i refranys de la Morera que formen part de la nostra cultura popular.

En relació amb els senyals que prediuen les precipitacions tenim les següents:

Cel rogent pluja o vent.

Quan el cel fa calderetes a la terra es fan bassetes.

Boira a la Ribera sol a la Morera.

Quan surt lo bou quasi sempre plou. (És un torroguer visible damunt del Cingle entre la Falconera i el racó dels Boixets).

Lo bou a la Falconera plou a la Morera.

Si el Montsant porta capell no et fiïs d'ell.

Quan la lluna fa rotlle, plou. (Senyala canvi de temps).

Amb vent de llevant ni plou ni s'aclareix, però quan s'hi posa s'hi coneix.

Quan se sentia el tren de Reus a Mora senyal que plouria. (Venia el llevant).

Quan les mosques estan enganxoses senyalen pluja.

Si veus una serp (pel camí) abans de 3 dies aigua.

Nevades

Barrera a la Ribera neu a La Morera. (La barrera és un núvol que s'està quiet en una zona determinada mirant en direcció a l'Ebre).

Si no marxa la neu n'espera una altra.

Pedregades

Si per Santa Àgueda (5 de febrer) hi ha boira al cingle pedregarà durant l'any.

Nomes ens recordem de Santa Bàrbara quan trona.

Santa Bàrbara va pel camp demanant a l'Esperit Sant. L'Esperit Sant no pot venir i tres núvols ne veu venir, un de foc, un de llamp i un de pedra repicant.

Pel que fa a les que tenen relació amb les prediccions climàtiques tenim:

El febrer de cap o de cua l'ha de fer, si no el fa tot sencer.

Si plou entre una Mare de Déu i l'altra 40 dies més d'hivern. Entre la Candelera, 2 de febrer, i la Mare de Deu de Març, 25 de març.

Març marçot mata la vella a la vora del foc i a la jove si pot.

Sol de març crema la cara i blanqueja els draps.

A l'abril cada gota en val mil.

A l'abril en mata més de mil. (Per les possibles glaçades tardanes, per exemple els aumellons).

Al maig cada dia un raig.

Si plou per sant Pere Regalat (13 de maig) plou quaranta dies seguits.

Al juny la falç al puny.

Agua por san Juan quita el vino y no da pan.

Pel juliol molt soroll i poc plou.

Setembre seca les fonts o s'emporta els ponts.

Per tots Sants capes i mocadors grans

Per tots Sants tots els dies no són germans.

Relacionades amb els canvis astronòmics trobem:

Per la Mare de Deu d'agost a les 7 ja es fosc. (Es refereix a les 19 h solars).

Per santa Llúcia pas de puça, per Nadal pas de pardal i per Reis ase és el que no ho coneix.

Per sant Vicenç el sol entra als torrents.

Lluna nova de cara a Vilanova, lluna vella de cara a la Fatarella.

No em vaig poder estar d'intentar comprovar si es complia la dita de Sant Pere Regalat. Com sempre, les dites no es poden prendre al peu de la lletra i només es compleixen a mitges. En aquests 40 anys només en quatre ocasions de les 13 en que ha plogut el dia senyalat ha continuat plovent més de 10 dies.

El que crec que podem afirmar és que necessitem encara més informació per veure com canvia el clima i que caldrà esperar que el Josep Manuel i la seva família continuïn recollint les dades uns quants anys més per poder treure conclusions.

Gràcies Josep Manuel!

Gràcies Neus!

Joan Ferran Mercadé

- TOT TIPUS DE SERVEI PER AL SEU AUTOMÒBIL
- VENDA DE VEHICLES NOUS I SEMINOUS
- XAPA I PINTURA
- REPARACIÓ I VENDA
- TRACTORS I MAQUINÀRIA AGRÍCOLA
- VEHICLE DE CORTESIA

SAHARA 4X4

TOT EN ACCESSORIS I
TUNING PER EL 4X4

POL. IND.

LES SORTS PARC. 14,
ALFORJA

977 81 65 12

POL. IND. LES SORTS PARC. 14, 43365 ALFORJA
www.jordicars.com • taller@jordicars.com

648 85 72 27

www.sahara4x4.com
alforja@sahara4x4.com

LABADIA

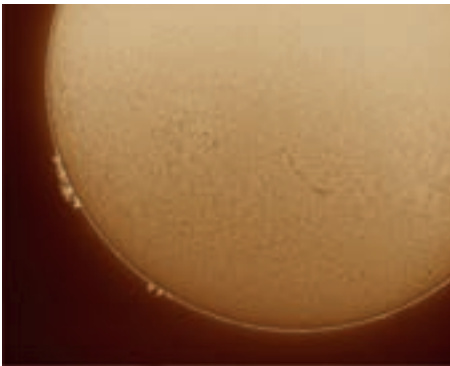
agrobotiga

Plaça del Priorat, 6
619 316 289
agrobotigalabadia@gmail.com
La Morera de Montsant

Quan la Lluna tapa el Sol

"Hi ha qui diu que la Lluna és un Sol que ha perdut la seua perruca o sigui els raigs", i és que contenen que en els seus inicis el Sol i la Lluna eren iguals en aparença, que la Lluna tenia tants rajos com el Sol i per aquelles èpoques Déu Nostre Senyor, se'n va anar a fer l'infern i va deixar Llucifer a la cadira divina i quan aquell hi va tornar, lo segon no va voler tornar-li la cadira, dient que Déu li havia donada, i que per lo tant era seva i ben seva. Deia Déu: "la cadira és meva, te la vaig deixar però no donar". Però Llucifer se l'estimava molt aquella cadira i va posar plet al Senyor. Aquest va presentar la Lluna, l'aigua i el Sol perquè justifiquessin que ell havia deixat la cadira a Llucifer i no li havia donada. La Lluna i l'aigua van jurar en fals, el Sol va dir la veritat responent al Senyor "Lo que és donat és donat, lo que és venut és venut, lo que és deixat és deixat, per lo tant la cadira és vostra". Llavors Déu va castigar a l'aigua a corre sempre sense que es pogués aturar mai, i a la Lluna que abans era tan bonica com el Sol prenent-li tots els rajos per donar-los a aquest...

Aquesta història d'astronomia popular recollida pel reusenc Cels Gomis en el llibre "La Lluna segons lo poble" editat el 1912, ens presenta els dos protagonistes d'un dels fenòmens més impressionants que es pot observar a nivell astronòmic des de la Terra juntament amb les aurores boreals, estem parlant d'un eclipsi total de Sol. El 12 d'agost de 2026, el sud de Catalunya esdevindrà l'escenari d'un esdeveniment astronòmic realment excepcional, per primera vegada en 121 anys s'observarà, amb el permís d'unes condicions meteorològiques favorables, un eclipsi total de Sol; la darrera vegada que es va poder gaudir d'un esdeveniment com aquest des de les nostres contrades va ser el 30 d'agost de 1905.

Autor imatges: Kike Herreo

En temps passats els pobles antics deien que els eclipsis eren considerats com lluites del Sol i la Lluna contra mals esperits, que generalment prenen forma d'animals; però que són en realitat el Sol i la Lluna.

El Sol és l'estrella que es troba al centre del nostre sistema solar, conté el 99,86% de tota la massa del sistema solar, a dins hi cabrien més d'un milió de planetes com la Terra. Es va formar fa uns 4.600 milions d'anys creant al seu voltant una influència gravitacional dels diferents astres, que arriba fins a 1 any llum de distància, que seria el límit del sistema solar.

Per altra banda, la Lluna és l'únic satèl·lit natural de la Terra, té aproximadament una quarta part del diàmetre terrestre, es creu que la Lluna es va formar fa uns 4.500 milions d'anys, no gaire més tard que la Terra.

Un eclipsi solar es produeix quan la Lluna nova s'interposa entre la Terra i el Sol. Quan l'alineació és perfecta, el disc lunar cobreix completament el Sol i projecta una ombra sobre una franja concreta de la superfície terrestre. Els observadors situats dins d'aquesta franja poden veure un eclipsi total. La distància orbital del satèl·lit és, actualment, d'unes trenta vegades el diàmetre terrestre, la qual cosa li confereix una mida aparent al cel aproximadament igual que la del Sol; aquest fet li permet cobrir el Sol gairebé completament de manera precisa durant un eclipsi solar. Durant uns minuts, el dia es transforma en una mena de capvespre sobtat, la temperatura baixa lleugerament, els animals modifiquen el seu comportament i el cel es torna prou fosc per permetre l'aparició d'alguns planetes i estrelles brillants. Al mateix temps, es fa visible la corona solar, l'atmosfera exterior del Sol, que normalment queda amagada per la seva intensa lluminositat i que només és visible des de la Terra en el moment culminant de l'eclipsi total solar.

En fi, un d'aquest espectacles astronòmics que no ens hauríem de perdre, tot i així si per factors meteorològics el 12 d'agost no hem pogut observar l'eclipsi, tindrem una altra oportunitat ja que en un any i mig hi haurà 3 eclipsis a la península ibèrica:

- 12 d'agost del 2026, eclipsi de Sol total que es veurà des de La Corunya fins a les Illes Balears agafant tot el Priorat.
- 2 d'agost de 2028, eclipsi de Sol total que es veurà al sud de la península ibèrica des del Cap de Gata fins a Cadis.
- 26 de gener de 2028, eclipsi solar anular que es veurà des de Huelva fins a Tarragona agafant tot el Priorat.

Aquesta successió d'eclipsis posaran la península Ibèrica al centre del mapa dels grans esdeveniments astronòmics que es podran observar al sud d'Europa en les properes dècades, i això pot ajudar que molta gent es connecti a l'astronomia i reforci la possibilitat de tenir una nova generació d'astrònoms entre els infants i la gent jove d'arreu dels Països Catalans.

Com més a prop de la línia central de l'eclipsi es trobi l'observador, més llarga serà la durada de la totalitat. En alguns punts de les terres de l'Ebre el fenomen podrà superar el minut de foscor completa, un temps suficient per apreciar els detalls de la corona solar i experimentar les sensacions úniques associades a un eclipsi total.

Moltes persones que han presenciat un eclipsi total de Sol coincideixen a descriure'l com una experiència emocionant i gairebé impossible de transmetre amb paraules. Les fotografies i els vídeos poden mostrar-ne la bellesa, però no aconsegueixen reproduir completament la sensació de veure com el dia es converteix en nit en qüestió de segons.

Un fet molt important per copsar verdaderament aquesta sensació és que l'espectador ha d'estar a l'interior de la franja, ja que hi ha molta diferència entre un eclipsi total, o sigui que ocupa el 100% a un eclipsi parcial que podria arribar fins el 99%.

Un cop finalitzada aquesta trilogia d'eclipsis, fins el 17 de novembre de 2180 no es tornarà a gaudir d'un eclipsi total de Sol que creuarà algun punt de Catalunya, així aquest any i mig entre l'eclipsi del 12 d'agost de 2026 fins el del 26 de gener del 2028 no hauríeu de perdre l'oportunitat de gaudir-ne almenys d'un.

El Parc Natural de Montsant està certificat des de 2018 amb doble protecció acústica i lumínica segons la normativa de la Generalitat de Catalunya, i ha estat el primer Parc en estar protegit íntegrament amb aquesta doble protecció, també està acreditat com a Destinació Turística Starlight des de 2021. La protecció dels cels foscos al voltant del Parc ha anat augmentant i actualment tota la comarca del Priorat i nou municipis de les muntanyes de Prades, conformen una de les àrees més extenses del sud d'Europa amb màxima protecció envers la contaminació lumínica.

Des del Parc Natural estem intentant connectar la població local i la resta de visitants amb aquest cel de nit tant impressionant que tenim a Montsant, ho fem mitjançant activitats de divulgació astronòmica, també dotant el territori d'equipaments com la Xarxa de miradors astronòmics (10 miradors repartits pels diferents municipis del Parc), la creació d'un itinerari astronòmic situat al terme d'Albarca, així planisferis d'astronomia popular per tal que tothom qui vulgui pugui reconèixer les diferents constel·lacions del cel nocturn tal com ho feien els nostres ancestres.

Diu l'imaginari popular que hi ha mil cent i un estels, i aquell de vosaltres que els compti tots sense deixar-se'n ni un, ni comptar-ne cap dues vegades, podrà mudar de sexe, caminar per damunt de l'aigua i volar sense ales.

Alexandre Español Poblet
Parc Natural de Montsant

Festa Major

La Morera de Montsant

Divendres 4 de setembre

20:00h Pregó d'inici de la Festa Major a la plaça del Priorat

20:30h Correfoc a càrrec de la VIBRIETA de Tarragona

21:30h Sopar popular de carmanyola al Local Social

23:00h Ball de Nit amb l'ORQUESTRA ZAMBA SHOW

24:00h DJ amb DÍDAC SEGURA

Dissabte 5 de setembre

11:30h Inflables a la pista poliesportiva

12:30h Vermut musical amb MONKEY JANE

18:00h Jocs infantils a la pista poliesportiva

20:00h Assaig popular de la colla BRIVALLS DE CORNUDELLA

21:30h Llonganissada popular al Local Social

23:30h Actuació del "REUGENIO DE LA MORERA"

24:00h Concert amb POP'N'ROLL

02:00h DJ amb FDJS

Diumenge 6 de setembre

09:00h Matinades i cercavila amb A3SONS

12:00h III Concurs de Paelles al Local Social

18:00h Obra de teatre "Diner negre" de Ray Cooney a càrrec de la companyia TEATRE DE LA RAMBLA, al Local Social

Dimarts 8 de setembre

12:00h Missa en honor a la Mare de Déu i processó

13:00h Ball de Vermut amb DUET VELVET

18:00h Xerrada *"700 anys de la creació del comtat de les Muntanyes de Prades i la seva annexió a la Baronia d'Entença"* a càrrec d'EDUARD JUNCOSA, a la sala d'actes de l'Ajuntament.

L'Associació de Joves es reserva el dret de canviar, suspendre o modificar qualsevol acte si les circumstàncies ho requereixen.

2026

Scala Dei

Dijous, 24 de setembre

12:00h Missa en honor a la Mare de Déu de la Mercè

13:30h Ball de vermut amb DUET TABÚ al Local Social

Divendres, 25 de setembre

20:00h Traca d'inici de Festa Major

21:30h Sopar popular al Local Social (cadascú es porta el menjar)

23:00h Karaoke

Dissabte, 26 de Setembre

10:00h Excursió a la Pietat

12:00h "Poesia als Parcs" a la Cartoixa

17:00h Jocs infantils i Tirada de bitlles (Local Social i pista)

18:00h Concurs de pastissos i berenar al Local Social

19:00h Tardeig amb música a la Plaça

22:30h Concert amb el grup SARDINES al Local Social

Diumenge, 27 de setembre

10:00h Cercavila pels carrers del poble amb A3SONS

10:30h Esmorzar popular a la Plaça (amb reserva prèvia 652669403)

12:30h Vermut musical al Local Social

L'Associació de Festes es reserva el dret de canviar, suspendre o modificar qualsevol acte si les circumstàncies ho requereixen.

est.1997 - Escaladei

LA CONRERIA

VISITES GUIADES I TAST DE VINS

C/ mitja galta, 32, Escaladei
tel: 679-795-034 // mail: enoturisme@vinslaconreria.com

Reserves

TOT A 100 I MÉS

C/ Església, 4
43360 Cornudella de Montsant
Tel. 977 82 13 87

AGROBOTIGA

Crèdits a socis i venda de
productes fitosanitaris, adobs, etc

Entrevista als avis Josep Manuel i Maria Neus

On vau néixer?

- J.M: Jo vaig néixer el 6 d'agost de 1948 a la Morera de Montsant, al carrer Major núm. 9, a Cal Ros.

- M.N: Jo vaig néixer també aquí a la Morera de Montsant el 3 de setembre de 1945, al carrer de la Font núm. 4, on ara vivim. Li deien Cal Ossó.

On era l'escola?

- J.M: Quan nantros anàvem al col·legi teníem mestre i mestra. Jo anava amb el senyor mestre a l'escola de nens que era allà dalt a ca l'Escalet, era allà on ara tenen la Laia el "garaig". Vaig anar sempre a l'escola allà. I un parell o tres de dies al mes sortíem d'excursió; anàvem a Montsant, al Clot del Cirer, al Racó del Vilà, a Sant Blai,

a Farena, a la Costa del Sastre on hi havia una cisterna de l'Agapito i uns cables de ferro per on baixaven els pins de Montsant i el carbó, allà ens gronxàvem. Una vegada a Montsant el senyor mestre va trobar una bomba de la Guerra Civil, la va llençar i encara va petar.

- M.N: Jo anava amb la mestra, a l'escola de nenes. Quan era més petita, als tres anys anava allà dalt, a Ca l'Escalet. "Ancabat" va marxar aquesta mestra i en va vindre una altra, i llavors vam canviar i teníem el col·legi al pis de dalt d'aquí casa nostra al carrer de la Font, 4. Quan marxava una mestra i en venia una altra, segons on vivia la mestra, les nenes fèiem col·legi en una casa o en una altra i els nens igual perquè també van anar aquí a casa nostra. Les nenes a l'escola al matí fèiem estudi i a la tarda labors: cosir, brodar, fer ganxet, fer punta de coixí, tapetes de malla,... Nantros alguna vegada també sortíem d'excursió amb els nens, però això depenia de la mestra que hi havia.

A quins jocs jugàveu de petits?

- J.M: Jugàvem a córrer pel poble i a l'hivern patinàvem damunt del gel de la bassa on abeuraven els animals, hi havia 4 dits de gel.

Bruna, Josep Manuel, Neus, Guillem

Josep Manuel i Maria Neus el dia dels 35 anys de casats 5-08-2007.

Els quatre cantons era el joc preferit. Els quatre cantons és aquí entre el carrer Major, el carrer de La Font, i el carrer de Bon Repòs. A les quatre cantonades ens posàvem un a cada cantó i el que parava al mig. Llavors cantàvem un, dos, tres, pica-parets o així, i havies d'anar tombant de cantó a cantó. Si el del mig t'agafava el "puesto", "pues" tu paraves.

També jugàvem al cuc amagat, anàvem a córrer pel poble a "amagams".

Llavors els nois també jugàvem a la rodanxa. Agafàvem els cèrcols de les botes velles del vi i amb un ferro fèiem córrer al cercol per tot el poble.

Als patacons, amb les cartes de jugar velles fèiem uns patacons.

Com patacons? Sí, anàvem al cafè que ens donessin les cartes velles, les doblegàvem fins que teníem un quadradet petitet, això eren els patacons. Llavors jugàvem fent una marca a terra i havíem de llançar els patacons. El jugador que tirava el patacó més a prop de la marca guanyava i es quedava els patacons. Guanyava el que en tenia més al final. Els patacons també els fèiem servir com si fossin els cèntims per jugar a les xapes (unes monedes antigues del temps de la guerra d'una mida com ara la moneda de 2€ però més primes); jugàvem a tirar les xapes i pagàvem amb patacons.

També anàvem a picar a les cases, i sortir corrent.

A arrencar cebes, Estàvem assentats, un damunt de la falda de l'altre, tots agafats i el que parava ens havia d'anar estirant un a un per a treure'ns.

També jugàvem a un joc que uns estàvem acotxats i els altres pujàvem damunt un darrere l'altre fins a l'últim.

Al joc de les cadires, posàvem cadires i també anant seient i anant seient fins que en quedava un.

Un dia jugaves a una cosa, un dia a l'altra i anar fent. I a futbol, a la plaça, també hi jugàvem molt.

Hi havia camp de futbol?

Sí, n'hi havia allà on ara hi ha el cementiri, però l'any 1955 van fer el cementiri i es va acabar el camp. Llavors va quedar aquell bocinet davant del cementiri i jugàvem allà. Jugàvem més a la plaça perquè a l'hivern feia fred i així podíem sortir cada dia amb lo berenar i a jugar a futbol els nois.

Quan era la Festa Major venia una orquestra i llavors jugàvem un munt de dies a fer l'orquestra. Amb un rabassó fèiem un saxo, amb un pot un timbal, i anàvem tocant i cantant. Imitàvem l'orquestra a l'entrada de Cal Ros.

Les noies no sortien tant com "nantros". Elles sempre feien més labor i no sortien tant pels carrers.

Neus i Josep Manuel de passeig a la carretera

- M.N: Les noies jugàvem a tot, també. A la plaça jugàvem a Sant Joan de les Canadelles. Ens posàvem tots en fila i un manava i tots contestàvem alhora:

1. Sant Joan de les Canadelles.
2. Què mana senyor?
1. Quantes fulles hi ha a l'arbre?
2. Cent i més no!
1. Pa d'ordi, pa de convent
2. Què els donarem en aquesta pobra gent?
1. Els farem passar.....
2. Pel pont de les punxes (després el mateix fins aquí i responíem pel pont de les pedres).

Lavors els primers de la fila aixecaven els braços i els altres anàvem passant per sota tots agafats, i dèiem: "ai que em punxo, ai que em punxo" o "ai que rellesco, ai que

rellisco" (segons si era pont de punxes o pont de pedres) i anàvem passant varies vegades, del dret i del revés fins que quedàvem tots embolicats i no podíem seguir. Això jugaven els més grans, nantros ja no hi vam jugar gaire.

Un altre joc era el Pal plantat. El que parava es posava al mig de la rotllana amb els braços en creu. Els altres d'un a un havien d'anar corrent a picar-li a les mans i tornar al seu lloc de la rotllana sense que el que parava l'atrapés. Si l'atrapava llavors parava l'altre.

També jugàvem amb les nines i fèiem... com si féssim els dinars; posàvem pedres, una pedra que era la taula, les altres pedres feien de cadires i fèiem veure que fèiem els dinars.

Quins altres passatemps teníeu?

- J.M. No teníem passatemps, al temps lliure jugàvem al carrer i a casa ens deien que quan s'encenguin les llums del carrer era l'hora de tornar cap a casa.

A casa a no ser que llegissis no hi havia res més ja que nosaltres no teníem ni ordinadors, ni mòbils, ni tele, no hi havia res de tot això. Només escoltàvem la ràdio. Jo hi escoltava tots el partits de futbol.

Jo tenia 14 anys quan la primera televisió va arribar al poble el 1963. La vam comprar entre tot el poble, pagàvem un tant per casa i la vam posar al cafè de la tieta Dolores, que tenia el bar. Després de sopar tots sortíem a mirar-la. Si volies beure, bé i si no tenies dret a estar allí mirant la tele. Vèiem les pel·lícules i els programes que feien.

Ma. Lluïsa, Neus i Lola Miró Dosaigües. 05-04-1952

- M.N. Jo tenia 14 anys quan vam tenir el primer radio aquí a casa (1959).

Els diumenges a la tarda tot el jovent sortia a passejar per la carretera amb colles, cadascú amb la seva.

Recordeu quines tradicions hi havia al poble?

- J.M: Home, aquí el que esperàvem amb candeletes era

la Festa Major, era el més important.

- M.N. / J.M: El dia de Sant Blai, el 3 de febrer, s'anava a Sant Blai, berenàvem allí i fèiem jocs. També venien els de Poboleda.

- J.M: També el jovent anàvem a menjar la mona el Dilluns de Pasqua a Prigona, a Montsant, a Sant Blai, cada any s'agafava un "puesto" diferent.

I durant l'any no hi havia cap festivitat més?

- J.M: Si anàvem a totes les festes majors de per aquí, Scala Dei, Poboleda, Cornudella, depenia de l'any; de vegades anaves a un poble o un l'altre. Hi havia anys que anaves a més llocs. Jo, per exemple, a la Vilella Baixa, també hi anava a la festa major perquè hi teníem parents.

- J.M. i M.N. Abans se celebraven tots els sants: Sant Antoni, Sant Josep, Sant Joan, Sant Pere...

Per Sant Joan, es feien fogueres davant de la casa dels que es deien Joan; se'n feien dos o tres en tot el poble. A la plaça se'n feia una, (el papa es deia Joan), al castell se'n feia una altra perquè hi havia el Joan de Cal Benito, el Joan "Domingo" i el Joan "Txollat", a cal Figueres, que també es deia Joan, hi havia anys que en feien i hi havia anys que no (Cal Figueres és allí on vivia el Joaquim). I els altres nens tiraven coets, jo no perquè a mi no m'han agradat mai.

Per Sant Pere també feien foguera davant de cal Pere Diego (on ara viuen el Jordi Blanc, i el Pere i la Fina).

- M.N: Llavors quan eren aquests sants assenyalats, tota la canalla anàvem a felicitar a les cases que feien el sant i els dèiem : Com us prova el Sant? Com us prova el Sant? I llavors ens donaven ametlles torrades, "aurellons"; a Cal Ros feien "Telins". I els que feien la foguera "ancabat" treien galetes, vi, coc ràpid. Per Sant Josep sempre es feien "aurelletes" a casa dels Josep.

- J.M. Per Sant Antoni s'anaven a beneir els animals davant de l'església, hi havia un munt d'animals, matxos, mules, cavalls, i es feia festa també. Però la festa era que "ancabat" anàvem al cafè.

Maria Rosa, Josep Manuel, Ramon i Jordi Crivillé Vilà. 5-08-1972

Quan érem joves, fèiem ball al cafè cada diumenge a la tarda amb un tocadiscos. Nois i noies anàvem a ballar.

Per Corpus passava la processó pels carrers i es feien altars on descansava la custòdia; es feien dos o tres altars, i alguna vegada fins a quatre.

I quan s'acabava la collita (vermar, segar, batre) es feia alguna festa?

Quan era el temps de la sega, cadascú segava el seu tros. Es feien garbes i es deixaven amuntegades a l'era durant uns 2 dies. El dia de

batre com que hi havia molta feina a fer es dedicava un dia per a cada casa i una família ajudava l'altra. Hi havia vegades que érem vuit o deu persones. Un dia es batia per una casa i l'endemà per una altra. Hi havia cases que tenien molta collita i es batia tres o quatre dies per la mateixa casa. Les dones també venien a l'era a la tarda. Cap allà a les 6 s'acabava i llavors la casa que li tocava feia un berenar per a tots els que havien ajudat.

I pel vermar es feia un dinar el dia que acabaves per cada casa.

Com era el vostre dia a dia?

- J.M: Quan encara era petit, tenia sis o set anys o vuit anava amb lo ruc a buscar aigua a la Font, amb unes càn tires, perquè no teníem aigua al poble. A casa teníem l'animal gran, una mula i aquest ruc. Sortia del col·legi i em deien: Au, has d'anar a buscar aigua!., i agafava el ruc i cap a la font a buscar aigua.

O cap al tros a ajudar el padrí, per exemple cap a l'hort a pujar amb lo ruc les patates. Això ja ho feia de jovenet jo!

- M.N: Jo també anava a ajudar al tros i també a la font a buscar aigua amb càn tires i a rentar la roba, perquè es rentava allí. Primer la rentàvem i "ancabat" l'esteníem a les vores de la carretera; per damunt de les roques grans si eren llençols o peces grans i per damunt de les botges les peces petites. Així s'assecava i "ancabat" l'anàvem a plegar i no calia portar-la mullada de la font cap aquí que sinó pesava molt.

Què enyoreu més de la vostra joventut?

- J.M: Home, la tradició, que era molt maca. Ara no és com abans. Ara ja tot està molt modernitzat. Llavors era molt bonic, cada dia et veies amb la gent jugant i un anava a casa de l'altre i passaves el rato.

Neus i Josep Manuel el dia del seu casament. 5-08-1972

- M.N: Jo també. Abans la gent sortia a la fresca al vespre al carrer. I també hi cosíem. Moltes vegades cosíem al carrer.

- J.M: Les dones cada dia al dematí escombraven els carrers, cadascuna el seu bocí de davant de casa. No era com ara.

Per la Festa Major es feia un "tablado" al cafè amb les post dels cups. L'orquestra es

posava dalt i la gent ballava. Normalment durava 2 dies la festa perquè la mateixa orquestra es quedava aquí i dinaven i dormien per les cases i el tercer dia era el dia dels drops que també era festa.

No hi havia orquestra aquí al poble?

- J.M.: Sí, aquí al poble també hi havia una orquestra. Tocava al cafè i feien ball abans de tenir el tocadiscos. I a més a més aquesta orquestra també anava a tocar pels altres pobles del voltant. I per la Festa Major tocava a la processó. Quan jo tenia uns 14 anys l'orquestra ja es va desfer.

Quins oficis hi havia aquí?

- J.M: Jo només he vist d'ofici el sabater, que estava aquí a Cal Peris. Llavors hi havia els oficis d'anar al camp i poc més, jo aquí de ferrer ja no n'he vist cap, havies d'anar a Cornudella.

Hi havia botigues al poble?

La primera botiga que vam veure va ser a Cal Rosalí al carrer Major. Després en va tenir la Rosita a Ca La Rosita (on ara s'han fet la casa el Raül i la Polina), després a Cal Benito.

A ca l'Estanc encara recordo haver anat a buscar tabac alguna vegada (J.M.) i després l'estanc va ser a Cal Peris on també tenien el telèfon públic. El pa l'anàvem a buscar al Forn, ara cal Julio.

No hi havia cap carnisseria, ni res d'això?

Hi havia cal Grau, el Grau i la senyora Mari vivien allà a Cal Roset, (Cal Roset és entre Cal Ros i Cal Salvador). Cada setmana el Grau matava un cabrit, o un corder, i la gent anava a comprar carn allí a més a més de a la botiga.

- M.N. I venien llet, en podies anar a buscar cada dia.

Hi havia pastors?

- J.M. Sí, hi havia pastors, el Sr. Grau que feia de pastor; també hi havia el "Maño" (aquí on ara hi ha el bar) que tenia ramat d'ovelles i el Josep de ca la Maria Mateva que tenia cabres i ovelles. Aquests tres he conegut.

També hi havia els carboners que feien carbó dalt a Montsant. Per la Costa del Sastre hi havia cables de ferro per on baixaven els pins i el carbó; enganxaven el pi a dalt del cingle amb el cable i llavors el baixaven penjant pel cingle anant donant cable entre dos o tres homes, així no calia pujar els animals. El mateix feien amb el carbó, i el baixaven amb els sarrions fins a la placeta on venia un camió, el carregaven i anaven a repartir a les carboneries de Barcelona. Hi havia uns carboners que vivien a Cal Xenxa que eren de València, del poble de Dosaguas. Va passar que el xiquet em va agafar la bici el dia que me l'havien regalat i me la va xafar.

Com es gestionava abans l'aigua?

No en podies gastar gaire perquè ja us hem dit que l'havies d'anar a buscar a la Font. Normalment a les cuines hi havia un dipòsit on s'abocaven les càntries i allí obries l'aixeta i et podies rentar les mans. Altres cases el tenien a dalt el dipòsit. Hi havia cases que no en tenien de dipòsit i llavors omplien una gerra i amb pots anaven traient l'aigua. Hi havia unes palanganes que li deien el "palanganero" on ens rentàvem la cara. Dutxes no n'hi havia.

- J.M: "Antes" no era com ara, en comptes de dutxar-nos, ens banyàvem i a l'estiu anàvem a les basses. A la bassa del Rosendo, que era allà on té la bodega l'Ametller, o a la bassa de Sant Blai.

Cap als anys 1962-1963 van posar un dipòsit a la Font i una bomba i van fer la canalització de l'aigua fins aquí dalt a la bassa del poble. Jo encara era jove, i em van fer encarregat de l'aigua. Em van ensenyar com anava la bomba i anava al Cantó el Giro a engegar la llum i amb la bicicleta cap a la Font a donar l'aigua. I mentre l'aigua estava donada les dones anaven a omplir al Collet de la Bassa, davant de Cal Figueres d'on van fer sortir una tuberia que acabava amb 4 canalots que rajaven. La gent omplia allí i quan acabaven anava cap a la Placeta i la tancava. Potser vam estar un any així; mentrestant anaven fent el dipòsit del poble (que van haver de fer el forat a barrinades dins de la roca) i quan hi va haver el dipòsit fet es va posar tota la tuberia pel poble i es va fer arribar a totes les cases.

També em van fer encarregat d'anar a donar corda al rellotge del poble (llavors s'havia de donar corda cada dia) de fer els pregons. L'Ajuntament em pagava 100 pessetes al mes per fer aquesta feina.

Hi havia transport públic?

- J.M. Només venia el cotxe de línia el dejuni de la Festa Major. Tots esperàvem allà a la Placeta els parents de fora que arribaven amb un autobús d'aquells antics.

Si volies anar a Reus havies d'anar a Poboleda o a Scala Dei caminant i després agafar el cotxe de línia de les set del dematí. O sigui que havies de sortir a les quatre de la nit cap a Poboleda. A la tarda arribaves a quarts de set a Poboleda i després havies de pujar a peu cap aquí dalt. Com que el pare de la Neus feia de correu (era carter) si érem jovenets pujàvem a peu amb ell. Després ja em vaig treure el carnet.

I teníeu metge aquí al poble?

No, però un cop a la setmana pujava el de Poboleda i passava per les cases, havies de dir a l'ajuntament qui estava malalt i el metge venia. Jo de jovenet vaig caure el dejuni de la 1a. Comunió i va pujar un metge i em va cosir el genoll al viu aquí a casa. Quan havia de néixer una criatura hi havia la comadrona que venia de Poboleda i si es complicava el part llavors pujava el metge.

Altres

- J.M. També hi havia la Guardia Civil, que feien lo que fan ara els mossos; pujaven de Poboleda i passaven cada setmana. Després venien de Cornudella. No hi havia setmana que no passessin. I si hi havia algun conflicte venien.

Aquí al poble també hi havia el jutge de pau, com ara que també hi és.

I l'Ajuntament. El que passava era que teníem la dictadura de Franco i no vam poder votar en unes eleccions municipals fins a l'any 1979. Nosaltres de petits no sabíem que era votar perquè no ho havíem vist mai i fins quasi els 30 anys no vam poder fer la primera votació per la Constitució el 1978. El 1979 vam votar també per les Generals i el 1982 per les autonòmiques.

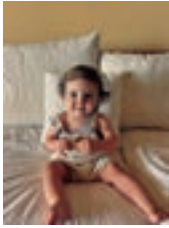
A les municipals del 1979 no va voler sortir ningú i llavors en una reunió de poble es va decidir que la gent hauria de votar a 5 persones per formar la llista que es presentaria a l'Ajuntament i que la persona més votada hauria de ser l'alcalde, i em va tocar a mi, la gent em va votar a mi i vaig haver de ser alcalde tant si com no.

Per Gràcies avis per les vostres respostes!

Guillem i Bruna Fuentes Crivillé
Juliol de 2026

Nota: En la transcripció de les respostes s'han respectat les expressions pròpies utilitzades pels entrevistats.

Pares i mares que parlen dels fills

Paz Morales García - Faria

18 de juny de 2025, Barcelona

Pare: Rodrigo

Mare: Inés

Germans: Pablo, Alejandro i Rodrigo

Quina relació teniu amb La Morera – Scala Dei?

Tal com hem comentat amb anterioritat, en els altres naixements dels nostres fills, per nosaltres Scala Dei és molt més que un poble. Per la mare, significa arrels, família i un lloc molt important, on he passat estius, caps de setmana i molts moments amb la família i on també he fet un GRAN grup d'amics. Pel que fa al pare, estima Scala Dei des del dia que va arribar, pel significat que ha tingut per mi, i també pel que té des de que tenim família.

Què us ha portat a posar-li el seu nom?

Des del naixement del Pablo, quan no vam voler saber el sexe fins el dia que va néixer, va ser un nom que va estar sobre la taula. La mare escollia el de noi i el pare el de la noia, i sempre va voler Paz. Com que hem tingut nois, no ho havíem tornat a parlar, però quan ens vam assabentar que estava embarassada d'una nena, vam recuperar la il·lusió del nom, que per fi, podíem posar. Coincideix amb el nom de la seva tieta i padrina.

A qui creieu que s'assembla més? Coincideix amb el que us han comentat els familiars, amics o coneguts?

Molta gent diu que és "Moralitas", i per tant, els gens del pare, segueixen molt forts tot i que els ulls són més clarets que els dels altres i el color de la pell és blanquet com el de la mare. De totes maneres, com sempre, cadascú diu la seva... per tant serà que té una miqueta dels dos.

Podeu descriure com és en tres paraules?

Tot i que té 13 mesos, i encara és petita, ens agrada descriure-la com una nena alegre, carinyosa i tendra.

Com us agradaria que fos de gran?

Ens agradaria que, de gran, fos una nena feliç amb un somriure i una mirada que no només es fixi en ella mateixa, sinó també en les persones que l'envolten.

Que creixi estimant la seva família i valorant els vincles que la fan sentir estimada i segura. Que tot allò que faci neixi de l'amor, de l'alegria i del desig de cuidar els altres, sempre amb empatia, respecte i generositat. Més enllà dels èxits o dels reptes que trobi pel camí, el nostre desig és que sigui una persona bona, capaç de compartir, d'ajudar i de deixar una petjada positiva allà on vagi.

Quins aspectes del nostre poble la poden influir de cara al futur?

Creiem que la tranquil·litat del nostre poble serà un regal per al seu creixement, oferint-li un entorn serè, allunyat del soroll i del ritme accelerat de la ciutat. També esperem que recordi les arrels dels seus avis que ja no hi són i que amb tota la família pugui créixer envoltada d'estima, valors i records que l'acompanyin tota la vida. Desitgem que aquestes arrels li donin seguretat, identitat i un lloc on sentir-se sempre a casa.

Creieu que el nostre municipi està preparat per acollir nens petits?

Sens dubte, cada vegada més!

Amb la renovació de la pista, el parc nou i totes les millores que s'estan impulsant, es nota que l'alcaldesa i l'Ajuntament estan fent una gran feina per fer créixer i cuidar el nostre poble.

A més, després d'uns anys amb una natalitat més baixa, la nostra generació torna a omplir els carrers de vida gràcies a totes les noves incorporacions que ja han arribat i a les que encara vindran. Ens fa molta il·lusió pensar que els nostres fills i filles podran créixer junts, compartint jocs, vivències i amistats, tal com vam tenir la sort de fer nosaltres. Tant de bo creïn un grup unit i facin equip, construint records que els acompanyin tota la vida.

Pares i mares que parlen dels fills

Dídac Sambou Gil

7 d'octubre de 2025, Barcelona

Pare: Bill

Mare: Mireia

Germana: Sofia

Quina relació teniu amb la Morera – Scala Dei?

La Mireia hi passava els estius quan era petita i és un lloc que sempre ha format part dels seus records. Quan el Bill el va conèixer també se'n va enamorar. Ara ens fa molta il·lusió que el Dídac pugui créixer tenint aquest entorn tan especial a prop.

Què us ha portat a posar-li aquest nom?

Ens va agradar Dídac perquè, a més de ser un nom català i fàcil de pronunciar en diferents idiomes, el seu significat està relacionat amb l'aprenentatge. Ens agradava pensar que reflectia també com ens agradaria que fos de gran: una persona curiosa, amb criteri propi, pragmàtica i amb ganes d'aprendre de tot el que l'envolta.

A qui creieu que s'assembla més? Coincideix amb el que us han comentat els familiars, amics o coneguts?

De moment, nosaltres hi veiem molt la seva germana gran, però també hi ha qui diu que s'assembla a l'avi patern. Suposem que, amb el temps, ho anirem descobrint!

Podeu descriure com és en tres paraules?

Bonic, intel·ligent i tranquil.

Com us agradaria que fos de gran?

Com la seva germana: una persona curiosa, amb ganes d'aprendre i de descobrir tot el que l'envolta. Ens agradaria que mantingués aquesta curiositat, que sabés gaudir de les coses senzilles i que tingués una mirada oberta cap al món i cap a les persones.

Quins aspectes del nostre poble el poden influir de cara al futur?

La tranquil·litat, el contacte amb la natura i la possibilitat de créixer en un entorn on encara es pot gaudir d'un ritme de vida més pausat. Creiem que són coses que deixen empremta i que potser valorarà encara més quan sigui gran.

Creieu que el nostre municipi està preparat per acollir nens petits?

És la seva primera vegada i li ha encantat! Sobretot la piscina, que sembla que ja s'ha convertit en un dels seus llocs preferits. Ens ha sorprès molt positivament i creiem que és un entorn molt agradable per créixer.

Pares i mares que parlen dels fills

Álvaro Franquet Molina

18 de març de 2026, Sant Cugat del Vallès

Pare: Àlex Franquet Domínguez

Mare: Marta Molina Cabrera

i a la seva padrina Anna Franquet quan era petita.

Podeu descriure com és en tres paraules?

Rialler, enèrgic i aquàtic.

Quina relació teniu amb La Morera - Scala Dei?

El pare és fill del Joaquim Franquet, un morerenc, i de la Manuela Domínguez, una de Scala Dei. El pare des de petit que ha pujat quasi bé tots els estius, de més petit a Scala Dei i posteriorment a La Morera, i alguns ponts o festius com poden ser Setmana Santa, diades de Sant Joan, Castanyada o algun Cap d'Any i festes de Nadal.

Posteriorment quan es van ajuntar amb la mare, ella es va enamorar del poble i de les vistes i des de llavors que pugen tots dos quan poden a passar uns dies i a desconnectar de la ciutat.

Que us ha portat a posar-li el seu nom?

Doncs la veritat és que no hi ha cap motiu en concret. El que sí teníem clar era que fos un nom una mica més tradicional en comparació amb els que es posen actualment, i pensant en diferents noms vam decidir Álvaro.

A qui creieu que s'assembla més? Coincideix amb el que us han comentat els familiars, amics o coneguts?

Aquest és un tema disputat, ja que més o menys cada família escombra cap a casa. Tot i que és veritat que s'assembla bastant a la seva àvia per part de mare

Com us agradaria que fos de gran?

No demanem massa, que sigui feliç amb els que realment l'estimin, respectuós amb l'entorn i la societat, que persegueixi els seus somnis i que no perdi mai el seu somriure.

Quins aspectes del nostre poble el poden influir de cara al futur?

Principalment la comunitat que es genera aquí al poble, on ens coneixem tots i hi ha "bon rotllo" entre grups de diferents edats. Alhora, esperem que el Montsant li aportï amor i respecte per la naturalesa i pel senderisme tal i com té la seva família.

Creieu que el nostre municipi està preparat per acollir nens petits?

Si però no és el municipi més preparat de tots, hi ha un parc infantil i una zona esportiva però una font on poder hidratar-se estaria bé. A part d'això actualment està bastant bé, el parc està renovat de fa pocs anys, la piscina disposa d'una de petita per als més menuts, tot i que una mica més d'ombra no aniria malament, i el poble en general és ideal per als nens ja que poden córrer i jugar als carrers amb tranquil·litat sense gaire perill.

Pares i mares que parlen dels fills

Jana García Botella

30 d'abril de 2026, Reus

Pare: Ernest García López

Mare: Helena Botella Duran

Germà: Aleix García Botella

Quina relació teniu amb La Morera – Scala Dei?

Els meus avis es van fer una casa, "Cal López" li deien. Quan teníem aproximadament quatre anys, la meva germana Sílvia i jo vam començar a pujar-hi sovint: als estius, Setmana Santa, Castanyada i, algun cop, a l'hivern, creant-hi part de la nostra infància i adolescència.

També recordo fer vïncle amb Scala Dei i on anàvem a jugar partits de futbol i moltes tardes les dedicàvem a recórrer amb bicicleta la zona de la Morera, Cornudella, Scala Dei i Poboleda. A la Morera els estius jugàvem a fer barraques, anàvem a la piscina i fèiem excursions, establint un vïncle molt fort amb molta gent del poble, tant pares com fills. Fins a dia d'avui, la Morera és per nosaltres desconnexió, natura i felicitat. Per aquest motiu, ens agradaria que els nostres fills també ho puguin viure i gaudir.

Què us ha portat a posar-li el seu nom?

Amb el primer fill vam pactar que si en teníem un segon, el nom el triaria la mare. Aleshores, ella va escollir els 5 noms que més li agradaven. Jo vaig triar el que més m'agradava i resultà ser el preferit de la mare.

A qui creieu que s'assembla més?

Creiem que s'assembla molt al pare, tot i que també ha heretat uns ulls clars com els de l'àvia Lluïsa o l'avi Ramon, encara és petita, per determinar bé

a qui s'assembla però segur que ens esperen sorpreses.

Podeu descriure com és en tres paraules?

Bonica, riallera, amb caràcter i molt pacient, ja que té un germanet que demana atenció constant.

Com us agradaria que fos de gran?

Feliç, amb molta salut, bona persona i respectuosa amb l'entorn i les persones.

Quins aspectes del nostre poble la poden influir de cara al futur?

Estiuejar i tenir relació amb un poble tan maco com la Morera pot ajudar a forjar amistats que duren tota la vida, a desenvolupar la seva personalitat, així com a explorar i conèixer l'entorn natural.

Creieu que el nostre municipi està preparat per acollir nens petits?

Sí, tot i que milloraria alguns aspectes. Per exemple, molts veïns de la Morera fem "la volta tonta" o anem fins a la Font. Tota aquesta carretera és una zona habitual per fer passejades a la tarda. Existeix senyalització de pas d'animals, però en falta una que indiqui el pas de nens i persones per la calçada. Com que és una carretera sense voral, pot ser perillós, ja que molts turistes que venen a visitar el poble passen a velocitats elevades i no s'esperen trobar un grup de nens amb bicicleta o famílies passejant per la via.

Pares i mares que parlen dels fills

Aran Porqueres Martra

8 de maig de 2026, Reus

Mare: Alba Porqueres Martra

Germà: Ares Porqueres Martra

Quina relació teniu amb La Morera – Scala Dei?

El meu iaio Celestino era nascut a la Morera i va seguir venint amb la família. La meva àvia Lluïsa era cuinera a la casa de colònies de l'Abadia i al cap dels anys van construir el Restaurant la Morera amb el meu avi Juanito que era paleta. La meua mare Sílvia i el meu pare Jacint es van conèixer al poble i he vingut des de petita amb els meus germans i cosins.

Què us ha portat a posar-li el seu nom?

Li volia posar un nom català i sense gènere, el vaig triar abans de saber què seria.

A qui creus que s'assembla més? Coincideix amb el que t'han comentat els familiars, amics o coneguts?

S'assembla molt a l'avi Jacint de nadó pel que hem pogut veure a les fotos.

També li trobo característiques meves i de l'Ares, sobretot en la mirada.

Pots descriure com és en tres paraules?

Tranquil, rialler, atent.

Com us agradaria que fos de gran?

Bona persona, lliure de prejudicis, perseverant en els seus objectius i feliç.

Quins aspectes del nostre poble el poden influir de cara al futur?

El respecte a la natura, la proximitat amb la gent de la Morera i les arrels familiars.

Creus que el nostre municipi està preparat per acollir nens petits?

Sí, estic molt agraïda pels canvis adaptats a la infància, encara que penso que l'essència dels pobles és poder jugar pels carrers amb llibertat.

Pares i mares que parlen dels fills

Ton Sanromà Gaig

13 de maig de 2026, Tarragona

Pare: Manel

Mare: Laura

Quina relació teniu amb La Morera – Scala Dei?

La Laura des de què va néixer, sempre que pot ve a passar els caps de setmana, festius i vacances a Scala Dei.

El Manel durant la seva adolescència va ser monitor de la casa de colònies de Scala Dei. I des de que va conèixer la Laura insisteix tots els caps de setmana i vacances en pujar a passar uns dies

Què us ha portat a posar-li el seu nom?

No té gaire història la veritat. Simplement, li agradava a la Laura.

A qui creieu que s'assembla més? Coincideix amb el que us han comentat els familiars, amics o coneguts?

Encara és molt petit, però potser té una mica més de retirada a la mare.

Podeu descriure com és en tres paraules?

Tranquil, simpàtic i bo.

Com us agradaria que fos de gran?

Bona persona i feliç.

Quins aspectes del nostre poble el poden influir de cara al futur?

Creiem que són molts els valors que li poden aportar tan Scala Dei com el Priorat en general.

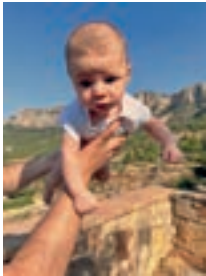
La vida al poble dona salut. No només per raons òbvies, com la qualitat de l'aire allunyat de la contaminació; també pel canvi d'hàbits i per la possibilitat que se'ls obre de jugar en un espai obert i sense límits a la seva imaginació.

Creieu que el nostre municipi està preparat per acollir nens petits?

Per ser un poble petit té moltes possibilitats, com el parc, la pista i la natura que l'envolta.

Restringir l'accés dels cotxes a la part del poble ho milloraria encara més, doncs més que els equipaments, creiem que el més important d'un poble així és que els nens i nenes puguin jugar lliurement.

Pares i mares que parlen dels fills

Nil Franquet Viñes

16 de maig de 2026, Sant Cugat del Vallès

Pare: David Franquet Dominguez

Mare: Judith Viñes Pla

Quina relació teniu amb La Morera – Scala Dei?

Tan la família Franquet com la família Viñes són de la Morera. Tots dos hi hem passat els estius des de ben petits, hi hem crescut, hi hem compartit records i, amb els anys, també ens hi vam enamorar.

Fruit d'aquesta història compartida va néixer el Nil. El vincle que sentim amb el poble és molt profund i, tot i que no hi vivim durant tot l'any, ens fa una il·lusió immensa que ell també pugui créixer estimant-lo, gaudint-lo i sentint-lo com una part important de la seva vida, tal com ho ha estat sempre per a nosaltres.

Què us ha portat a posar-li el seu nom?

La veritat és que no teníem cap nom decidit. Només sabíem que ens agradaven els noms curts i senzills. Un dia va sorgir el nom de Nil i, sense donar-hi gaires voltes, vam sentir que era el seu. Ens va agradar des del primer moment i així es va quedar.

A qui creieu que s'assembla més? Coincideix amb el que us han comentat els familiars, amics o coneguts?

Nosaltres encara no li veiem una semblança molt clara, però cada família escombra una mica cap a casa i tothom li troba algun tret conegut.

El que sí que tenim clar és que el Nil té una mica de tots dos: els ulls grans de la mare i algunes expressions del pare. Segurament, a mesura que vagi creixent, anirem descobrint moltes més semblances.

Podeu descriure com és en tres paraules?

Ho tenim molt clar: el Nil és tranquil, afectuós i curiós.

Com us agradaria que fos de gran?

No volem posar-li grans expectatives ni imaginar massa com haurà de ser. Sobretot, ens agradaria que fos una bona persona, que estimés la natura i la Morera i que sabés valorar les coses senzilles i importants de la vida.

Desitgem que creixi envoltat de persones que l'estimin, amb bons amics i amb una família que l'acompanyi sempre, respectant el seu camí i ajudant-lo a trobar el seu propi lloc al món.

Quins aspectes del nostre poble el poden influir de cara al futur?

La pau i la tranquil·litat que s'hi respiren, la proximitat entre les persones i la possibilitat de construir amistats que l'acompanyin tota la vida.

També creiem que créixer vinculat a un entorn com aquest el pot ajudar a valorar allò que realment és important: la família, els amics, la natura, les arrels i els petits moments compartits.

Creieu que el nostre municipi està preparat per acollir nens petits?

Sí, sens dubte. L'entorn ja és, per si mateix, un gran regal per als infants. Poder respirar aire pur, gaudir de la natura, córrer pels carrers amb tranquil·litat i créixer lluny del ritme accelerat de la ciutat és tot un privilegi. Però, per damunt de tot, hi ha el sentiment de pertinença: créixer sabent d'on vens, sentir-te part d'una comunitat i arrelar-te a un lloc tan especial com la nostra estimada Morera.

MARTRA VISIONS

ÒPTICA

Carrer de Sant Llorenç, 8 A
43201 Reus
Tel.: 977 34 28 58

CARTOIXA D'SCALA DEI

Museu de l'Oli i Productes Artesans
Venda d'Olis D.O. Siurana Zona Montsant
Melmelades, olives, olivades, orelletes,
pastissets i pastes d'elaboració pròpia

Plaça Priorat, 1. SCALA DEI
Tels. 977 839 399 - 690 248 518
www.molideloli.com

VENTA D'EN PUBILL

**Menjars casolans
Brasa**

Cruïlla
Poboleda - Cornudella
Tel. 977 82 10 77
TARRAGONA

Morerenques del món

Valérie Tessier, dels cels grisos de la Bretanya a la llum del Priorat

Com cada any, us presentem en aquest apartat persones vinculades al nostre municipi, que viuen aquí o hi tenen un vincle molt fort. En el cas de la Valérie el seu lligam és amb El Celler Pasanau de la Morera, un celler amb una llarga història al Priorat. Des de l'any 2020 el porta la cinquena generació: en Jordi Pasanau, nebot d'en Ricard Pasanau, juntament amb la seva dona, la Valérie.

Molts la coneixem també per la seva implicació amb la protecció d'animals, sobretot amb els gats del poble. Avui ens explica una mica més de la seva vida.

Lloc de naixement: Rennes, Bretanya (França)

Data de naixement: 29/10/1978

Família: Michèle i Jean-Paul (pares), germana Annick (germana gran)

Formació: enginyer agroalimentària i màster en AED

Feina: auditor de qualitat en Amazon Marketplace

Com i quan vas venir per primera vegada a La Morera?

Vaig venir per primera vegada el 2006 amb en Jordi Pasanau i els

seus pares a visitar el seu tiet que hi vivia des dels anys 90 del segle XX.

Quina va ser la teva primera impressió?

Pau, tranquil·litat i unes vistes de somni inspiradores. Sense soroll, sense cotxes, sense perills. I una llum més intensa que a la resta del Priorat.

Per tu, quines són les diferències més grans entre la vida a França i la vida aquí?

El tema social, d'acollida i cooperatiu. Aquí cadascú va més a la seva, però individualment la gent té més bon humor i s'adapta a les situacions molt ràpidament.

Hi ha algunes coses que aprecies particularment de la vida aquí?

El positivisme de les persones i la paciència amb els nens, l'energia, la flexibilitat, la tolerància (o l'invers!), la protecció de la dona.

Quines coses trobes a faltar del lloc on vas néixer/créixer?

L'aigua i la naturalesa verda, les ajudes socials i familiars, les possibilitats de fer esport gratis a tot arreu (aquí trobo que tot s'ha de pagar), la protecció i l'ajuda als animals salvatges i als espais naturals. I l'uniformisme en l'urbanisme ja que no sempre es respecta gaire l'estil dels llocs, tant als pobles com a la ciutat.

Susanne Schmelzer

Tots els nostres vins són de producció ecològica, elaborats amb raïm de collita pròpia, de les varietats garnatxa, garnatxa blanca, carinyena, cabernet sauvignon i Shiraz.

www.maiusviticultors.com

PINTORES NAVARRO

Av. Principat d'Andorra 11, baixos 8 43002

info@pintoresnavarro.com

www.pintoresnavarro.com

638 738 698

Pressupost sense compromís

[_pintoresnavarro_](https://www.instagram.com/_pintoresnavarro_)

Entrevista al Pepe de Rialp

Festa Major de la Morera, 8 de setembre 2019. Foto cedida: Carola Ribas

Josep Maria (Pepe) de Rialp i de Sentmenat va néixer el 15 d'abril de 1938 i va morir el 10 de novembre de 2025. Era el 4rt baró de Rialp des de 1969. Títol nobiliari creat pel rei Alfons XIII l'any 1925 en favor del seu besavi.

El Pepe va patir un ictus la tardor de l'any 2024 del que li va costar força recuperar-se. El van ajudar a fer-ho les ganes que tenia de tornar a Scala Dei, el lloc que tant estimava. Quan va disposar d'una casa al carrer Mitja

Galta, condicionada expressament per poder viure amb les limitacions causades per les seqüeles de l'ictus, s'hi va instal·lar. Vam anar a entrevistar-lo la tarda del 4 d'agost de 2025.

A començaments d'estiu de l'any passat va arribar a les mans del Sabí Peris una fotografia de la família de Rialp que li havia proporcionat el Josep Maria Sabaté de Cabacés. Hi surten moltes persones com podreu constatar a l'apartat Il·lustracions gràfiques de la nostra història. El Sabí va començar a identificar-les per poder posar els seus noms al peu de foto. Després d'una recerca que no va resultar del tot fructífera vam decidir parlar-ne amb el Pepe. Hi vam anar el matí del 18 de juliol de 2025. Un cop enllestida la recerca li vam proposar de fer-li una entrevista per parlar de la seva vinculació amb Scala Dei.

La conversa es va centrar en els records que tenia de la primera època quan va venir a la casa que els seus avis tenien a Scala Dei.

La família

Escut nobiliari de la Baronia de Rialp

Els seus pares eren Claudio de Rialp i Peyra (1909-1968) i Maria Assumpció de Sentmenat i Gallart (1913-2010). Els seus avis paterns van ser Joan Claudi de Rialp i Pons (1888-1966) i Maria del Pilar Peyra i Corominas (1887-1969). I els seus besavis Claudio de Rialp i Navinés (1862-1949) i Maria Empar Pons i Calvet.

“El meu besavi es va fer famós amb la bicicleta. Va ser el primer que va organitzar sortides amb bicicleta a Barcelona. I va muntar a prop de Sarrià un velòdrom. També organitzava carreres d'automòbils”.

Fent una recerca hem trobat que era industrial i publicista. Va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Es va fer famós com a esportista practicant

el ciclisme, el tennis i l'automobilisme. El 1884 va fundar a Barcelona el Club Velocipèdic i el setmanari *El Ciclista*, que portava el subtítol de "revista d'esport nacional i estranger" cat i feia d'òrgan oficial d'aquesta societat. El 1895 liderà la fundació de la Unió Velocipèdica Espanyola (UVE) organisme precedent de la Federació Catalana de Ciclisme. Fou el segon president d'aquesta entitat, que encapçalà durant dues etapes.

Scala Dei

Els avis del Pepe van comprar a finals de l'any 1939 o inicis de 1940 una casa i unes terres que eren de la família de la seva àvia, els Peyra.

Característiques de la casa

Planta baixa.

"Llavors, a la planta baixa hi havia el lloc on vivien els masovers i el celler amb la premsa i a sota de la premsa hi havia el cup".

1r pis

"Al primer pis hi havia una sala immensa amb una llar de foc que era el lloc del menjador i un terradet que donava al darrere.

Al lloc on abans hi havia la cuina es va fer un quarto de bany. La resta eren habitacions. Primer n'hi havia tres, després es va ampliar a quatre habitacions més. En total n'hi havia set. Una era grandiosa, era una habitació amb alcova. Tenia dues parts, a la primera hi havia el armari i la calaixera i a la segona hi havia el llit de matrimoni al fons. Les altres sis habitacions estaven parades amb un parell de llits a cadascuna".

2n pis. Les golfes

"De la part del davant, les golfes estaven porxades.

Era on tenien coses guardades. Les ametlles i també tenien les patates. És on es paraven els canyissos.

Els avis van fer posar la cuina i els dipòsits d'aigua dalt a les golfes. Hi havia una renglera de dipòsits. L'aigua es pujava amb una bomba des del pou".

Els masovers

"Hi havia un masover: el Josep Guimet. Tenien relació amb cal Llorenset de Cabacés. La dona del Josep Sabaté de cal Llorenset era germana del Josep Guimet. A la casa també hi vivien els tres fills de l'Assumpció: el Josep Maria que tenia la mateixa edat que jo i les seves germanes la Carme i l'Assumpció".

L'activitat agrícola a la casa

"Jo vaig veure funcionar l'era i hi he trillat. Abans es plantava una mica de gra. Per fer palla i per fer gra. Va ser llavors quan es començava a ventar que vaig comprendre la dita "*Si no vols pòls, no vagis a l'era*".

Després una altra cosa que era molt important era arreplegar totes les figues. (Abans hi havia grans figueres). Les escampàvem en uns canyissos a dalt de les golfes per assecar-les i fèiem amb pressió un pa de figues. A l'hivern era menjar per als nostres germans.

La verema començava sempre després de la festa major (24 de setembre). I cadascú es feia el seu vi. Nosaltres teníem la premsa i ens fèiem el vi.

Tast de tardor 2023 a Scala Dei.
Foto cedida: Susanne Schmelzer

Bueno, a tot li deien vi perquè era dolentíssim. I solament l'oli es feia a casa Peyra”.

El poble de Scala Dei

“Una cosa que crida l'atenció: Des de llavors fins ara el poble no ha canviat gens. Una mica sí, ja que posteriorment es va construir la casa de la cantonada de la Rambla. Allí abans hi havia un celler. El Paco Ferraté s'hi va fer la casa. Devia ser cap els anys 70. Totes les cases eren iguals i aquella es va fer una mica més gran.

Van passar dues coses: es va construir al darrere com va passar amb l'escola i després en lloc d'ampliar-se en extensió el poble va créixer cap amunt. El meu avi va agafar la cuina i la va pujar a dalt de les golfes. A algunes cases s'hi van fer pisos. A la Rambla, el Josep dels Troncs va pujar un pis i va fer quatre habitacions. El Manel Peyra va fer dalt de la casa de les seves germanes un apartament”.

L'aigua

“Totes aquelles cases no tenien aigua. Cada tarda s'havia d'anar a la mina a buscar aigua. La mina venia del Manitral i arribava aquí al poble. Sempre rajava. No hi havia les sequeres d'ara. Baixava fins al costat del García – Faria. Venia per sota de la Casa de la Procura i continuava per la dreta de la Rambla mirant cap al pont. La gent anava a buscar l'aigua a l'hort on ara hi ha el jardí.

Una altra curiositat. La mina, quan sortia dels horts, ho feia a l'exterior i llavors, al camí dels magatzems hi havia un toll d'aigua amb quatre roques grosses que era on anaven les dones a rentar la roba. A El Llibret de l'any 2021 surt una foto del rentador amb la roba estesa.

Després, hi havia pous que no s'esgotaven mai. Eren els pous de Rialp, de García – Faria i del Peyra”.

Estades de la família a la casa

“Primer jo venia amb els avis a l'agost i m'estava aquí tot l'agost i el setembre. Més tard vaig aconseguir que el meu pare ens portés a estiuajar tots aquí el mes d'agost i que els avis vinguessin al setembre per la festa major.

En aquella època a Barcelona es patia gana. Tot i que nosaltres com que el meu pare era militar a través de l'exèrcit ens arribava menjar. Però recordo que un dia el meu pare va arribar amb un saquet petit, ens va agafar a tots al voltant de la taula del menjador i el va abocar. Eren lleties, però

la meitat caminaven soles. Era qüestió d'anar triant les bones i deixar les dolentes.

Vaig convèncer la família per venir tots a l'agost amb permís dels avis. Perquè aquí menjàvem la mar de bé. Al dematí ens feien unes plateres grans plenes de patates fregides!”.

El viatge

“Veníem 15 persones, la família i el servei.

El pare tenia un dos cavalls, ell amb els dos germans petits i la mare venien per carretera. Jo, amb el servei i els altres germans, anàvem amb tren des de l'estació de França. Allà ens feien entrar per la porta falsa perquè no haguéssim de fer cua i esperar-nos amb tothom. Anàvem onze a càrrec meu. Llavors tenia 13 o 14 anys.

A Reus ens trobàvem amb els pares, i anàvem a dinar a cal Botella, un lloc de menjars proper a la plaça de Prim.

Sortint de cal Botella anàvem a buscar l'òmnibus de l'Hispania que sortia com ho fa ara a la tarda. Pujava el coll d'Alforja molt a poc a poc. Llavors baixava fins a la Venta i allí parava i després anava venint per la carretera de Pobolada i es parava aquí a la Creueta. Allí baixàvem tots, no ens deixava a l'entrada del poble.

Els baüls i les maletes, es facturaven tots abans: l'agència Baró fins a Reus i després transports Clotet de la Vilella.

Una cosa molt curiosa: Quan arribàvem, com que el meu pare, era capità de cavalleria, tots els anys venia una parella de la Guàrdia Civil de Pobolada a donar-li les novetats i a posar-se a les seves ordres”.

Les estades a l'agost

“Quan ja estàvem aquí, tota la família, cada un... campava al seu aire. Un cap a l'era, l'altre cap al barranc. Llavors, a l'hora de dinar, el meu pare... La manera que tenia de concentrar-nos era agafar un coet...i pam! Tothom es col·locava a dinar.

Durant el dia, canvi qui pugui. Jugàvem perquè aquí també hi havia nens. N'hi havia molts. Hi havia dues famílies nombroses, una eren els Guerrero que eren deu o dotze i els Martos. Famílies amb molts fills. El José dels Troncs en tenia quatre, però vivien al Tancat. A cada casa hi havia una família que treballava a les finques. Els fills i filles tenien una edat semblant a la dels meus germans i germanes. Teníem una bona relació.

Després de dinar tothom a fer la migdiada i després altra vegada a campar per aquí i pels camps. Sabíem que quan es feia fosc era l'hora d'anar a sopar i després tothom a dormir. Però a nosaltres, els que érem més grans, ens deixaven sortir a donar una volta.

Hi havia el bar del Manolo. Al bar s'hi anava a jugar a les cartes i al dominó i a beure, a la tarda a fer la cervesa.

Quan venia una festa major d'un poble del voltant hi anàvem amb algú de la nostra edat que tingués cotxe. Sovint ens portava un que li dèiem el Saco. Llavors, per pujar a la Morera, havies de donar tota la volta per Cornudella”.

Diumenge

“Diumenge a missa sempre. Tinc bones sensacions perquè s'havia trencat la corda dreta de la campana de dalt i hi havia una campana petita i tocaves així, manualment. Primer toc, i segon toc.

El diumenge es feia un extra, que era l'extra del cava: a mitja tarda, el meu pare agafava un porró, l'omplia de cava i el passejava”.

El Pepe caçador

“Vaig anar creixent i em vaig aficionar a la cacera. Amb 20 anys alimentava la família amb els conills que caçava. Fins al punt que no volien saber res de conills perquè ja n'estaven farts de menjar-ne tant. Llavors hi havia tants conills que els deixaven caçar. Era abans que arribés la mixomatosis”.

I senglars, en vas arribar a caçar algun? “No. No. Eren molt escassos, n'hi havia molt poquets. Quan se'n veia un s'organitzava una batuda de tot el poble”.

Canvi de propietat

“Al morir els avis, per herència, la finca i la casa van anar a parar a la meva tieta Antoñita de Rialp i Peyra casada amb l'Ignasi Sala. No els va interessar i la van vendre al Mitjans. Abans de fer-ho la van oferir a la meva mare, però la meva mare acabava de quedar viuda amb tots els fills i va dir no puc.

Era l'època que el Mitjans va ser el rector de la Morera. Li va dir al meu oncle que volia muntar una casa de colònies per arreplegar la joventut de la comarca i el meu oncle va dir que “si és per fer una cosa de caritat, endavant”.

Volem concloure aquest escrit recordant els molts anys que el Pepe va ser el nostre veí implicat en els actes socials i el nostre company d'excursió.

Va ser en les anades a peu des de la Morera a l'ermita de la Mare de Déu de Montsant, en motiu de la seva festivitat el 17 d'agost, que el Pepe va trobar la manera d'arribar a la serra Major des del comellar de l'Espinós per l'ombra i d'una manera més suau. Hi havia un pi que feia de fita que ara rep el nom de Pi del tio Pepe.

Joan Ferran, en nom del Grup de redacció

www.glassmont.cat

Crta de la Morera, s/n° km 1 - Cornudella de Montsant
Tel. 626 500 231 - 609623280

Distribuïdor d'ampolles de vidre

Crta de la Morera, s/n° km 1 - Cornudella de Montsant

Tel.977821304

Cornudella de Montsant - Regencós
www.transmat.cat

Transport - Venda de Material per a la construcció

EN MEMORIA DE DOLORES DOMÍNGUEZ MARTÍN

28/10/1938 – 30/06/2025

Hay personas que dejan una huella tan profunda que el tiempo nunca consigue olvidarlas. Nuestra madre, esposa, abuela, tía y amiga fue una de ellas.

Con su sencillez, su fuerza y su enorme corazón nos enseñó el verdadero significado del amor, la generosidad, la unión de la familia y los amigos. Siempre encontraba un motivo para abrir las puertas de su casa, compartir una sonrisa, una conversación o una mesa alrededor de quienes más quería.

Scala Dei no fue sólo un lugar donde vivir; fue el pueblo que acogió a nuestros abuelos, a nuestra madre y a nuestros tíos cuando dejaron su tierra para empezar una nueva vida. Aquí ella construyó su hogar, formó su familia, hizo amistades y dejó una parte de su corazón.

Hace un año que sus pasos ya no suenan en casa, pero camina con nosotros, en la memoria, en la sangre y en el alma. Cada momento que vivimos a su lado reposa en el libro de nuestras vidas y, aunque sus manos ya no nos acaricien, su ternura vive en cada gesto de bondad que aprendimos de ella.

Gracias por todo lo que nos diste. Te queremos.

Nekane Castillo Domínguez

Dolors Ubach Blasco

Amb molta tristesa ens acomiadem de la nostra estimada Dolors Ubach Blasco que ens ha deixat als 101 anys.

Ens queda el record d'una vida llarga i plena, viscuda amb molt d'amor cap a la seva família i, no cal dir, cap a la Morera a la que mai va oblidar i on reposa.

Gràcies a tots els que compartiu amb nosaltres aquest comiat.

Descansa en pau Dolors.

Família de cal Fuster

El Priorat avui

Per entendre el Priorat actual hem de començar preguntant-nos què entenem per ruralitat avui i quins són els factors que han anat configurant aquest nou paradigma. Ja no serveix la definició de món rural com allò corresponent al camp, a les tasques pròpies de l'agricultura i la ramaderia, o a l'aprofitament dels recursos de forma directa. Ara hem de pensar la ruralitat en termes de reduït nombre d'habitants, de baixa densitat de població, de distància en automòbil a una ciutat i també, però ja no en el centre, de l'estructura i la preponderància agrària.

A grans trets, el Priorat que es configura després de la fil·loxera és un Priorat empobrit, eminentment agrari, amb una economia de subsistència basada en l'autoconsum i amb un paper central de les cooperatives com a centres de transformació i comercialització de les collites així com entitats financeres. Després de l'èxode dels anys 60 i 70, queda un Priorat envellit on la taxa de creixement vegetatiu és negativa. Un Priorat on la població es desplaça molt poc i en el que pràcticament tothom treballa al poble.

Tot i que s'inicia abans, al meu entendre, la gran transformació que explica el Priorat actual comença a mitjans dels anys 90 i es consolida a partir del 2000. A poc a poc, es va configurant un Priorat que, tot i perdre població, ho fa de manera moderada, que és capaç d'atraure població que ajuda a compensar la taxa negativa de creixement natural. Un Priorat on, més enllà del boom del vi i del reconeixement de l'oli, la major facilitat per desplaçar-se fa que aproximadament el 30% dels qui treballen ho facin fora del poble i, juntament amb la generalització de les pensions, aportin diners a l'economia. Un Priorat on el sector agrari representa menys del 25% de l'ocupació però que, juntament amb la indústria del vi i de l'oli, ocupa un 45% dels qui treballen. Un Priorat on el sector serveis, impulsat pel comerç i el sector turístic, ocupa prop del 50% dels qui tenen feina.

Des d'un punt de vista més sociològic, la forma de vida ha sofert una transformació radical. La vida pagesa, entesa com a viure substancialment de la producció agrícola pròpia, gairebé ha desaparegut. Tot i que l'activitat agrícola continua essent la més emblemàtica es compagina en molts casos amb altres activitats que aporten ingressos més regulars i segurs. La població es desplaça constantment, no només per treballar, també per abastir-se i per fer activitats de lleure. Això, però, no ha fet perdre l'essència rural del Priorat: l'arrelament a la terra, el sentit de pertinença i de comunitat i el respecte al llegat agrícola que encara avui l'identifica.

El gran repte del Priorat avui és ésser capaç de viure aquesta transformació i la innegable millora del nivell de vida sense perdre la seva essència. Per fer-ho, cal ser respectuosos amb la forma de vida que l'ha anat configurant al llarg de la història, i que segueix fent del Priorat un territori únic. Ara bé, també cal exigir a les administracions que dotin el Priorat i el món rural en general, dels serveis bàsics imprescindibles per la vida actual.

Oriol Punti

ENTREPANS / TAPES / CARN A LA BRASA

Carrer de la Font, 7
La Morera de Montsant
690 04 08 06

Sortides guiades - Cursos busseig - Batejos
Costa o embarcació
Vine a descobrir la Mar de La Frau!

Port de Calafat, 43860 Calafat
Tel: 692 336 688
Correu: divelafrau@gmail.com
Instagram: @divecenterlafrau

PASANAU

VENDA I TAST DE VINS

info@cellerpasanau.com

977827202

Dolors Baiges, autora de la portada

Fent el tapís

Dolors Baiges, nascuda a Riudoms l'any 1936, és l'autora del tapís de la portada d'El Llibret d'enguany. Va fer cursos de tapís i macramé. Va ser alumna de Glòria Malé, col·laboradora de Joan Miró. Com experiència professional artística, va impartir cursos de tapís a l'Ateneu Cultural de dones d'Altafulla, a l'Ateneu de Tarragona, i fins als 80 anys va estar donant classes als residents del Centre "Llars de l'Amistat Cheshire F." de Sant Salvador.

No s'havia representat encara un tapís com a portada d'El Llibret. Se li va fer la proposta que ella va agafar amb il·lusió i interès. Es va optar per la realització d'un tapís nou, en lloc de posar-n'hi un dels que ella ja havia fet. Vinculació amb la Morera.

La Dolors i el seu marit volien comprar una casa al Priorat, en un lloc alt. El seu marit Lluís Nadal tenia una vinculació amb la Morera, la seva mare era l'Antònia Vidal de cal Brinet. Ell era un enamorat de la Morera i Scala Dei. Va voler conservar el nom de cal Brinet a la casa que van comprar. Hi feien estades sovint, principalment per la Festa Major, venien amb altres famílies.

Escut de la Morera

Escut de Scala Dei

Ha realitzat la col·lecció d'escuts municipals dels pobles de la comarca del Baix Camp i del Priorat. L'any 1988 va exposar la col·lecció d'escuts del Priorat a la sala Joan Miró del Govern Civil de Tarragona. Els escuts de la Morera i de Scala Dei, que ara podem trobar al vestíbul de l'ajuntament, en formaven part.

Podem trobar obra seva en altres indrets molt més allunyats com Alacant, Castelló, Almeria, ... També ha realitzat tapissos per a entitats, empreses, associacions i equips. El tapís més gran que ha realitzat de 3 x 2.40 m, va ser per encàrrec d'un particular. També té tapissos de temàtica lliure, amb la utilització d'altres materials com ràfia, teixit de sac, espart.

Per al tapís de la portada es van tractar diverses temàtiques que podien servir per a la seva realització, es van fer fotografies d'alguns indrets que resultessin adients per a poder-se representar en un tapís i l'autora va escollir la que més li va agradar: la de les arcades de la Cartoixa de Scala Dei, amb la façana i la Mare de Déu, i el Montsant de fons, malgrat la dificultat que comportava la seva realització.

Una vegada escollida la fotografia la Clàudia Franquet en va fer un dibuix que es va ampliar a la mida necessària per a poder fer el tapís.

La Dolors ens comenta alguns aspectes que s'han de tenir presents a l'hora de fer un tapís. Cal travar molt bé el començament i la finalització del tapís. En l'elaboració d'aquest, ha tingut dificultats per trobar fils. Abans hi havia més varietat de tipus de fils i de colors. No sempre els tapissos surten a la primera, a vegades el fil queda massa espès. Costa més desfer que fer.

Un cop acabat el Carles Segarra n'ha fet una fotografia de qualitat professional que ha servit per fer el disseny de la portada.

A la Dolors li agradaria que la destinació del tapís fos la Cartoixa de Scala Dei. Està convençuda que el seu marit hagués estat molt content de poder-ho veure.

En aquestes breus línies li volem agrair l'interès amb que va acollir la proposta i l'esforç que ha fet per realitzar-la. Esperem que aviat el puguem contemplar en un lloc adient.

Sabí Peris en nom del Grup de Redacció
Fotografies dels tapissos dels escuts: Carles Segarra

Fidels a la llengua

La majoria dels lectors d'aquest article d'*El Llibret* viu en una de les comarques on l'ús del català és més viu i més freqüent. El Priorat és petit i, en comparació d'altres indrets, el percentatge de no catalanoparlants és prou baix. Però segur que tot i amb això us trobeu amb interlocutors que no parlen en català. A la Morera, o quan aneu a Reus, o a Barcelona... I quin és el vostre comportament lingüístic, en aquests casos? Cadascun de vosaltres, **sou fidels al català?**

El català és protagonista en el vostre dia a dia? Si parleu en català a casa, en sortir a l'exterior sou conseqüents i l'utilitzeu a tot arreu i amb tothom? O sou dels que quan aneu a fer el cafè i el cambrer us parla en espanyol li responeu en espanyol, perquè no passa res i no cal incomodar ningú? O sou dels que aneu al centre comercial i quan la caixa us diu el preu de la compra en castellà vosaltres li responeu en aquesta mateixa llengua oblidant del tot quin és l'idioma que està en perill a Catalunya? O sou dels que quan us truquen d'una empresa de telefonia i us parlen en castellà els responeu també en aquesta llengua tot i que vosaltres sou els potencials clients i us haurien de tenir contents i respectar la vostra tria lingüística inicial? O sou també els que quan parleu amb qualsevol aplicació d'intel·ligència artificial ho feu en castellà, no fos cas que un giny tan llest no us entengués?

Us n'adoneu, d'aquests canvis aparentment inofensius que potser feu, d'aquestes microdimissions constants, que bandegen el català i **proporcionen a persones, empreses i màquines el missatge que, de fet, per viure o per vendre als Països Catalans la llengua catalana no és important, és del tot prescindible?**

No ens enganyem, no ens fem trampes al solitari: si els catalanoparlants no fem servir el català a tothora i arreu, qui pretenem que ens salvi els mots?

Ara fa prop de tres anys que la Maria Carme Junyent va morir. Lingüista especialitzada en llengües amenaçades i en processos de substitució lingüística, comentava: "Que què em costa parlar en castellà? Em costa que sempre soc jo qui ha de renunciar a la meua llengua. Em costa que fent-ho cedeixo a l'imperialisme lingüístic. **Em costa que cada vegada que no parlo en català porto la llengua cap a un camí de no-retorn**".

Així doncs, tot i que la majoria de catalanoparlants tenim la sort de ser bilingües, plantejem-nos les conseqüències que pot tenir que abandonem la llengua sense que n'hi hagi necessitat.

No fem el canvi sense adonar-nos-en, per inèrcia, sense donar-hi importància. Plantegem-nos-ho tenint en compte també que milers de persones d'arreu del món venen a viure a les nostres contrades, fan l'esforç de seguir un curs de català i d'invertir-hi força hores, i han de trobar persones que el parlin i mantinguin la llengua per poder-la practicar amb ells i per facilitar-los que l'acabin adoptant al costat de la seva.

Siguem mantenidors del català, acollim en la nostra llengua i contribuïm que al Priorat el català continuï sent ben viu.

Anna Saperas Tuset
Directora del Centre de Normalització Lingüística
de l'Àrea de Reus Miquel Ventura

Juliol de 2026

Si teniu dubtes sobre els drets lingüístics o voleu informació sobre cursos de català o sobre el programa Voluntariat per la llengua adreceu-vos al Servei Comarcal de Català del Priorat, plaça de la Quartera, 1 de Falset. Telèfon 977 831 983. Adreça electrònica: priorat@cpnl.cat.

Convivència amb seminaristes

[Del "Diari d'un monjo imaginari de la Cartoixa de Scala Dei" de Josep-Enric Peris i Vidal]

Durant una setmana han conviscut entre nosaltres una colla d'aspirants a sacerdots de les diverses diòcesis amb seu a Catalunya. Han compartit els treballs de la Cartoixa i els precis comuns. Avui, quasi com a jornada de comiat, han participat a l'Eucaristia conventual, han dinat amb nosaltres i hem tingut una estona de converses i esbarjo plegats.

Hem format grups i a cada membre de la nostra comunitat, s'han ajuntat tres o quatre dels esmentats seminaristes. Els del "meu" grup eren: en *Ramon Cabrera i Griñó*, del Seminari de Tortosa, que més que un clergue, m'ha semblat estar en companyia d'un cadet militar sobri, valent, altiu, orgullós, disciplinat i amb una facilitat de paraula impressionant. En *José-Maria Peris i Polo*, també de Tortosa. L'he vist molt pietós i devotíssim de la Mare de Déu. És nat en un poble dels Ports de la província de Castelló. Músic virtuós, m'ha regalat una partitura seva: una preciosa pregària eucarística intitulada HAEC EST DIES i uns apunts d'una peça simfònica d'un músic alemany molt famós que va morir l'any passat anomenat Beethoven. En *Jaume Balmes i Urpià*, del Seminari de Vic. Fa periodisme. Escriu mot bé. M'ha lliurat un manuscrit i un esborrany d'una obra que prepara. Diu que vol fer comparacions entre el catolicisme i el protestantisme. L'*Anton-Maria Claret i Clarà*, també de Vic. Ha estat a la Cartoixa de Montealegre (a Tiana). Valent, llençat, pietós, eloqüent. Escriu i té dues oratòries. Diu que vol anar a missions (a Cuba).

Aquests quatre nois m'han fet vibrar l'esperit. La tasca que Déu els tingui preparada, la sabran dur a bon fi. Segur.

19 de novembre de 1828

JOSEP-ENRIC, monjo de la Cartoixa de Scala Dei

Dibuix de Paco Masip i Masip

Sempre ha estat aquí

Va marxar un hivern, carregat de silencis, carrers buits i promeses trencades.

Els anys van passar com a pols sobre les teulades.

Lluny del toc de les campanes i les veus de la seva gent.

El poble amagava una sorpresa una porta entreoberta; com qui espera sense comptar ni el temps ni les hores.

Els dies passen i els nens es fan grans sense gaudir d'aquesta vida, de la gent, del poble, ...

Al tornar, tot era allà, la plaça, el carrer, els sorolls, la gent.

Ningú va preguntar per l'absència, ni pel temps perdut, només somriures, moments compartits i abraçades.

Perquè sempre ha estat aquí ... a casa.

Albert Laliena

Dibuix de Valentina Laliena

La Morera

M

ontanyes de pedres, mentres que

O

lores les flors, mentres que faig una cabana, entre el

R

omani i Farigola, escolto una oreneta

E

stic jugan molt, voldria escapar tots aquests moments plens d'alegria

R

acons plens de somriures i d'emocions quan arribo

A

casa i em venen olors d'aquí

CASA PORQUERES

EMBOTITS ARTESANS I ECOLÒGICS

ELABORACIÓ PRÒPIA
des de 1963

JOSEFINA PORQUERES BORRÀS

C. ESGLÉSIA, 19 T. 977 821 083 jporqueresfm@gmail.com
43360 CORNUDELLA DE MONTSANT www.casaporqueres.cat

Llesqueria - Restaurant

La Plaça

Scala Dei

Plaça del Priorat, 6 · Tel. Mòbil 641 388 237

Gran varietat de plats, llesques i tapes

Local climatitzat

Terrassa acollidora

Us hi esperem!

Restaurant Siurana

C. Major, s/n • 43362 SIURANA
Tel. 977 821 027
www.restaurantsiurana.com

L'edat d'or de la vinya al Priorat (1876-1896): el fracàs d'un model de Pere Audí Ferrer.

Malgrat que historiadors com Anna Figueras o Ezequiel Gort havien apuntat la idea de que la comarca ja patia una crisi molt forta abans de l'arribada de la fil·loxera, roman viva la idea que l'acció de l'insecte és la responsable de la greu crisi que va patir la comarca a finals del s.XIX. El llibre que ressenyem, reprèn la idea plantejada pels historiadors esmentats i intenta demostrar-la i re situar el paper jugat per l'insecte que no seria cap altre que sumar una crisi ecològica a una crisi econòmica prèvia.

Peça clau en l'intent de demostració és l'anàlisi de l'evolució dels preus del vi comarcal al mercat de Tarragona, publicats pel *Diario de Tarragona* a la secció *Boletín de Comercio*. I la conclusió és força clara: a partir del darrer trimestre del 1886 els preus experimenten una forta caiguda de la qual no es recuperaran més que en moments puntuals i sense arribar als nivells tan alts que havien assolit en moments anteriors. Fins i tot hi va haver moments en què els preus es situaren a nivells inferiors o molt propers als costos de producció.

La caiguda dels preus tingué conseqüències nefastes per al Priorat ja que els viticultors i vinicultors de la zona no tenien res més a vendre a comerciants i productors forans que raïm o vi a dojo, no tenien marques pròpies amb un mercat propi. Fins i tot no tenien ni ampolles ni màquines per posar els taps, com es conclou a partir del buidatge de fons personals com el de la família Simó-Amorós de Porrera. La crisi es desfermà amb manifestacions molt clares com la davallada dels sous, augment de l'atur, emigració, aldarulls...; manifestacions que s'analitzen en profunditat.

El text explica com l'arribada de la fil·loxera a França va disparar les importacions de vins de tota la conca mediterrània i una intensificació del comerç. També s'analitza en detall, el paper que en aquesta activitat van jugar els comissionistes prioratins que eren una peça clau en tot l'entramat ja que sovint feien de pont entre el comerciant forà i el viticultor o vinicultor prioratí. Al seu torn, l'esmentat augment de la demanda francesa va disparar els preus del vi la qual cosa va provocar, de retruc, un augment de les falsificacions i adulteracions, que també s'expliciten. D'altra banda, l'augment de la demanda va comportar, arreu, l'extensió del conreu de la vinya, artificant zones ermes i, fins tot, arrancant conreus existents.

També s'analitza com la política comercial dels governs francesos i espanyols estigué mediatitzada per la demanda francesa i com, quan aquesta davallà per diferents factors que també s'analitzen, França va augmentar els aranzels a l'entrada de vins espanyols a partir de 1892 fet

que va col·laborar a la intensificació de la crisi. I tot plegat, abans que la fil·loxera afectés la viticultura comarcal a partir de 1893, any que es va detectar en alguns indrets del Priorat.

Finalment el text explicita els punts forts (vins molt preuats i demandats, vins molt premiats en totes les exposicions que es presentaven...) i febles (baixa productivitat de la vinya, alts costos de producció, dificultat del transport del vi degut a la inexistència d'una xarxa de camins i carreteres en condicions...) de la producció prioratina.

Audí Ferrer, Pere. *L'edat d'or de la vinya al Priorat (1876-1896): el fracàs d'un model*. Lo Diable Gros Edicions, Tarragona-Priorat, 2026, 444 pàgines.

Reflexions d'una nova morerenga

Era meitat de juliol, i prenia el sol a la gespa de la piscina de cara a Montsant. Sense voler-ho, vaig escoltar una frase de les dues persones que estaven ajagudes just darrere meu, que deia: *per un dia està molt bé, però la Morera no és un lloc per viure-hi tot l'any.*

Ben aviat farà 3 anys que em vaig instal·lar a viure aquí i des del primer dia vaig saber que hi estaria bé. Els primers dies, amb la porta oberta trastejant caps, era constant que algú entrés per donar un cop de mà. I la veritat és que no ens va faltar de res! Ni aleshores, ni ara. Veïns que truquen per regalar verdura, per anar a fer un beure, o per anar a fer un tomb.

Matins de despertar i pujar a Montsant, tardes fent la "volta tonta", estius de piscina i hortet, i hiverns de vermuts al sol i vespres plens dels colors de les postes de sol. Estius de

sopars de veïns de carrer, de finestres obertes i passes de nens jugant pel carrer. Hiverns de caliu, de tardes a la vora de la llar de foc i de molta brasa.

Sí que l'hivern pot ser molt llarg, amb molts dies esventats. Però, que agraiït quan tot passa i els ametllers comencen a florir!

I és que com d'important és veure-hi bé, veure-hi a prop, veure el que tenim al nostre voltant. Poder parar, deixar d'estar immersos en el ritme frenètic que ens empeny el dia a dia, per poder trobar valor a les situacions que realment ens omplen. Deixar de donar valor a les coses que són supèrflues i començar a pensar quines són les realment essencials. I és que, com menys necessitem, més lliures som.

Viure a la Morera, viure al Priorat, és un privilegi. No m'imagino enlloc més que no sigui aquí. Com m'agradaria poder explicar a l'àvia que, a casa, gairebé tots hem pujat a viure al seu costat.

Eugènia Miró i Abella

FDJS PRODUCTIONS

LLOGUER DE MATERIAL AUDIOVISUAL

- SOLUCIONS D'IL·LUMINACIÓ
- SOLUCIONS DE SO
- SERVEI DE DJ A MIDA

La Morera de Montsant
689690422
info@franquetdjs.com
www.franquetdjs.com
@FDJS.PROD

Elaboració pròpia
Productes artesans
100% naturals

cansaladeria
Des de 1939

*P*apió

C/ Sant Francesc nº 7
Cornudella de Montsant
Tel. 977 82 11 57

Venda de vins
D.O. Montsant
D.O.Q. Priorat

DES DE 1985

TEL. 977 821 396

PANTÀ DE SIURANA

CORNUDELLA DE
MONTSANT

Tàrtar de fuet

Ingredients:

1 fuet
3 tomàquets secs
3 cogombres
½ ceba vermella
1 cullerada de mostassa en gra
1 cullerada de mel
unes gotes de salsa Perrins
un rajolinet d'oli d'oliva verge extra
1 rovell d'ou (marinat amb salsa de soja uns 30 minuts)

Elaboració

Dipositem tots els ingredients a la trituratora i l'engeguem fins que quedi tot fi.

Per servir utilitzem un plat pla, hi posem un motlle rodó i l'omplim amb el tàrtar fent que quedi tot una mica premsat per tal que tingui consistència.

Traiem el motlle i l'acompanyem amb torradetes de pa.

Bon profit!

Polina Racheva
Gastrobar l'Únic

Ciorba de perisoare (Sopa amb mandonguilles)

Una sopa típica de Romania, per tant hi ha tantes receptes com cases. Aquí en teniu una versió, tal com sempre s'ha fet a casa meua.

Ingredients pel brou:

2 pastanagues
1 ceba
1 pebrot vermell
1 pebrot verd
1 tros d'api
1 all
1 dau de brou de carn concentrat
un os fumat de porc (o costella fumada)
1 pot de tomàquet fregit
3 litres d'aigua

Ingredients per les mandonguilles:

½ kg de carn trinxada (pot ser mixta o només de porc o de vedella)
1 ou
sal, pebre, julivert (picat finet)
1 tassa petita d'arròs redó
Per guarnir: nata líquida i un rovell d'ou

Elaboració

Primer preparem el brou.
Piquem bé tots els ingredients.
Ho fregim tot junt amb oli d'oliva fins que quedi un mica tou.
Hi afegim sal i pebre negre, el dau de brou, el tomàquet fregit, l'os fumat i l'aigua.
Ho deixem coure a foc lent mentre preparem les mandonguilles (1 hora més o menys).

Ho barrejem tot en un bol, hi afegim una cullerada de vinagre. Amb les mans, fem boletes de la mida de una pilota de golf. Guardem les mandonguilles en un bol de vidre.

Trèiem el brou del foc, i amb un cullerot anem afegint el brou calent a les mandonguilles que tenim al bol fins que estiguin del tot tapades de líquid.

Ara posem les mandonguilles junt amb el brou a la cassola on hi ha la resta del brou. Hi afegim les fulles d'api talladetes – o si en trobem, "api bord" (*levisticum officinalis*), una herba molt apreciada en la cuina tradicional de Romania i a altres països d'Europa del nord i de l'est-. Ho deixem coure una mitja horeta més a foc lent.

Abans de servir la sopa, s'hi pot afegir, després de treure la cassola del foc, la barreja d'una mica de nata líquida amb el rovell d'un ou.

Bon profit!

Sanda Nicoleta Cuth
La Llesqueria d'Escaladei

Pasta alla Carbonara

Ingredients (per a dues persones):

200 g spaghetti o rigatoni
100 g guanciale (papada de porc curada)
3 rovells d'ou (més 1 ou sencer opcional)
60 g pecorino romano (formatge d'ovella curat)
pebre negre al gust (molt al moment)
sal (la quantitat mínima per l'aigua de la pasta)

Elaboració

Tallem el guanciale a talls d'1 cm de gruix i després a tiretes. El saltem en una paella a foc mitjà sense afegir-hi cap tipus d'oli, fins que estigui cruixent per fora i el greix s'hagi fos. Retirem la paella del foc i reservem el greix fos.

Per preparar la "carbocrema" en un bol, barregem els rovells d'ou amb el formatge pecorino ratllat fi i un bon pols de pebre negre molt. Remenem fins a obtenir una pasta gruixuda. Ho afoguem amb una cullerada del greix calent del guanciale per emulsionar-ho.

Bullim la pasta en aigua abundant amb poca sal (el pecorino i el guanciale ja són molt salats) fins que estigui *al dente*.

Per emulsionar (mantecatura en italià) ho fem fora del foc mantenint la temperatura sota control. Afegim la pasta directament a la paella del guanciale (ja fora del foc), una

cullerada d'aigua de la cocció de la pasta i ho remenem bé.

Incorporem la "carbocrema" a la paella sempre fora del foc (per evitar que l'ou qualli i es converteixi en un remenat). Remenem vigorosament durant 1 o 2 minuts afegint petites quantitats d'aigua de cocció fins a formar una crema suau i sedosa que napa la pasta.

La servim immediatament amb més pecorino ratllat i pebre negre pel damunt.

La recepta autèntica dels Spaghetti alla Carbonara de la regió del Lazio (Roma) no porta mai nata, ceba, all ni oli. La cremositat s'aconsegueix únicament mitjançant la mescla de rovells d'ou, formatge i l'aigua de cocció de la pasta rica en midó.

Recepta facilitada per Laura Pérez
El Balcó del Priorat

MOSTILLO

Ingredients:

1 litre de most de raïm,
preferiblement negre
80 g de farina
50 g de nous o ametlles
1 tros de pell de llimona
1 branca de canyella

Elaboració

Posem el most en una cassola i el deixem reduir a foc lent durant una estona, fins que concentri el seu sabor.

Dissolem la farina amb una mica de most fred i l'afegim a la cassola, remenant constantment perquè no es facin grumolls.

Hi incorporem la pell de llimona, la canyella i els fruits secs picats.

Ho coem a foc baix, sense deixar de remenar, fins que la barreja agafi una textura espessa i cremosa.

Retirem la canyella i la pell de llimona, aboquem el mostillo en un recipient i el deixem refredar fins que qualli.

Un dolç amb gust de verema.

El mostillo és un dels dolços tradicionals més vinculats a la cultura de la verema i a l'aprofitament del raïm al Priorat. Antigament, durant els dies de collita, el most acabat de premsar no es deixava perdre: es convertia en un dolç senzill i nutritiu que es podia conservar i gaudir més endavant.

Un trosset de la nostra història.

Més que un simple dolç, el mostillo representa una manera de fer de les nostres cases de pagès: aprofitar el que dona la terra i no malbaratar res. És un gust estretament lligat a la verema, als primers mostos i a aquells dies de tardor en què família, feina i tradició anaven de la mà.

Recuperar avui el mostillo és també recuperar una petita part de la memòria gastronòmica del Priorat.

M. Jesús Sánchez Soldevila
Restaurant La Morera

Coc de cireres

Ingredients:

4 ous
200 ml d'oli d'oliva
200 ml de llet
200 ml d'anís dolç
200 g de sucre
350 g de farina
1 sobre de llevat
1 kg de cireres

Per l'acabat
1 polsim de sucre
1 raig d'oli

Elaboració

Traiem els pinyols de les cireres i les deixem a part.

Posem els ous en un bol i a continuació barregem l'oli, la llet i l'anís. Per remenar-ho, fem servir la batedora manual de varetes o l'elèctrica. Quan estigui tot ben homogeni hi afegim el sucre, la farina i el llevat i ho remenem amb

una espàtula de fusta o amb una llengua pastissera.

Preparem un motlle de 30 cm o una plàtera rectangular. Untem d'oli i enfarinem. Hi aboquem la pasta i escampem les cireres pel damunt. Ha de quedar completament farcida. Reguem la superfície amb oli i l'espolssem de sucre.

El coem al forn a 160° durant 45 minuts.

Abans de desemmotllar-lo l'hem de deixar refredar.

Amàlia Cosialls

Il·lustracions gràfiques de la nostra història

La casa on es va fer la foto de família

“Es va fer en motiu d’una celebració familiar. Jo tenia uns quinze anys (1953?).

Era a la torre de Barcelona, al jardí de la torre. Durant la guerra tota la família Rialp es va concentrar a aquesta torre, menys els homes. El meu pare i els dos germans seus van estar tota la guerra a la Model de Barcelona i van sortir tots tuberculosos. (Pepe de Rialp)

Era una torre molt maca. Saps amb què es va fer? Amb la bicicleta. Estava i està al carrer Dominics 14, dalt de Barcelona, damunt del passeig de Sant Gervasi”.

Va ser projectada per Joan Rubió Bellver l’any 1904 i es va construir quatre anys després. Claudio de Rialp, el propietari, i l’arquitecte havien estat regidors de l’Ajuntament de Barcelona.

D'esquerra a dreta, **1a fila (baix)**: 1 (nene) Maria Sala Rialp, 2 (nen) Agustí de Rialp i de Sentmenat, 3 (nen) Fernando de Rialp i de Sentmenat, 4 (nene) Lourdes de Rialp i de Sentmenat (l'alçada) **2a fila**: 5 (nene) Maria Sala Rialp, 6 (sra.) Antònia de Rialp Peyra, 7 (sra.) Ignacio Sala Pou, 8 (nene) Maria del Pilar Sala Rialp, 9 (lavi) Maria del Pilar Peyra Corominas, 10 (lavi) Juan Claudio de Rialp Pons (ll baró de Rialp), 11 (mare) Maria Asunción de Sentmenat Gallart, 12 (nene) Asunción de Rialp i de Sentmenat, 13 (pare) Claudio de Rialp Peyra. **3a fila**: 14 (noi) Gabriel Sala Rialp, 15 (noia) Gema Sala Rialp, 16 (noi) Oriol Sala Rialp, 17 (dona) Pilar de Rialp Peyra, 18 (nen) Fernando García-Farà Rialp, 19 (nene) Maria Carmen García-Farà Rialp, 20 (nen) Jaume de Rialp i de Sentmenat, 21 (nen) Jordi de Rialp i de Sentmenat, 22 (noia) Assumpta de Rialp i de Sentmenat, 23 (noia) Isabel de Rialp i de Sentmenat (l'alçada) **4a fila**: 24 (noi) Ignacio Sala Rialp, 25 (noia) Antònia Sala Rialp, 26 (nene) Pilar García-Farà, 27 (sra.) Fernando García-Farà Tejeda, 28 (dona) Mercedes de Rialp Peyra, 29 (noi) Pepe de Rialp i de Sentmenat.

Fotografia Família de Rialp (Pepe, tenia uns 15 anys). Foto cedida: Josep Maria Sabaté

LAMPISTA

ESTEVE MONTOLIU

Torroja del Priorat

Tel: 627 46 66 61

La Vinoteca d'Escaladei

Carrer Mitja Galta 4

43379 Escaladei

Tarragona - Spain

Tel. +34 609 017 252

info@vinoteca-escaladei.com

www.vinoteca-escaladei.com

RJM

VERTICALS

677 089 356

rjmverticals.cat

Tot tipus de treballs en vertical

Foto antigua de Scala Dei [Sembla d'abans de la construcció del primer pont]. Cedida per Pere Gaig

Roca Corbatera 1973. Foto cedida: Jordi Porqueres Almuzara.

Després de fer una recerca infructuosa per intentar conèixer els noms de les monges i de les noies que venien de colònies a l'Abadia, ens hem decidit a publicar-la posant només els noms dels nois de la Morera que les van acompanyar en les sortides que van fer a la Cova Santa i a la Roca Corbatera.

1a fila: Sabí Peris, Joan Jordi Borràs, Julio Solé. 2a fila: Jordi Porqueres i Ignasi (Feliu) Canet. Al fons (plantat): Ramon Borràs

Celler familiar especialitzat en vins artesans

NOGUERALS

www.cellernoguerals.com telf. +34 65003356

Dinar familiar de la família Peyra a principis del s. XX.

Foto cedida: Família Peyra

D'esquerra a dreta

Pilar Peyra Corominas, Juan Claudio de Rialp, (senyora sense identificar), M. Luisa Ortiz, Pablo Peyra Corominas, Antòñita Corominas (i nen sense identificar), Agustín Peyra Vildósola, Corazón Peyra Corominas, Antonio Peyra Corominas, Carlos Peyra Corominas, (senyora i nena sense identificar), Josefina Peyra Corominas, Dolores Peyra Corominas, Agustín Peyra Cornet (el nen)

Col·laboracions econòmiques 2026

Amàlia Cosialls Sala	Família García Muntané
Angela Dilmé Masó	Família Gil Alcázar
Anònim	Família Gras Sabaté
Basília Almuzara Birbe	Família Isidre Borràs Sabaté i Escandell
Biel Roig i Fina Palomar	Família Jansà Mata
Cal Compte i Casetes	Família Jiménez Pedret
Cal Fuster	Família Laliena Castillo
Cal Grau	Família March Queraltó
Cal López. Víctor i Ana	Família Martra Porqueres
Cal Pessetó	Família Mas Magrané
Cal Portaler	Família Miró Andreu
Cal Sardà. Rosa i Emili	Família Miró González
Cal Teixidor	Família Navarro Sentís
Cal Xela	Família Paradell Roig
Chloe, Noah, Bruna i Laia (La Caseta)	Família Pasanau Tessier
Coia, Tània i Antonio	Família Peris Cabré
David Álvarez Castro	Família Peris March
Emma Marquet Caro	Família Porqueres Marín
Èric i Laura	Família Porqueres Racheva
Família Bonet Nebot	Família Prats Miró
Família Borràs Borràs	Família Queraltó Pellecín
Família Bosques Gazulla	Família Sabaté Manero
Família Cervantes Grau	Família Sardà Miró
Família Crivillé Miró	Família Segarra Nebot
Família Crivillé Piñol	Família Tous Pastors
Família de Rialp Sánchez	Família Tuma Fochs
Família de Salas Cruz	Família Viñes Pla
Família Escalera Pujolà	Glòria Gisbert
Família Ferran Roig	Ivan Porqueres Martínez
Família Fochs Caelles	Jordi Porqueres Holgado
Família Franquet Ferré	Marc Álvarez Castro
Família Franquet Fuentes	Mercedes Castro Garcia
Família Franquet i Domínguez	Pepita Gros
Família Franquet i Raduà	Ramon Quadrada i Rosa Maria Ramos
Família Frasquet Solé	Sergio i Mariela
Família Fuentes Crivillé	Societat de Caçadors de la Morera de Montsant
Família Gaig Ferrer	Teo, Otto, Manu i Helena

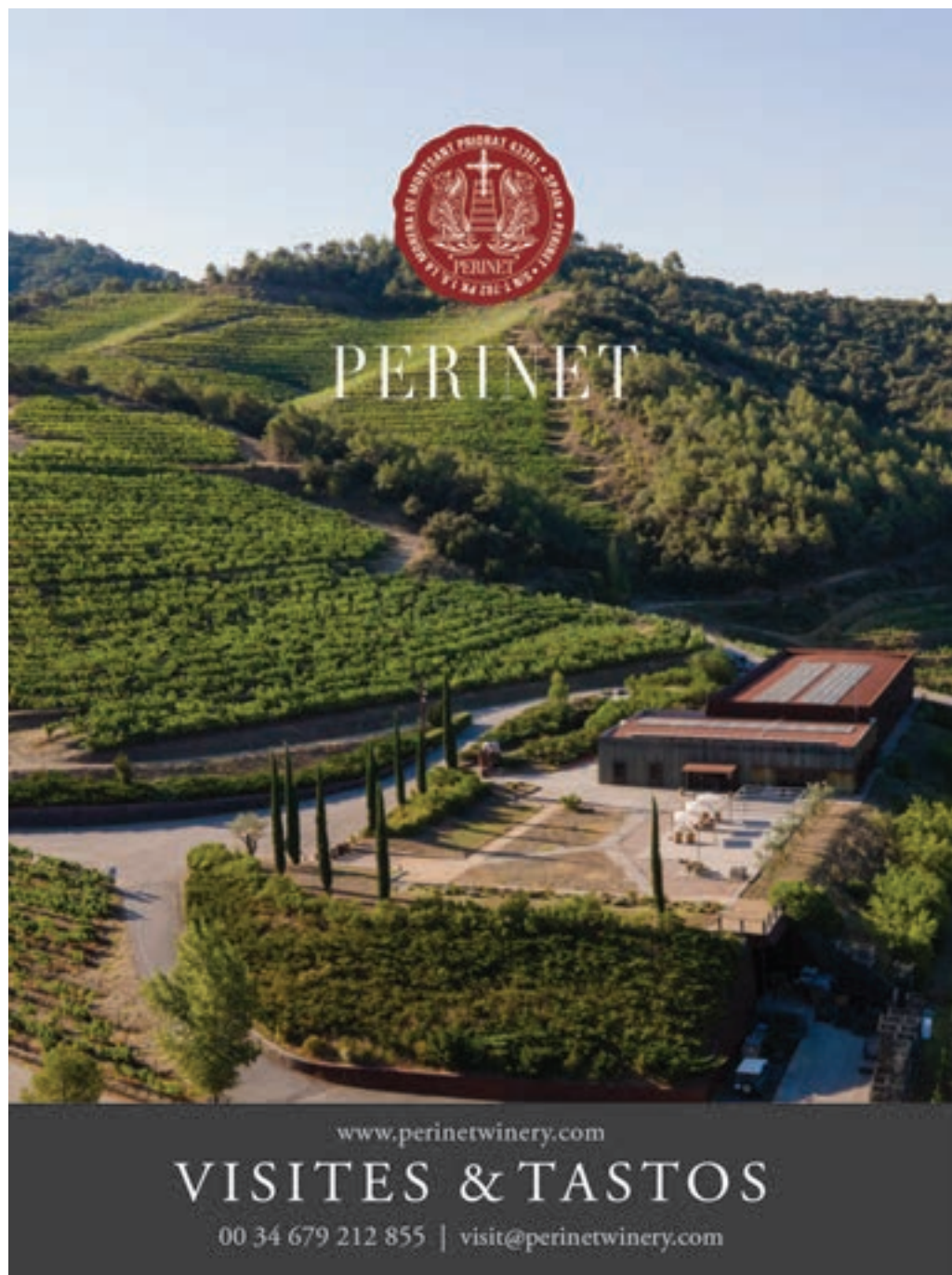
Agraïm totes aquestes col·laboracions
i les que arribaran quan l'edició d'El Llibret ja estigui tancada.

AJUNTAMENT
DE
LA MORERA DE MONTSANT

Parc Natural
de la Serra
de Montsant

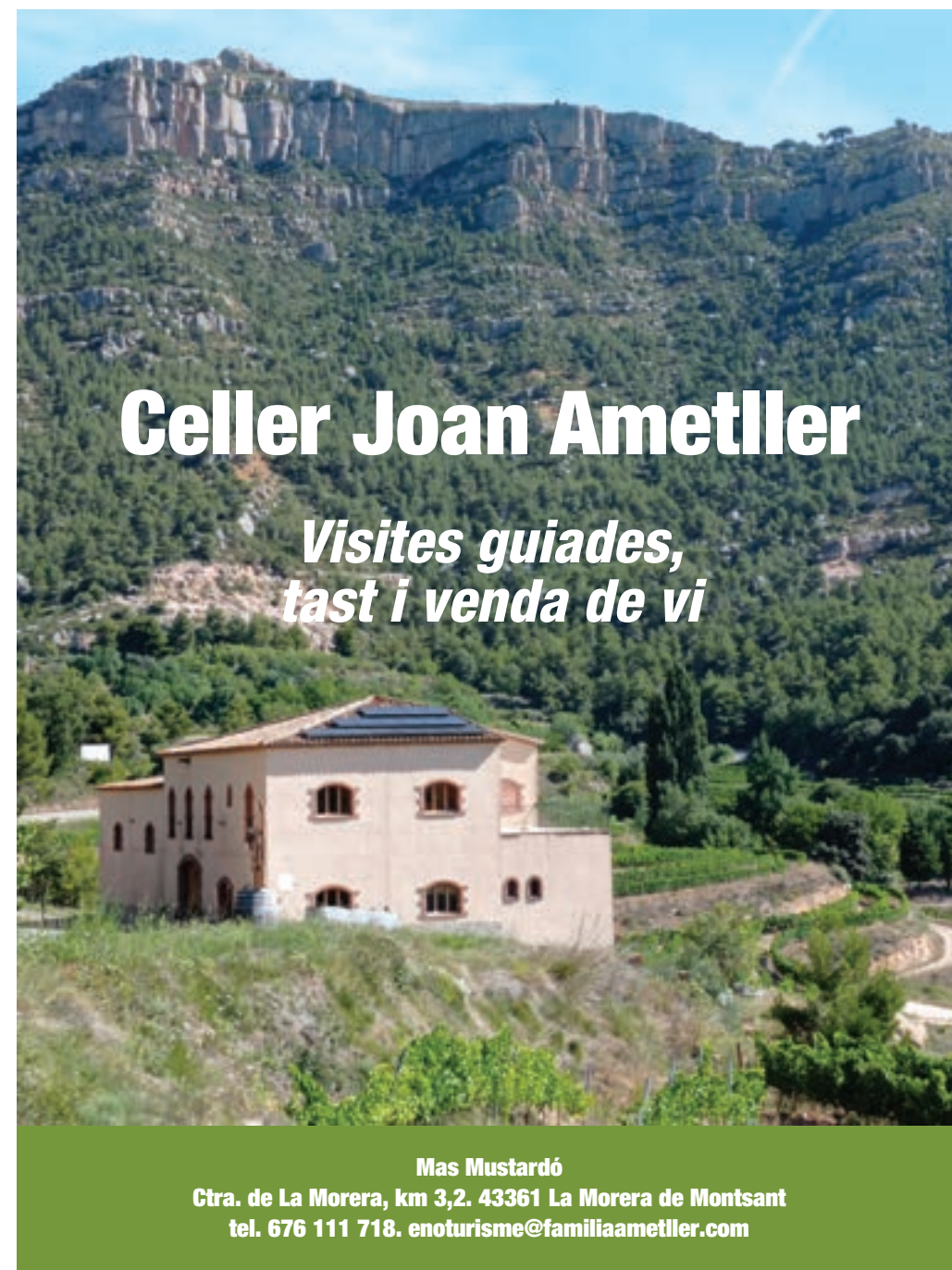

PERINET

www.perinetwinery.com

VISITES & TASTOS

00 34 679 212 855 | visit@perinetwinery.com

Celler Joan Ametller

*Visites guiades,
tast i venda de vi*

Mas Mustardó
Ctra. de La Morera, km 3,2. 43361 La Morera de Montsant
tel. 676 111 718. enoturisme@familiaametller.com